

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ

ΔΗΜΟΚΡΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΡΑΚΗΣ

ΤΜΗΜΑ ΕΦΑΡΜΟΣΜΕΝΗΣ
ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΚΗΣ

ΤΜΗΜΑ ΝΟΜΙΚΗΣ

ΔΙΔΡΥΜΑΤΙΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
ΔΙΚΑΙΟ ΚΑΙ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΚΗ

ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΚΑΙ ΔΙΑΔΙΚΤΥΟ – Η ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΤΟΥ USER GENERATED CONTENT

Διπλωματική Εργασία

της

Ιωάννας Καραγιάννη

Θεσσαλονίκη, 11/2019

ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΚΑΙ ΔΙΑΔΙΚΤΥΟ – Η ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΤΟΥ USER GENERATED CONTENT

Ιωάννα Καραγιάννη

Δίπλωμα Μηχανολόγου Μηχανικού

Μεταπτυχιακό Δίπλωμα ΜΑ, Σχεδιασμός Φωτισμού

Διπλωματική Εργασία

υποβαλλόμενη για τη μερική εκπλήρωση των απαιτήσεων του

ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΟΥ ΤΙΤΛΟΥ ΣΠΟΥΔΩΝ: «ΔΙΚΑΙΟ & ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΚΗ»

Επιβλέπουσα Καθηγήτρια

Σύλβια Σταυρίδου

Εγκρίθηκε από την τριμελή εξεταστική επιτροπή την 01-11-2019

Σύλβια Σταυρίδου

Κόμνιος Κομνηνός

Φώτης Κίτσιος

Επίκουρος Καθηγήτρια

Επίκουρος Καθηγητής

Αναπληρωτής Καθηγητής

Ιωάννα Καραγιάννη (ΑΜ : mli17012)

Περίληψη

Το User Generated Content (UGC ή Περιεχόμενο δημιουργημένο από τους χρήστες) είναι μία νέα πρόκληση για τον νομικό κόσμο και το δίκαιο Πνευματικής Ιδιοκτησίας. Πρόκειται για περιεχόμενο που δημιουργείται από τον χρήστη και μέσω κάποιας πλατφόρμας (με πιο διαδεδομένη το Youtube) και αναρτάται σ' αυτή ώστε οι χρήστες και επισκέπτες της να έχουν πρόσβαση σ' αυτό δωρεάν ή αντί κάποιου αντιτίμου. Το UGC δημιουργεί προκλήσεις για το παραδοσιακό δίκαιο της πνευματικής ιδιοκτησίας, όντας η μεγαλύτερη ίσως πρόκληση από την εποχή εμφάνισης του διαδικτύου. Η ΕΕ, οι ΗΠΑ, ο Καναδάς, η Αυστραλία έχουν προβεί σε νομοθετικές ενέργειες για να περιορίσουν τα κρούσματα παραβίασης. Σε αυτή τη εργασία πραγματοποιείται εκτενής σχολιασμός της νομοθεσίας για την πνευματική ιδιοκτησία στο διαδίκτυο. Ιδιαίτερη ανάλυση γίνεται για τη πολύ πρόσφατη νέα οδηγία της ΕΕ 2019/790 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 17^{ης} Απριλίου 2019 για τα δικαιώματα πνευματικής ιδιοκτησίας και τα συγγενικά διακιώματα στην ψηφιακή ενιαία αγορά και την τροποποίηση των οδηγιών 96/29/EK, η οποία είναι το πιο άρτιο νομοθέτημα της ΕΕ αναφορικά με το UGC, ενώ παράλληλα γίνεται αναφορά στο fair use, το safe harbor και τα creative commons. Στόχος της εργασίας είναι η σύγκριση ανάμεσα στα δύο συστήματα και η εξαγωγή συμπερασμάτων για τη φύση της προστασίας της πνευματικής ιδιοκτησίας σε UGC περιβάλλον, την αποτελεσματικότητα των υπαρχόντων ρυθμίσεων και τις μελλοντικές διαφαινόμενες προοπτικές.

Λέξεις Κλειδιά: Διανοητική Ιδιοκτησία και Διαδίκτυο, Πνευματικά Δικαιώματα, Περιεχόμενο, ΔΕΕ , User Generated Content, Copyright, Πλατφόρμες, CJEU.

Abstract

User-Generated Content (UGC) is a new prospect for the online communities, but also a new problem for the legal world and intellectual property. This is user-generated content on a platform (most popular on Youtube) and posted on the platform to other users for free or for a fee. The UGC poses challenges to traditional copyright law, perhaps the biggest such challenge since the advent of the Internet. The EU, US, Canada, Australia have mainly taken legislative action to reduce infringements. In this statement the reader will find quite extensive comments on copyright legislation on the Internet. Particular analysis is provided for the new EU directive of April 2019, which is the EU's most complete legal instrument for the UGC, while also mentioning fair use, safe harbor and creative commons. The purpose of this thesis is to compare the two systems and draw conclusions on the nature of intellectual property protection in the UGC environment, the effectiveness of existing arrangements and future prospects.

Keywords: Intellectual Property, Copyright, User Generated Content, Web 2.0, Internet, Legal Protection, EU law, Conventions, Platforms, CJEU.

Περιεχόμενα

Πίνακας Συντομογραφιών	10
Πρόλογος	11
Ευχαριστίες	12
1 Εισαγωγή	13
1.1 Πρόβλημα – Σημαντικότητα του θέματος	13
1.2 Σκοπός – Στόχοι	14
1.3 Διάρθρωση της μελέτης	15
2 Έννοιες και Θεσμικό Πλαίσιο της Προστασίας Πνευματικής Ιδιοκτησίας	17
2.1 Βασικές Έννοιες	17
2.1.1 Δημιουργός	17
2.1.2 Έργο	18
2.1.3 Συγγενικά Δικαιώματα	21
2.1.4 Περιεχόμενο Δικαιώματος Πνευματικής Ιδιοκτησίας	22
2.1.5 Πρωτοτυπία	32
2.2 Θεσμικό Πλαίσιο της Προστασίας των Πνευματικών Δικαιωμάτων	33
2.2.1 Ιστορική Αναδρομή της προστασίας της Πνευματικής Ιδιοκτησίας	33
2.3 Η Διεθνής Προστασία της Πνευματικής Ιδιοκτησίας – Κοινοτικό Κεκτημένο – Εθνική Νομοθεσία	37
2.3.1 Διεθνής Συμβάσεις για την Προστασία της Πνευματικής Ιδιοκτησίας	38
2.3.2 Κοινοτικό κεκτημένο	40
3 Προστασία Πνευματικών Δικαιωμάτων και Διαδίκτυο	43
3.1 Γενικά	43
3.2 Η έννοια του UGC περιβάλλοντος	45
3.2.1 Η ιδιαίτερη (<i>sui generis</i>) φύση του UGC περιβάλλοντος και οι σχετικές ρυθμίσεις	47
3.2.1.1 Η ευρωπαϊκή Οδηγία 2001/29 ΕΚ	50
3.2.1.2 Η ελληνικός νόμος ενσωμάτωσης (Ν. 3057/2002)	52
3.2.1.3 Η ευρωπαϊκή Οδηγία 2019/790	55
3.2.1.4 Η ευρωπαϊκή Οδηγία 2019/770	60
3.2.1.5 UGC και GDPR: Μια διαλεκτική συναρμογή	62
3.2.1.6 Το νομικό καθεστώς σε ΗΠΑ και Καναδά	62
3.3 Δημιουργοί UGC, κατηγορίες, χαρακτηριστικά τους	67
3.3.1 Δημιουργοί UGC	67
3.3.2 Κατηγορίες χρηστών UGC	68
3.3.3 Χαρακτηριστικά χρηστών UGC	69

3.3.4	Μορφές UGC και πλατφόρμες φιλοξενίας	69
3.3.5	Παραβίαση δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας σε UGC περιβάλλον	71
3.3.5.1	<i>Σχέσεις υπαλλήλων – εργοδοτών</i>	71
3.3.5.2	<i>Προστασία της ιδιωτικότητας</i>	73
3.3.5.3	<i>Διακρίσεις – Ρατσιστική συμπεριφορά</i>	73
3.3.5.4	<i>Δυσφήμιση</i>	74
3.3.5.5	<i>Πορνογραφία – Προσβλητικό και ανεπιθύμητο περιεχόμενο</i>	74
3.3.6	Εξαιρέσεις χρήσης έργων σε περιβάλλον UGC	74
3.3.6.1	<i>Ο έλεγχος των τριών βημάτων (Three-step Test)</i>	78
3.3.6.2	<i>Η δυνατότητα εφαρμογής του “Fair Use” και του “safe harbor” των ΗΠΑ στο ευρωπαϊκό δίκαιο</i>	80
3.3.6.3	<i>Η ιδιαίτερη περίπτωση των creative commons</i>	82
4	Εξελίξεις αναφορικά με το UGC	85
4.1	Νομολογία – Σχολιασμός	85
4.1.1	Δυσκολία εύρεσης νομολογίας και κριτικές προς το fair use	85
4.1.2	Νομολογία του ΔΕΕ	91
4.2	Νομοθετικές δράσεις της ΕΕ	93
4.2.1	Ψήφισμα του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου της 27ης Φεβρουαρίου 2014 σχετικά με τα τέλη για αντίγραφα ιδιωτικής χρήσης (2013/2114(INI))	93
4.2.2	Πρόταση Ψηφίσματος σχετικά με την εφαρμογή της οδηγίας 2001/29/EK του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 22ας Μαΐου 2001, για την εναρμόνιση ορισμένων πτυχών του δικαιώματος του δημιουργού και συγγενικών δικαιωμάτων στην κοινωνία της πληροφορίας (2014/2256 (INI))	94
5	Επίλογος	95
5.1	Σύνοψη και συμπεράσματα	95
5.2	Μελλοντικές επεκτάσεις / προτάσεις για μελλοντική έρευνα	98
	Βιβλιογραφία	99

Πίνακας Συντομογραφιών

ΑΚ	Αστικός Κώδικας
ΑΠ	Άρειος Πάγος
ΔΕΕ	Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης
ΕΕ	Ευρωπαϊκή Ένωση
ΕφΑθ	Εφετείο Αθηνών
ΕφΘεσς	Εφετείο Θεσσαλονίκης
Μ.Πρ.Αθ.	Μονομελές Πρωτοδικείο Αθηνών
Μ.Πρ.Πειρ.	Μονομελές Πρωτοδικείο Πειραιά
Ν. 2121/1993	Νόμος για την Πνευματική Ιδιοκτησία, Συγγενικά Δικαιώματα και Πολιτιστικά Θέματα
ΦΕΚ	Φύλλο Εφημερίδας της Κυβερνήσεως
BGH	Ομοσπονδιακό Δικαστήριο της Γερμανίας
CJEU	Ευρωπαϊκό Δικαστήριο (Court of Justice of the European Union)
DMCA	Digital Millennium Copyright Act
UGC	Περιεχόμενο που δημιουργήθηκε από τον χρήστη (User Generated Content)
WIPO	Παγκόσμιος Οργανισμός Διανοητικής Ιδιοκτησίας (World Intellectual Property Organisation)

Πρόλογος

Το δίκαιο της πνευματικής ιδιοκτησίας είναι ένας πολύ ενδιαφέρον και σχετικά σύγχρονος τομέας του δικαίου. Πρόκειται για έναν από εκείνους τους τομείς οι οποίοι πάντα αντιμετωπίζουν νέες προκλήσεις λόγω των εξελίξεων της τεχνολογίας και της κοινωνίας και πάντα πρέπει να αναζητούνται λύσεις για τα νέα ζητήματα που προκύπτουν, τα οποία ίσως κανένας δεν θα μπορούσε να έχει φανταστεί πριν ανακύψουν. Ένα τέτοιο ζήτημα είναι και αυτό του UGC. Τα παραδείγματα για το πού βρίσκεται αυτό στη ζωή μας είναι άφθονα – αρκεί κανείς να επισκεφθεί πασίγνωστες πλατφόρμες όπως το Youtube για να βρεθεί μπροστά σε τέτοιου είδους περιεχόμενο. Όμως πού ακριβώς βρίσκεται η νομική επιστήμη αναφορικά με αυτή τη νέα εξέλιξη; Αυτό ακριβώς είναι και το θέμα της εργασίας.

Γιατί, όμως, επιλέχθηκε αυτό το θέμα μέσα από μια σειρά θεμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας με ιδιαίτερο ενδιαφέρον; Η πρόκληση που αποδέχεται ο συντάκτης μιας τέτοιας εργασίας είναι προφανής – δεν υπάρχει μεγάλο προηγούμενο, ούτε σε ερευνητικό αλλά ούτε και σε νομολογιακό επίπεδο, καθώς το ζήτημα και τα θέματα που έχουν προκύψει είναι σχετικά πρόσφατα και οι προσπάθειες επίλυσης των νομικών θεμάτων που ανακύπτουν εκτυλίσσονται σε ρυθμό πιο αργό από το ίδιο το ζήτημα – όπως άλλωστε πολύ συχνά συμβαίνει με τα ζητήματα στα οποία υπάρχει κενό δικαίου.

Αντί, όμως, να μας πτοήσει αυτό το γεγονός, λειτούργησε αντίθετα σαν μια πρόσκληση και παράλληλα μια πρόκληση για να επιτευχθεί μια όσο το δυνατόν πιο πλήρης εξέταση του ζητήματος από την άποψη του δικαίου. Το ενδιαφέρον τόσο για τα νομικά όσο και για τον καλλιτεχνικό χώρο και τη δημιουργία οδήγησε σε μια ιδιαίτερα ένθερμη ενασχόληση με τα θέματα που συζητούνται στην εργασία αυτή. Γι' αυτό και η σύνταξη της υπήρξε μια εμπειρία ζωής, η οποία μας έφερε ακόμη πιο κοντά στην επιστημονική έρευνα και την κατανόηση των περίπλοκων νομικών ζητημάτων που σχετίζονται με το θέμα του UGC. Επιθυμία και ευχή μας είναι να αποτελέσει η εργασία αυτή να είναι ένα ανάγνωσμα που να διαθέτει όχι μόνο επιστημονική αρτιότητα, αλλά και καλλιέργεια, ακρίβεια και σαφήνεια, ώστε να αποδειχθεί ένα χρήσιμο εργαλείο σε όποιον επιθυμεί να μελετήσει τα ζητήματα που αναφέρονται.

Ευχαριστίες

Η σύνταξη αυτής της εργασίας υπήρξε μια από τις μεγαλύτερες προκλήσεις της ακαδημαϊκής μου πορείας τόσο σε επιστημονικό όσο και σε προσωπικό επίπεδο. Γι' αυτό και ιδιαίτερα σημαντικοί κατά τη διάρκεια αυτού του έργου υπήρξαν οι άνθρωποι που με υποστήριξαν με κάθε τρόπο και αποτέλεσαν ουσιαστικά το σύστημα υποστήριξης που σε κάθε ευκαιρία ενίσχυσε τις προσπάθειές μου.

Αρχικά, τις πιο θερμές ευχαριστίες μου οφείλω στο οικογενειακό μου περιβάλλον, στους δικούς μου ανθρώπους, οι οποίοι με στήριξαν σε κάθε δύσκολη στιγμή και ακόμη και όταν αμφέβαλλα για τις δυνατότητές μου με επιβεβαίωναν πάντα με τον καλύτερο δυνατό τρόπο.

Επίσης, ιδιαίτερα σημαντικός στην όλη πορεία αυτής της εργασίας ήταν η επιβλέπουσα καθηγήτρια μου, η κυρία Σύλβια Σταυρίδου την οποία και θέλω να ευχαριστήσω ιδιαίτερα, γιατί ήταν σε κάθε περίπτωση διαθέσιμος για να καθοδηγήσει την ερευνητική μου προσπάθεια, αφήνοντας παράλληλα την εργασία να είναι το δικό μου προσωπικό έργο. Παράλληλα, ευχαριστώ ιδιαίτερα και την επιτροπή που θα κληθεί να αξιολογήσει τη εργασία.

Τέλος, ιδιαίτερες ευχαριστίες αξίζουν και στο φιλικό μου περιβάλλον για την αμέριστη συμπαράσταση που μου επέδειξε σε όλη τη διάρκεια αυτής της προσπάθειας.

1 Εισαγωγή

1.1 Πρόβλημα – Σημαντικότητα του θέματος

Το δίκαιο για την πνευματική ιδιοκτησία, ανεξάρτητα από το εφαρμοστέο σε κάθε περίπτωση δίκαιο και τους επιμέρους κανόνες κάθε έννομης τάξης, εξασφαλίζει ότι στον δημιουργό του εκάστοτε έργου αναγνωρίζονται ορισμένα δικαιώματα, τα οποία αφενός του επιτρέπουν να διατηρεί την ηθική σύνδεση με το προϊόν της διανοίας του και αφετέρου καθιστούν δυνατή την εκμετάλλευση του έργου με στόχο το περιουσιακό όφελος. Η σημασία της ανάγκης ρύθμισης της προστασίας της πνευματικής ιδιοκτησίας είναι ως εκ τούτου ιδιαίτερα σημαντική για κάθε έννομη τάξη. Αρκεί να σκεφτούμε τη μουσική που μας αρέσει, τα βιβλία που διαβάζουμε, τις ταινίες που παρακολουθούμε και άλλα πολλά παραδείγματα από την καθημερινή ζωή και γίνεται αμέσως φανερό πόσο απαραίτητο είναι να ρυθμίζεται αποτελεσματικά το ζήτημα της πνευματικής ιδιοκτησίας.

Τόσο η ελληνική έννομη τάξη όσο και το ευρωπαϊκό κοινοτικό κεκτημένο για την πνευματική ιδιοκτησία, παρέχουν πράγματι αποτελεσματική προστασία στους δημιουργούς. Άλλες έννομες τάξεις, όπως κυρίως η αμερικανική, διαθέτουν δίκαιο πνευματικής ιδιοκτησίας με αρκετά διαφοροποιημένους κανόνες. Πάντως κανένα από τα υπάρχοντα συστήματα δεν έχει καταφέρει ως τώρα, να αντιμετωπίσει αποτελεσματικά ορισμένες νέες μορφές δημιουργίας, που δεν είχαν ποτέ ως τώρα προβλεφθεί από τους νομοθέτες που δημιούργησαν τα αντίστοιχα νομοθετήματα. Η ανάπτυξη της τεχνολογίας και ιδιαιτέρως του διαδικτύου ολοένα θέτει νέες προκλήσεις σε πολλούς τομείς του δικαίου – με έναν από αυτούς να είναι και η πνευματική ιδιοκτησία.

Από αυτήν ακριβώς τη διαπίστωση προκύπτει και το θέμα της παρούσας εργασίας. Η ανάπτυξη πλατφορμών στις οποίες κάθε χρήστης μπορεί να δημιουργήσει και να κοινοποιήσει πρωτότυπο υλικό είναι ένα τμήμα της πνευματικής ιδιοκτησίας που δεν έχει ακόμη οριοθετηθεί επαρκώς. Πρόκειται για το περιεχόμενο που δημιουργείται από τους χρήστες, ή – κατά τη γνωστότερη αγγλική ορολογία – το User Generated Content. Γίνεται εξαρχής φανερό ότι δεν είναι καθόλου εύκολη αυτή η οριοθέτηση. Ενώ στην περίπτωση των παραδοσιακά εννοούμενων δημιουργημάτων υπάρχουν αρκετές έως πολλές δικλείδες ασφαλείας, στον αχανή κόσμο του διαδικτύου κάτι τέτοιο αποδεικνύεται εξαιρετικά δύσκολο. Αν και ο ορισμός του UGC θα μας απασχολήσει εκτενέστερα στο οικείο κεφάλαιο της εργασίας, χρήσιμο είναι να αναφέρουμε περί τίνος πρόκειται με ένα απλό καθημερινό παράδειγμα, ώστε ο αναγνώστης να κατανοήσει τη σημαντικότητα του θέματος. Τέτοιου είδους περιεχόμενο μπορεί να είναι ένα πρωτότυπο

βίντεο που δημιουργεί ο χρήστης και «ανεβάζει» σε μία διαδικτυακή πλατφόρμα όπως το YouTube. Όπως είναι γνωστό, ο χρήστης που δημιουργεί αυτό το περιεχόμενο αποσκοπεί στην αύξηση των συνδρομητών του, η οποία δεν αποκλείεται στο μέλλον να του αποφέρει και οικονομικό όφελος, διότι στην πλατφόρμα αυτή οι ιδιοκτήτες των λογαριασμών - καναλιών που έχουν μεγάλη απήχηση μπορούν να επιλέξουν να προβάλλονται διαφημίσεις πριν, μετά ή κατά τη διάρκεια της προβολής ή εναλλακτικά να διαφημίσουν οι ίδιοι προϊόντα μέσα στο περιεχόμενο, λαμβάνοντας κάποια χορηγία ως αντάλλαγμα. Αυτό ακριβώς το περιεχόμενο ήχου ή/και εικόνας που δημιουργείται από το χρήστη, μεταφορτώνεται στην πλατφόρμα και γίνεται δυνατή η παρουσίαση του στο κοινό είναι το UCG.

1.2 Σκοπός – Στόχοι

Όπως πιθανότατα έχει γίνει ήδη φανερό, είναι πολύ σημαντικό να διαφανούν οι προοπτικές ρύθμισης για πολλά από τα φαινόμενα δημιουργίας έργου που ανακύπτουν λόγω του διαδικτύου, ανάμεσα στα οποία και το UGC. Σε αυτό ακριβώς αναφέρεται η εργασία. Στόχοι της εργασίας είναι να διερευνηθούν τα ακόλουθα:

- 1) Βιβλιογραφική αναφορά στην ιστορική εξέλιξη του δικαιώματος της πνευματικής ιδιοκτησίας. Ενδιαφέρει κυρίως το πώς εξελίχθηκε η νομοθετική προστασία και με ποιον τρόπο ξεπεράστηκαν τα εμπόδια στο παρελθόν.
- 2) Αναφορά στο δικαίωμα πνευματικής ιδιοκτησίας. Ιδιαίτερα σημαντική εδώ η διάκριση ηθικού και περιουσιακού χαρακτήρα, καθώς αυτή θα χρησιμεύσει και στην ανάλυση του κυρίως θέματος.
- 3) Αναφορά στην υπάρχουσα ελληνική νομοθεσία και το κοινοτικό κεκτημένο.
- 4) Εισαγωγή στο κυρίως θέμα του UGC, αναφορά στη σπουδαιότητα της ρύθμισης, σε παραβιάσεις, ορολογίες και ιδιαιτερότητες.
- 5) Αναφορά σε υποθέσεις, νομολογία και εξελίξεις σχετικά με το UGC. Αυτή η ενότητα που θα μας οδηγήσει στην τελική συζήτηση ως προς την αποτελεσματικότητα των μέχρι στιγμής μέτρων και όσα χρειάζεται περαιτέρω να γίνουν. Αξίζει να σημειωθεί ότι τα κενά της νομοθεσίας αναφορικά με το συγκεκριμένο θέμα κλήθηκαν σε πολλές περιπτώσεις να καλύψουν τα δικαστήρια, με αντιφατικά σε πολλές περιπτώσεις αποτελέσματα.

Επίσης, πέρα από τα ανωτέρω σκοπός της εργασίας είναι να αποτελέσει μια άρτια επιστημονική έρευνα βασισμένη στα νομικά επιχειρήματα και τον ορθό λόγο, η οποία να

προβάλλει ουσιαστική αιτιολόγηση όσων γράφονται και να συντελέσει στην ενημέρωση τόσο του έμπειρου επιστήμονα όσο και του πιο άπειρου ως προς τα νομικά αναγνώστη για τα ζητήματα που συζητούνται.

1.3 Διάρθρωση της μελέτης

Για να αναλυθούν όλα όσα αναφέρθηκαν παραπάνω, είναι σημαντικό να διαρθρωθεί η μελέτη αυτή με γνώμονα τα ζητούμενα. Τόσο το ισχύον δίκαιο όσο και η ιδιαίτερη φύση του διαδικτύου και του UGC είναι σημαντικά για την παρούσα εργασία. Μ' αυτό τον γνώμονα η διάρθρωση της εργασίας θα είναι η ακόλουθη:

ΜΕΡΟΣ Α: ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΙΔΙΟΚΤΗΣΙΑ ΚΑΙ ΔΙΚΑΙΟ

- 1) Ελληνικό δίκαιο για την πνευματική ιδιοκτησία, βασικές έννοιες και ν. 2121/1993.
- 2) Γενικά ιστορική αναδρομή για τη νομοθετική προστασία της πνευματικής ιδιοκτησίας. Διεθνείς συμβάσεις, κοινοτικό κεκτημένο.

ΜΕΡΟΣ Β: ΤΟ ΔΙΑΔΙΚΤΥΟ ΚΑΙ ΤΟ USER GENERATED CONTENT ΥΠΟ ΤΟ ΠΡΙΣΜΑ ΤΗΣ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗΣ ΙΔΙΟΚΤΗΣΙΑΣ

- 1) Διαφορές από παραδοσιακή θεώρηση στον κόσμο του διαδικτύου. Τι είναι το UGC και ποιες προβληματικές παράγονται σχετικά με τον ρόλο της πνευματικής ιδιοκτησίας;
- 2) Νομοθετικές πρωτοβουλίες σε ελληνικό ή ενωσιακό επίπεδο. Ποιες είναι. Ποια η αποτελεσματικότητά τους.
- 3) Παράθεση νομολογίας για αντίστοιχες υποθέσεις.
- 4) Εξαγωγή συμπερασμάτων: Τι προστατεύεται; Πόσο αποτελεσματικά προστατεύεται; Ποιες προκλήσεις φέρει το μέλλον και πώς μπορεί τόσο το ελληνικό όσο και το ενωσιακό δίκαιο να προσαρμοστεί;

Όπως φαίνεται και βάσει της διάρθρωσης της εργασίας, ιδιαίτερη μέριμνα θα δοθεί στο πιο νέο και ανεξερεύνητο, θα λέγαμε, μέρος της εργασίας, δηλαδή αυτό του διαδικτύου και του UGC, παρά στα, ως έναν βαθμό, ήδη γνωστά θέματα του δικαίου πνευματικής ιδιοκτησίας. Ωστόσο κρίνεται απαραίτητο να γίνει αναφορά και σε αυτά τα βασικά ζητήματα και οι έννοιες, καθώς είναι θεμελιώδη για την κατανόηση κάθε προβληματικής σχετικής με την πνευματική ιδιοκτησία και αποτελούν ακρογωνιαίους λίθους για κάθε γόνιμη συζήτηση ως προς το θέμα.

Πιθανόν είναι να διερωτηθεί ο αναγνώστης εάν είναι πράγματι τόσο σημαντικό το συγκεκριμένο ζήτημα. Εύλογα στην καθημερινή ζωή μπορεί να προσπερνάμε τέτοια θέματα. Όλοι μας χρησιμοποιούμε πλατφόρμες όπως το YouTube ή το Patreon, αλλά συνήθως μόνον ένας νομικός ή ίσως κάποιος που έχει αντιμετωπίσει περιστατικά παραβίασης κατανοεί τη σημασία της προστασίας αυτού του περιεχομένου. Γι' αυτό και σημαντικό τμήμα αυτής της εισαγωγής είναι να εξηγηθεί η σημαντικότητα του θέματος. Σε αυτό και θα προβούμε μέσω εκ του αντιθέτου ανάπτυξης. Ας δούμε, λοιπόν, ποια ζητήματα ενδέχεται να προκύπτουν ανά τομείς. Αυτά θα αναλυθούν και περαιτέρω στο οικείο κεφάλαιο της εργασίας.

Ορισμένοι μόνο από τους τομείς της προβληματικής είναι:

1. Νομικά ζητήματα σε σχέσεις εργοδοτών - εργαζομένων.
2. Νομικά ζητήματα σε σχέσεις κατόχων πνευματικής ιδιοκτησίας και ιστοσελίδων.
3. Νομικά ζητήματα σε σχέσεις ιστοσελίδων και χρηστών.
4. Νομικά ζητήματα που αφορούν κάθε είδους ενδιαφερομένους.

Καταλήγουμε να συμπεράνουμε ότι αν και το θέμα του UGC μπορεί να μοιάζει αδιάφορο σε κάποιον που δεν έχει ιδιαίτερη σχέση με την πνευματική ιδιοκτησία και τα προβλήματα που μπορούν να ανακύψουν από τις παραβιάσεις, είναι εντούτοις πολύ σημαντικό να υπάρξουν αποτελεσματικές ρυθμίσεις καθώς και ακαδημαϊκή έρευνα για το θέμα αυτό, αφού μπορεί να αφορά τον καθένα από μας που μπορεί ακόμα και περιστασιακά να είναι δημιουργός περιεχομένου UGC.

2 Έννοιες και Θεσμικό Πλαίσιο της Προστασίας Πνευματικής Ιδιοκτησίας

Στην ελληνική έννομη τάξη η πνευματική ιδιοκτησία ρυθμίζεται βάσει του Ν. 2121/1993. Περισσότερες πληροφορίες για τη ρύθμιση των σχέσεων πριν τον νόμο αυτό μπορεί να αναζητήσει ο αναγνώστης στην ενότητα 2.2. Πριν, όμως, από αυτό, πρέπει να αναλυθούν ορισμένες βασικές έννοιες που αφορούν στο δίκαιο της πνευματικής ιδιοκτησίας και θα μας βοηθήσουν να αναπτύξουμε την εργασία, με τη βοήθεια της σύγκρισης με την αντίστοιχη ορολογία από το πεδίο του διαδικτύου και του UGC. Παράλληλα, εδώ μπορεί ο άπειρος, ως προς τα νομικά, αναγνώστης να πάρει μια πιο ολοκληρωμένη εικόνα για τις ορολογίες που χρησιμοποιούνται σε όλη την έκταση της εργασίας.

2.1 Βασικές Έννοιες

2.1.1 Δημιουργός

Σύμφωνα με το άρθρο 10, παρ 1 του Ν. 2121/1993 τεκμαίρεται ως δημιουργός του έργου το πρόσωπο του οποίου το όνομα εμφανίζεται πάνω στον υλικό φορέα του έργου κατά τον τρόπο, που συνήθως χρησιμοποιείται για την ένδειξη του δημιουργού. Το ίδιο ισχύει και αν εμφανίζεται ψευδώνυμο, εφόσον το ψευδώνυμο δεν αφήνει αμφιβολία ως προς την ταυτότητα του προσώπου. Πρόκειται, πάντως, για μαχητό τεκμήριο. Ως μαχητά τεκμήρια στη νομική επιστήμη θεωρούνται όσα επιδέχονται αντίθετης αποδείξεως. Επί παραδείγματι, εάν κάποιος μπορεί να αποδείξει ότι το έργο που άλλος παρουσιάζει ως δικό του είναι στην πραγματικότητα δημιούργημα του πρώτου, μπορεί να ανατραπεί το τεκμήριο.

Ο δημιουργός ενός έργου είναι ο αρχικός δικαιούχος του περιουσιακού και του ηθικού δικαιώματος επί αυτού. Αξίζει εδώ να εξετάσουμε με λεπτομέρεια το άρθρο 6 του Ν. 2121/1993, το οποίο προβλέπει:

“Άρθρο 6: Αρχικός δικαιούχος

1. Ο δημιουργός ενός έργου είναι ο αρχικός δικαιούχος του περιουσιακού και του ηθικού δικαιώματος επί του έργου.
2. Τα δικαιώματα αποκτώνται πρωτογενώς χωρίς διατυπώσεις.”¹

---

¹ Νόμος 2121/1993 - ΦΕΚ Α 25 1993 - Θέση σε ισχύ : 04.03.1993

Αυτό το άρθρο αντικατοπτρίζει εν πολλοίς την αντίληψη της ελληνικής νομοθεσίας για τα δικαιώματα πνευματικής ιδιοκτησίας. Αρχικά, στο πρόσωπο του δημιουργού αναγνωρίζεται τόσο το ηθικό όσο και το περιουσιακό δικαίωμα επί του έργου. Το δικαίωμα αυτό αποκτάται πρωτογενώς και χωρίς διατυπώσεις. Τούτο σημαίνει ότι με τη δημιουργία και μόνον του έργου ο δημιουργός έχει αποκτήσει το ηθικό και περιουσιακό δικαίωμα χωρίς να χρειάζεται οποιαδήποτε διατύπωση. Πρακτικά, βέβαια, είθισται οι δημιουργοί να καταθέτουν τα έργα τους σε κάποιον οργανισμό συλλογικής διαχείρισης ή να βρίσκουν άλλους τρόπους να προστατεύσουν το δημιούργημά τους από τις παραβιάσεις. Είναι αδιαμφισβήτητη η αποδεικτική αξία της κατάθεσης του έργου σε κάποιον οργανισμό σε περίπτωση που υπάρξει αμφισβήτηση ή παραβίαση, αλλά το δικαίωμα της πνευματικής ιδιοκτησίας υπάρχει από τη στιγμή της ενσωμάτωσης του έργου σε υλικό φορέα².

Στο ηπειρωτικό ευρωπαϊκό δικαιοσύστημα, ο δημιουργός μπορεί να είναι μόνο φυσικό πρόσωπο. Στο Αμερικανικό Δίκαιο ωστόσο, δημιουργός μπορεί να είναι και νομικό πρόσωπο. Στο ευρωπαϊκό δικαιοσύστημα μπορεί νομικό πρόσωπο να είναι κύριος δικαιώματος πνευματικής ιδιοκτησίας, αφού ο δημιουργός μπορεί να μεταβιβάσει το περιουσιακό δικαίωμά του ελεύθερα. Σε ορισμένες περιπτώσεις μάλιστα ο νόμος τεκμαίρει ότι το δικαίωμα έχει μεταβιβαστεί αμέσως με τη δημιουργία, όπως στην περίπτωση δημιουργίας έργων μισθωτών σε εκτέλεση της σύμβασης εργασίας και έργων υπαλλήλων του Δημοσίου, στις οποίες ο εργοδότης δε θεωρείται δημιουργός, αλλά αποκτά το δικαίωμα μετά από ηθελημένη ή αθέλητη μεταβίβαση από τον πραγματικό δημιουργό.³

2.1.2 Έργο

Ως έργο νοείται κάθε πρωτότυπο πνευματικό δημιούργημα λόγου, τέχνης ή επιστήμης, που εκφράζεται με οποιαδήποτε μορφή, ιδίως τα γραπτά ή προφορικά κείμενα, οι μουσικές συνθέσεις, με κείμενο ή χωρίς, τα θεατρικά έργα, με μουσική ή χωρίς, οι χορογραφίες και οι παντομίμες, τα οπτικοακουστικά έργα, τα έργα των εικαστικών τεχνών στα οποία περιλαμβάνονται τα σχέδια, τα έργα ζωγραφικής και γλυπτικής, τα χαρακτηριστικά έργα και οι λιθογραφίες, τα αρχιτεκτονικά έργα, οι φωτογραφίες, τα έργα των εφαρμοσμένων τεχνών, οι εικονογραφήσεις, οι χάρτες, τα τρισδιάστατα έργα που

---

² Λ. Κοτσίρης - Ειρ. Σταματούδη, Νόμος για Πνευματική Ιδιοκτησία, Ερμηνεία κατ' άρθρο, Εκδόσεις Σάκκουλα, 2012.

³ Κοτσίρης, ό.π.

αναφέρονται στη γεωγραφία, την τοπογραφία, την αρχιτεκτονική ή την επιστήμη.⁴ Η παραπάνω απαρίθμηση του τι νοείται ως έργο, όπως αναλύεται στον Ν. 2121/1993 είναι ενδεικτική και όχι περιοριστική.

Επίσης, ως έργα νοούνται οι μεταφράσεις, οι διασκευές, οι προσαρμογές και οι άλλες μετατροπές έργων ή εκφράσεων της λαϊκής παράδοσης, καθώς και οι συλλογές έργων ή συλλογές εκφράσεων της λαϊκής παράδοσης ή απλών γεγονότων και στοιχείων, όπως οι εγκυκλοπαίδειες και οι ανθολογίες (και οι βάσεις δεδομένων), εφόσον η επιλογή ή η διευθέτηση του περιεχομένου τους είναι πρωτότυπη⁵. Η προστασία των παραπάνω γίνεται με την επιφύλαξη των δικαιωμάτων σε προϋπάρχοντα έργα, που χρησιμοποιήθηκαν ως αντικείμενο των μετατροπών ή των συλλογών και δεν εκτείνεται στο περιεχόμενο των βάσεων δεδομένων ενώ δεν θίγει κανένα από τα δικαιώματα που υφίστανται στο περιεχόμενο αυτό⁶.

Αντικείμενο συζήτησης στην επιστημονική κοινότητα είναι το αν αποτελεί έργο ένα αντικείμενο επεξεργασίας που προέκυψε τυχαία. Είναι έργο που προστατεύεται από την πνευματική ιδιοκτησία ένας κορμός δέντρου με ιδιαίτερο σχήμα ή μία εντυπωσιακή πέτρα; Είναι έργο που προστατεύεται από την πνευματική ιδιοκτησία ένα έργο που μπορεί να απομονωθεί από τον υλικό φορέα του και να δημιουργηθεί εκ νέου (παράδειγμα μοντέρνων εκθέσεων όπου συγκεκριμένες κατασκευές (installations) οδηγούν σε έκθεμα που δημιουργείται κάθε φορά εκ νέου⁷). Στις αίθουσες των νομικών σχολών ιδιαίτερη αίσθηση προκαλεί το παράδειγμα της ιστορίας ενός συνθέτη και της γάτας του. Σύμφωνα με αυτήν την ευφάνταστη αλλά και πρόσφορη για τη νομική συζήτηση παράδοση, η γάτα του συνθέτη περπατά πάνω στο πιάνο και από τη μελωδία που δημιουργείται τυχαία, ο ίδιος εμπνέεται και συνθέτει ένα κομμάτι. Γίνεται γενικά δεκτό ότι τέτοια έργα μπορούν να προστατεύονται με βάση την πνευματική ιδιοκτησία, καθώς η προσωπικότητα του δημιουργού και τα ιδιαίτερα χαρίσματά του είναι αυτά που ήταν κρίσιμα ώστε ένα τυχαίο όπως αυτό συμβάν να μετουσιωθεί σε έργο. Για να ειπωθεί πιο απλά, οι περισσότεροι άνθρωποι δε θα έβλεπαν κάτι παραπάνω από μια γάτα που περπατά πάνω στο πιάνο, αλλά το ταλέντο και η δημιουργικότητα του συνθέτη έκανε τη

---

⁴ Άρθρο 2, παρ. 1 Ν. 2121/1993

⁵ Άρθρο 2, παρ. 2 Ν. 2121/1993

⁶ ΟΠΙ, Δημόσια Εκτέλεση, Διαθέσιμο στον ιστότοπο https://www.opi.gr/images/yliko/dimosia_ektelesi.pdf.

⁷ Ιδιαίτερο παράδειγμα ένα πραγματικό έκθεμα με έναν κουβά γαλάζιας μπογιάς, το περιεχόμενο του οποίου αφήνεται να χυθεί στο άσπρο φόντο. Προφανώς το έκθεμα αυτό ξαναφτιάχνεται με διαφορετικά κάθε φορά υλικά - απουσιάζει άρα ή όχι το απαραίτητο στοιχείο της ενσωμάτωσης;

διαφορά στην περίπτωση αυτή. Η αναφορά σε αυτό το κατά τα άλλα ειδικό θέμα, είναι ιδιαίτερα χρήσιμη για τη στιγμή που θα κληθούμε να συζητήσουμε για το UGC και το διαδίκτυο, είναι έργο ένα βίντεο σε μια πλατφόρμα; Και αν ναι, λαμβάνει τον ίδιο βαθμό προστασίας και αντιμετωπίζεται - ή θα έπρεπε να αντιμετωπίζεται - ισάξια από τον νομοθέτη με μια σύνθεση, μια ταινία ή ένα μυθιστόρημα;

Όταν για την δημιουργία ενός έργου συμμετέχουν περισσότεροι του ενός δημιουργοί τότε το αποτέλεσμα είναι έργο συλλογικό, συνεργασίας ή σύνθετο ως ακολούθως:

1. Συλλογικό έργο: Το συλλογικό έργο δημιουργείται με την αυτοτελή συμμετοχή περισσότερων του ενός δημιουργών κάτω από την πνευματική διεύθυνση και συντονισμό ενός φυσικού προσώπου⁸. Το φυσικό πρόσωπο που παίζει τον ρόλο του συντονιστή είναι και ο αρχικός δικαιούχος του πνευματικού και ηθικού δικαιώματος επί του συνόλου του συλλογικού έργου, ενώ οι υπόλοιποι δημιουργοί είναι δικαιούχοι του πνευματικού και ηθικού δικαιώματος της αυτοτελούς συμμετοχής τους στο συλλογικό έργο, εφόσον μπορεί να γίνει αυτοτελής εκμετάλλευση της συμμετοχής τους.
2. Έργο συμμετοχής: Το έργο συμμετοχής δημιουργείται από την σύμπραξη και συνεργασία περισσότερων του ενός δημιουργών. Οι δημιουργοί του έργου συνεργασίας είναι οι αρχικοί δικαιούχοι του πνευματικού και ηθικού δικαιώματος επί του συνόλου του έργου συμμετοχής. Το δικαίωμα στο συλλογικό έργο ανήκει σε ίσα μέρη στους συνδημιουργούς του, εκτός αν αλλιώς έχει συμφωνηθεί μεταξύ τους.
3. Σύνθετο έργο: Το σύνθετο έργο αποτελείται από τμήματα που έχουν δημιουργηθεί από διαφορετικούς δημιουργούς και τα τμήματα αυτά έχουν συνενωθεί σε ένα σύνθετο έργο. Οι δημιουργοί των τμημάτων του σύνθετου έργου είναι οι αρχικοί δικαιούχοι του πνευματικού και ηθικού δικαιώματος για το τμήμα του έργου που ο καθένας τους δημιούργησε, εφόσον το τμήμα αυτό μπορεί να τύχει χωριστικής εκμετάλλευσης.

Πρακτικά, ενδιαφέρει ιδιαίτερα η περίπτωση των έργων με περισσότερους δημιουργούς, καθώς αυτή είναι που δημιουργεί πολλές φορές νομικά ζητήματα. Ένα παράδειγμα είναι η περαιτέρω μεταβίβαση περιουσιακών δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας. Όταν υπάρχουν πολλοί δημιουργοί, περιπλέκεται αρκετά η σχέση ανάμεσα στα μέρη, καθώς

---

⁸ Ειδικά για τα οπτικοακουστικά έργα ο νόμος τεκμαίρει ως δημιουργό το σκηνοθέτη, χωρίς όμως να αποκλείει το ενδεχόμενο να είναι και άλλοι συνδημιουργοί.

είναι πολύ πιθανό ένας ή περισσότεροι από τους δημιουργούς να μην επιθυμούν τη σύναψη σύμβασης με την οποία οι υπόλοιποι δημιουργοί συμφωνούν ή έχουν ήδη συμβληθεί⁹.

2.1.3 Συγγενικά Δικαιώματα

Εκτός από τους δημιουργούς των έργων υπάρχουν και άλλοι, νομικά ή φυσικά πρόσωπα, οι οποίοι συνεισφέρουν είτε παρουσιάζοντας τα έργα, είτε επενδύοντας οικονομικά σε αυτά, τα δικαιώματα των οποίων αποτελούν συγγενικά δικαιώματα. Τα συγγενικά δικαιώματα υφίστανται παράλληλα με τα δικαιώματα πνευματικής ιδιοκτησίας. Θα παραθέσουμε την απαρίθμηση του νόμου, στην οποία θα συμπεριληφθούν και σχετικά παραδείγματα και διευκρινίσεις. Σύμφωνα, λοιπόν, με τον Ν. 2121/1993 συγγενικά δικαιώματα απολαμβάνουν οι ακόλουθοι:

1. **Ερμηνευτές και καλλιτέχνες για την προστασία της ερμηνείας τους:** Ο συνθέτης ενός μουσικού κομματιού απολαμβάνει, φυσικά, το δικαίωμα της πνευματικής ιδιοκτησίας. Όμως ένας ερμηνευτής ή σολίστας που αναλαμβάνει να εκτελέσει το μουσικό κομμάτι που ενσωματώνεται στον υλικό φορέα έχει δικαιώματα στην ερμηνεία του. Τα δικαιώματα αυτά προστατεύονται με παρόμοιο τρόπο προς την πνευματική ιδιοκτησία.
2. **Παραγωγοί υλικών φορέων ήχου ή/και εικόνας για την ηχογράφηση ή τη μαγνητοσκόπηση στην οποία επένδυσαν οικονομικά:** Παρομοίως με την ανωτέρω περίπτωση, υπάρχουν παράγοντες όπως η ποιότητα ή η τεχνογνωσία που μπορούν να διαφοροποιούν το αποτέλεσμα από εταιρεία σε εταιρεία παραγωγής. Συνεπώς οι παραγωγοί έχουν και αυτοί συγγενικό δικαίωμα στην ηχογράφηση ή μαγνητοσκόπηση ενός έργου.
3. **Ραδιοτηλεοπτικοί οργανισμοί για τις εκπομπές τους:** Το υλικό που χρησιμοποιείται για τις ραδιοφωνικές εκπομπές δεν είναι – τουλάχιστον κατά τη συνήθη πορεία των πραγμάτων – έργο του σταθμού ή όποιου κάνει την εκπομπή. Ο συνδυασμός τους, όμως, κατά τον συγκεκριμένο τρόπο είναι πρωτότυπος και δεν μπορεί να αντιγραφεί εξ' ολοκλήρου από κάποιον άλλον σταθμό και προστατεύεται.

---

⁹ Ι.Νικολόπουλος, Η μεταβίβαση του περιουσιακού δικαιώματος της πνευματικής ιδιοκτησίας, Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα, 2005, 231-246

4. **Εκδότες εντύπων για την στοιχειοθεσία και την σελιδοποίησή τους:**
Παρομοίως ως προς τους παραγωγούς για τη μουσική, έτσι και οι εκδότες μπορούν να διαφοροποιήσουν σημαντικά την τελική ενσωμάτωση του έργου. Στοιχεία όπως ο σχεδιασμός μιας έκδοσης χρήζουν προστασίας.
5. **Όσοι δημοσιεύουν αδημοσίευτα έργα δημιουργών που δεν βρίσκονται στη ζωή:** Αυτή είναι μια ιδιαίτερη κατηγορία, η οποία όμως καλώς προβλέπεται στην έννομη τάξη, αφού μάλιστα απαντάται σε αρκετά μεγάλο βαθμό στην καθημερινή εμπειρία (π.χ. έκδοση αγνώστων ποιημάτων ενός μεγάλου ποιητή, έκδοση κειμένων ενός διάσημου προσώπου που έχει αποβιώσει κλπ.).

Κάθε μία από τις παραπάνω κατηγορίες δικαιούχων συγγενικών δικαιωμάτων απολαμβάνουν διαφορετικό περιεχόμενο δικαιωμάτων. Το σύστημα προστασίας των συγγενικών δικαιωμάτων βασίζεται στην έννοια της άδειας, δηλαδή το αποκλειστικό και απόλυτο δικαίωμα που έχουν οι φορείς των δικαιωμάτων να επιτρέπουν ή απαγορεύουν ορισμένες πράξεις που αναφέρονται στο νόμο κατά τρόπο περιοριστικό. Αν και οι άδειες εκμετάλλευσης δεν είναι κάτι που θα αναπτύξουμε ιδιαίτερα στο πλαίσιο της παρούσας εργασίας, αξίζει να κρατήσουμε ότι αυτές είναι ο βασικός κινητήριος μοχλός της εκμετάλλευσης του περιουσιακού δικαιώματος. Η μεταβίβαση ολόκληρου του περιουσιακού δικαιώματος της πνευματικής ιδιοκτησίας, αν και συνηθιζόταν παλαιότερα, έτεινε να καταλήγει υπερβολικά δεσμευτική για τον δημιουργό, γι' αυτό και πλέον έχει σχεδόν εγκαταλειφθεί.

2.1.4 Περιεχόμενο Δικαιώματος Πνευματικής Ιδιοκτησίας

Αναφορικά με το ποιο είναι το περιεχόμενο του δικαιώματος της πνευματικής ιδιοκτησίας υπάρχουν δύο συστήματα τα οποία δίνουν εντελώς διαφορετική διάσταση στο θέμα. Στο ηπειρωτικό ευρωπαϊκό σύστημα και στο ελληνικό δίκαιο είναι διττό: το περιουσιακό και το ηθικό δικαίωμα. Το αγγλοσαξονικό σύστημα έχει μια αρκετά διαφορετική θεώρηση της πνευματικής ιδιοκτησίας, η οποία βασίζεται πολύ περισσότερο στην περιουσιακή διάσταση παρά στην ηθική. Η πιο ανθρωπιστική, θα έλεγε κανείς, προσέγγιση και εξέλιξη στην ηπειρωτική Ευρώπη, ήταν κυρίως αποτέλεσμα της γερμανικής σχολής, η οποία άλλωστε ήταν και αρκετά πρωτοπόρος σε αυτό που έμελλε να γίνει το δίκαιο της πνευματικής ιδιοκτησίας. Η διάκριση του περιουσιακού και ηθικού δικαιώματος αντικατοπτρίζει μια θεώρηση που θέλει τον δημιουργό άρρηκτα συνδεδεμένο με το έργο του από συναισθηματικής και κοινωνικής σκοπιάς, ανεξάρτητα από την όποια απόφαση λάβει σχετικά με την περιουσιακή εκμετάλλευση του έργου του.

Το περιουσιακό δικαίωμα δίνει την εξουσία στους δημιουργούς να επιτρέπουν ή να απαγορεύουν: Την εγγραφή και την άμεση ή έμμεση, προσωρινή ή μόνιμη αναπαραγωγή των έργων τους με οποιοδήποτε μέσο και μορφή, εν όλω ή εν μέρει, Τη μετάφραση των έργων τους, Τη διασκευή, την προσαρμογή ή άλλες μετατροπές των έργων τους, τη διανομή τους στο κοινό με οποιαδήποτε μορφή μέσω πώλησης ή με άλλους τρόπους, Την εκμίσθωση και το δημόσιο δανεισμό, όσον αφορά το πρωτότυπο ή τα αντίτυπα των έργων τους, Τη δημόσια εκτέλεση των έργων τους, Τη μετάδοση ή αναμετάδοση των έργων τους στο κοινό με τη ραδιοφωνία και την τηλεόραση, με ηλεκτρομαγνητικά κύματα ή με καλώδια ή με άλλους υλικούς αγωγούς ή με οποιονδήποτε άλλο τρόπο, παραλλήλως προς την επιφάνεια της γης ή μέσω δορυφόρων, Την παρουσίαση στο κοινό των έργων τους, ενσυρμάτως ή ασυρμάτως ή με οποιονδήποτε άλλο τρόπο, καθώς και να καθιστούν προσιτά τα έργα τους στο κοινό κατά τρόπο ώστε οποιοσδήποτε να έχει πρόσβαση στα έργα αυτά, όπου και όταν επιλέγει ο ίδιος, Την εισαγωγή αντιτύπων των έργων τους που παρήχθησαν στο εξωτερικό χωρίς τη συναίνεση του δημιουργού ή, εφόσον πρόκειται για εισαγωγή από χώρες εκτός της Ευρωπαϊκής Κοινότητας, αν το δικαίωμα της εισαγωγής αντιτύπων στην Ελλάδα είχε συμβατικά διατηρηθεί από τον δημιουργό.

Σ' ότι αφορά το δημιουργό βάσης δεδομένων έχει το αποκλειστικό δικαίωμα να επιτρέπει ή να απαγορεύει: α) την προσωρινή ή διαρκή αναπαραγωγή της βάσης δεδομένων με κάθε μέσο και μορφή, εν όλω ή εν μέρει, β) τη μετάφραση προσαρμογή, διευθέτηση και οποιαδήποτε άλλη μετατροπή της βάσης δεδομένων, γ) οποιαδήποτε μορφή διανομής της βάσης δεδομένων ή αντιγράφων της στο κοινό. Η πρώτη πώληση αντιγράφου της βάσης δεδομένων στην Κοινότητα από το δικαιούχο, ή με τη συγκατάθεσή του συνεπάγεται ανάλωση του δικαιώματος μεταπώλησης του εν λόγω αντιγράφου στην Κοινότητα, δ) οποιαδήποτε ανακοίνωση, επίδειξη ή παρουσίαση της βάσης δεδομένων στο κοινό, ε) οποιαδήποτε αναπαραγωγή, διανομή ανακοίνωση, επίδειξη ή παρουσίαση στο κοινό των αποτελεσμάτων των πράξεων που αναφέρονται στο στοιχείο β'. Ο νόμιμος χρήστης βάσης δεδομένων ή αντιγράφων της μπορεί να εκτελέσει χωρίς άδεια του δημιουργού οποιαδήποτε από τις παραπάνω πράξεις, οι οποίες είναι αναγκαίες για την πρόσβαση στο περιεχόμενο της βάσης δεδομένων και την κανονική χρησιμοποίησή της. Στο μέτρο που ο νόμιμος χρήστης δικαιούται να

χρησιμοποιεί τμήμα μόνο της βάσης δεδομένων, η προηγούμενη διάταξη εφαρμόζεται μόνο για το τμήμα αυτό.¹⁰ Το περιουσιακό δικαίωμα μπορεί να μεταβιβαστεί.

Το ηθικό δικαίωμα δίνει στο δημιουργό ιδίως τις εξουσίες: α) της απόφασης για το χρόνο, τον τόπο και τον τρόπο κατά τους οποίους το έργο θα γίνει προσιτό στο κοινό (δημοσίευση), β) της αναγνώρισης της πατρότητάς του πάνω στο έργο και ειδικότερα την εξουσία να απαιτεί, στο μέτρο του δυνατού, τη μνεία του ονόματός του στα αντίτυπα του έργου του και σε κάθε δημόσια χρήση του έργου του ή, αντίθετα, να κρατάει την ανωνυμία του ή να χρησιμοποιεί ψευδώνυμο, γ) της απαγόρευσης κάθε παραμόρφωσης, περικοπής ή άλλης τροποποίησης του έργου του, καθώς και κάθε προσβολής του δημιουργού οφειλόμενης στις συνθήκες παρουσίασης του έργου στο κοινό, δ) της προσπέλασης στο έργο του, έστω και αν το περιουσιακό δικαίωμα στο έργο ή η κυριότητα στον υλικό φορέα του έργου ανήκει σε άλλον, οπότε η προσπέλαση πρέπει να πραγματοποιείται κατά τρόπο που προκαλεί τη μικρότερη δυνατή ενόχληση στο δικαιούχο, ε) προκειμένου περί έργων λόγου ή επιστήμης, της υπαναχώρησης από συμβάσεις μεταβίβασης του περιουσιακού δικαιώματος ή εκμετάλλευσής του ή άδειας εκμετάλλευσής του, εφόσον αυτό είναι αναγκαίο για την προστασία της προσωπικότητάς του, εξαιτίας μεταβολής στις πεποιθήσεις του ή στις περιστάσεις και με καταβολή αποζημίωσης στον αντισυμβαλλόμενο για τη θετική του ζημία. Το ηθικό δικαίωμα είναι ανεξάρτητο από το περιουσιακό δικαίωμα και παραμένει στο δημιουργό ακόμα και μετά τη μεταβίβαση του περιουσιακού δικαιώματος¹¹.

Ειδικά για τα έργα εικαστικών τεχνών¹² ισχύει το δικαίωμα παρακολούθησης. Ο δημιουργός του πρωτοτύπου έργου τέχνης έχει δικαίωμα παρακολούθησης που είναι το ανεκχώρητο και αναπαλλοτρίωτο μεταξύ ζώντων δικαίωμα είσπραξης ενός ποσοστού επί του τιμήματος κάθε μεταπώλησης του εν λόγω έργου, μετά την πρώτη μεταβίβασή του

---

¹⁰ Άρθρο 3 Ν. 2121/1993

¹¹ Άρθρο 4, Ν. 2121/1993

¹² Σύμφωνα με το άρθρο 5, παρ. 2 του Ν. 2121/1993 «Ως «πρωτότυπα έργα τέχνης» νοούνται τα έργα εικαστικών τεχνών, όπως οι πίνακες, τα κολάζ, τα έργα ζωγραφικής, τα σχέδια, οι εικόνες χαρακτηριστικής, χαλκογραφίες και λιθογραφίες, τα γλυπτά, τα εργόχειρα χαλιά τοίχου (ταπισερί), τα κεραμικά και έργα υαλοργιάς και οι φωτογραφίες, εφόσον τα έργα αυτά έχουν δημιουργηθεί εξ ολοκλήρου από τον δημιουργό ή πρόκειται για αντίτυπα που θεωρούνται ως πρωτότυπα έργα τέχνης. Τα αντίτυπα έργων τέχνης, τα οποία έχουν δημιουργηθεί ή παραχθεί σε περιορισμένο αριθμό από τον ίδιο τον δημιουργό ή υπό την ευθύνη του, θεωρούνται ως «πρωτότυπα έργα τέχνης» για την εφαρμογή του δικαιώματος παρακολούθησης. Κατά κανόνα τα αντίτυπα αυτά πρέπει να είναι αριθμημένα, να έχουν υπογραφεί ή να έχουν κατ' άλλο τρόπο εγκριθεί από τον δημιουργό»

από το δημιουργό ή για λογαριασμό του. Παραίτηση από το δικαίωμα παρακολούθησης δεν χωρεί. Το δικαίωμα αυτό ισχύει αποκλειστικά σε κάθε μεταπώληση στην οποία συμμετέχουν, ως πωλητές, αγοραστές ή ενδιάμεσοι, επαγγελματίες της αγοράς έργων τέχνης, όπως οίκοι δημοπρασιών, γκαλερί έργων τέχνης και γενικά οποιοσδήποτε έμπορος έργων τέχνης. Το ποσοστό αυτό καταβάλλεται από τον πωλητή. Όταν συμπράττει και ενδιάμεσος επαγγελματίας της αγοράς έργων τέχνης, η ευθύνη για την καταβολή του ποσοστού βαρύνει αυτόν και τον πωλητή εις ολόκληρον.

Ζητήματα περαιτέρω μεταβίβασης δημιουργούν αρκετά νομικά προβλήματα ενίοτε, γι' αυτό και πλούσια θεωρία και νομολογία υπάρχει γύρω από το θέμα των μελλοντικών έργων και της περαιτέρω μεταβίβασης, αλλά και των άγνωστων τρόπων εκμετάλλευσης. Δε θα αφιερώσουμε μεγάλο μέρος της εργασίας στα ενδιαφέροντα αυτά ζητήματα, αλλά κρίνεται σκόπιμο να δοθεί μια γενική εικόνα για αυτά στον αναγνώστη.

Μελλοντικά έργα

Ως μελλοντικό έργο ορίζεται *"κάθε έργο που δεν έχει ακόμη ενσωματωθεί σε ορισμένο υπόστρωμα ή του οποίου δεν έχει περατωθεί η δημιουργία"*¹³. Η νομική εξειδίκευση της θεωρίας του δικαιώματος της πνευματικής ιδιοκτησίας αλλά και των ΑΚ178-179 που επέφερε ο Ν. 2121/1993, προβλέπει στο άρθρο 13 παρ. 5, ότι το σύνολο των μελλοντικών έργων του δημιουργού δεν μπορεί να αποτελέσει αντικείμενο σύμβασης ή άδειας εκμετάλλευσης, συνεπώς κάθε τέτοια σύμβαση θα είναι άκυρη. Παράλληλα, άκυρη θεωρείται επίσης, κάθε σύμβαση που προβλέπει μεν συγκεκριμένο αριθμό έργων, αλλά αυτός είναι τέτοιος ώστε να γίνεται σαφές ότι αποτελεί το σύνολο των έργων που είναι δυνατόν να παραγάγει ο δημιουργός στη διάρκεια της ζωής του. Παραδείγματος χάριν άκυρη θεωρείται σύμβαση μεταβίβασης περιουσιακού δικαιώματος για τα 40 επόμενα συγγράμματα ενός πανεπιστημιακού, αριθμός ο οποίος, με βάση την κοινή εμπειρία, είναι φανερό πως αντιστοιχεί στο σύνολο της πνευματικής παραγωγής του δημιουργού. Επίσης, άκυρη κατά την ΑΚ179 είναι η ρήτρα που δεσμεύει τον δημιουργό να απέχει από την παραγωγή νέου έργου, διότι μια τέτοια συμφωνία θα δέσμευε σε υπερβολικό βαθμό την οικονομική και καλλιτεχνική ελευθερία του ιδίου.

Πρέπει εδώ να γίνει διάκριση ανάμεσα στις συμβάσεις που αφορούν μελλοντικά έργα και εκείνες που απλώς προβλέπουν δικαίωμα προαίρεσης. Τέτοιες συμβάσεις παρατηρούνται κυρίως σε εκδοτικούς οίκους και ορίζουν ότι ο δημιουργός αναλαμβάνει την υποχρέωση

---

¹³ Π. Κοριατοπούλου - Αγγελή, Λεξικό πνευματικής ιδιοκτησίας: Λημματογραφημένη ερμηνεία, Εκδόσεις Σάκκουλα, 2008, 1-2, 300-304

για ορισμένο χρονικό διάστημα ή αριθμό επόμενων έργων, να τα παρουσιάσει κατά προτεραιότητα στον αντισυμβαλλόμενο, όταν κατά την κρίση του αυτά είναι έτοιμα για δημοσίευση. Αυτή η σύμβαση δεν περιορίζει τη δυνατότητα του εκδότη να απορρίψει το έργο, αλλά ούτε και τη δυνατότητα του δημιουργού να αναζητήσει άλλον ενδιαφερόμενο σε περίπτωση απόρριψης. Ακόμα και σε περίπτωση που ο αντισυμβαλλόμενος του δημιουργού αποδεχτεί το νέο έργο, ο δημιουργός μπορεί να προβεί σε σύμβαση με άλλον εκδότη, εφόσον αυτός προσφέρει πιο συμφέροντες όρους. Παρόλα αυτά, ακόμη και σε σύμφωνο προαίρεσης, δεν επιτρέπεται υπέρμετρη δέσμευση του δημιουργού για το σύνολο των μελλοντικών του έργων ή για πολύ μακρό χρονικό διάστημα και είναι απαραίτητο ο δημιουργός να λαμβάνει εύλογη και επαρκή αμοιβή για τη μεταβίβαση περιουσιακών δικαιωμάτων επί των έργων του στον εκδότη/αντισυμβαλλόμενο¹⁴.

Ένα ερώτημα που έχει απασχολήσει σχετικά με τη διάταξη του άρθρου 13 παρ.5 του Ν. 2121/1993, είναι το εάν η απαγόρευση της σύμβασης για το σύνολο των μελλοντικών έργων του δημιουργού εκτείνεται τόσο στην υποσχετική όσο και στην εκποιητική δικαιοπραξία. Εάν όμως θεωρηθεί ότι μόνο η εκποιητική δικαιοπραξία πάσχει ακυρότητας, μπορεί να υπάρξουν δυσμενείς συνέπειες για τον δημιουργό, ο οποίος θα έχει καταρτίσει μια υποσχετική δικαιοπραξία αλλά δεν θα μπορεί να εκπληρώσει την παροχή, η οποία θα είναι νόμω αδύνατη κατά ΑΚ365, και κατά συνέπεια ίσως βρεθεί στη δυσάρεστη θέση να πρέπει να αποζημιώσει τον αντισυμβαλλόμενο. Μια τέτοια κατάσταση θα είναι φυσικό να περιορίσει σε μεγάλο βαθμό τη συμβατική ελευθερία για τον δημιουργό και τελικά θα ήταν κατά του πνεύματος της διάταξης, η οποία αποσκοπεί στην προστασία του.

Συζήτηση γίνεται και για το εάν η σύμβαση μπορεί να εκτείνεται σε ορισμένο αριθμό μελλοντικών έργων και σε ποιο βαθμό αυτό είναι επιτρεπτό, με πιο διαδεδομένη την άποψη ότι αυτό μπορεί να γίνει, αλλά τα έργα αυτά πρέπει να είναι εξατομικευμένα, ορισμένα κατά τον αριθμό και το περιεχόμενο, ή τουλάχιστον τον βασικό θεματικό άξονα γύρω από τον οποίο θα περιστρέφεται το κάθε έργο. Αυτό κατά κύριο λόγο συμβαίνει επί συμβάσεων που αφορούν μια σειρά μυθιστορημάτων, ταινιών, ή γενικότερα έργα τα οποία υπάγονται σε μία ενότητα. Εκφράζεται, παράλληλα, η άποψη ότι δε θα πρέπει να γίνονται τόσο εύκολα δεκτές τέτοιες συμβάσεις στην περίπτωση που

---

¹⁴ Δ.Καλλινίκου, Πνευματική Ιδιοκτησία και συγγενικά δικαιώματα, Δίκαιο και Οικονομία, Π.Ν. Σάκκουλας, 2008, 202-207

ο δημιουργός αμείβεται κατ' αποκοπήν και όχι με ποσοστιαίες μονάδες επί της εκμεταλλεύσεως των έργων.

Σε περίπτωση που τα έργα αυτά δεν μπορούν να εξατομικευθούν με τέτοιο τρόπο ώστε να είναι δυνατός ο ακριβής ορισμός του αριθμού τους, υποστηρίζεται η άποψη ότι η σύμβαση θεωρείται επιτρεπτή αν καθιστά τα έργα αυτά τουλάχιστον οριστά στο μέλλον, προβλέποντας ένα λογικό χρονικό διάστημα για την ολοκλήρωση έργων με κάποιο συγκεκριμένο περιεχόμενο. Αντίθετα, λιγότερο ελαστικές απόψεις θεωρούν ότι η σύμβαση επί ορισμένων μελλοντικών έργων μπορεί να επεκτείνεται σε όχι περισσότερα από δύο έργα και είναι δεκτή ιδίως σε περίπτωση έργων που δημιουργούνται κατά παραγγελία, όπως συμβαίνει κυρίως με τις εικαστικές τέχνες. Θα μπορούσαμε να πούμε γενικότερα ότι *"όσο περισσότερο αυξάνεται ο αριθμός των μελλοντικών έργων, τόσο περισσότερο αυξάνεται αντίστοιχα κι ο κίνδυνος να θεωρηθεί η μεταβίβαση άκυρη, ως αντίθετη στα χρηστά ήθη"*¹⁵. Εντούτοις, πολλοί αντιστρατεύονται τον χαρακτηρισμό ως άκυρης της σύμβασης που απλώς αφορά ένα μεγάλο μέρος των μελλοντικών έργων του δημιουργού, θεωρώντας ότι προβαίνουμε σε υπερβολικά διασταλτική ερμηνεία της διάταξης περιορίζοντας τον αριθμό των έργων σε δύο.

Μοναδική εξαίρεση από το άρθρο 13 παρ. 5 προβλέπεται για τους οργανισμούς συλλογικής διαχείρισης, με τους οποίους ο δημιουργός προβαίνει σε σύμβαση ανάθεσης, η οποία θεωρείται μη γνήσια σύμβαση εκμεταλλεύσεως, διότι ο οργανισμός δεν εκμεταλλεύεται το έργο αφ' εαυτού του, ούτε διαπραγματεύεται ατομικά με τον κάθε δημιουργό. Το άρθρο 54 παρ.3 εδ. δ' Ν. 2121/1993 προβλέπει ότι σε περίπτωση αμφιβολίας, τεκμαίρεται ότι η σύμβαση αφορά τα μελλοντικά έργα του δημιουργού για αόριστο χρονικό διάστημα, το οποίο όμως δεν μπορεί να υπερβαίνει τα τρία έτη. Η διάταξη αυτή αποσκοπεί στο να διευκολύνει τον δημιουργό που επιθυμεί να συνεργαστεί για μακρό χρονικό διάστημα με τον οργανισμό συλλογικής διαχείρισης και για περισσότερα έργα από αυτά που μπορούν να οριστούν ως προς το περιεχόμενο και τον αριθμό σε μια άλλη σύμβαση ή άδεια εκμεταλλεύσεως. Γι' αυτό και δεν απαιτείται κάποια τέτοια εξατομίκευση των έργων, ενώ παράλληλα ο περιορισμός των τριών ετών εγγυάται ότι η ελευθερία του δημιουργού δε θα δεσμευτεί υπέρμετρα.

---

¹⁵ Ι. Νικολόπουλος, Η μεταβίβαση του περιουσιακού δικαιώματος της πνευματικής ιδιοκτησίας, Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα, 2005, 231-246.

Άγνωστοι τρόποι εκμετάλλευσης

Το δεύτερο εδάφιο του άρθρου 13 παρ. 5 του Ν. 2121/1993 αποσκοπεί στην προστασία του περιουσιακού δικαιώματος του δημιουργού όσον αφορά σε νέους τρόπους εκμετάλλευσης του έργου, οι οποίοι δεν ήταν γνωστοί ή τεχνικά δυνατοί τον χρόνο κατάρτισης της σύμβασης ή της άδειας εκμετάλλευσης. Ο νομοθέτης θέσπισε ότι απαγορεύεται να γίνουν αντικείμενο σύμβασης οι μελλοντικοί τρόποι εκμετάλλευσης, συνεπώς κάθε τέτοια σύμβαση είναι άκυρη και την ακυρότητά της μπορεί να επικαλεστεί μόνο ο ίδιος ο δημιουργός. Ο δημιουργός διατηρεί όσες εξουσίες δεν αποχωρίζεται βάσει της σύμβασης, όπως επίσης και όσες δε χρειάζεται να μεταβιβάσει για να εκπληρωθεί ο σκοπός της μεταβίβασης και αποκτά επιπλέον τις νέες περιουσιακές εξουσίες που αντιστοιχούν στους νέους τρόπους εκμετάλλευσης που θα παρουσιαστούν στο μέλλον. Στην πραγματικότητα, ο κανόνας αυτός επικυρώνει και ρητά την ερμηνεία που ήδη γινόταν πριν τον Ν. 2121/1993, με βάση την αρχή του σκοπού της μεταβίβασης και τον μερισμό των εξουσιών. Στόχος είναι η προστασία του δημιουργού από δεσμεύσεις σχετικές με άγνωστους κατά τον χρόνο της σύμβασης τρόπους εκμετάλλευσης, οι οποίες με την πάροδο του χρόνου και την πρόοδο της τεχνολογίας θα μπορούσαν να αποβούν οικονομικά επιζήμιες για τον ίδιο. Γίνεται δεκτό ότι η απαγόρευση αφορά τόσο τις συμβάσεις εκμετάλλευσης όσο και τις συμβάσεις ολικής μεταβίβασης του περιουσιακού δικαιώματος, όπως επίσης και τις υποσχετικές όσο και τις εκπονητικές δικαιπραξίες.

Ως άγνωστοι τρόποι εκμετάλλευσης θεωρούνται κατά την κρατούσα άποψη *"όσοι αποτελούν τεχνικά νέο, αυτόνομο και αξιοποιήσιμο τρόπο εκμετάλλευσης του έργου και έχουν επικρατήσει στις συναλλαγές"*¹⁶. Σχετικά με αυτούς τους νέους τρόπους εκμετάλλευσης, γίνεται συζήτηση για το αν συμπεριλαμβάνονται οι τρόποι, που μπορεί μεν να ήταν δυνατοί κατά το τεχνικό μέρος κατά τον χρόνο κατάρτισης της σύμβασης, αλλά δεν έχουν ακόμη καταστεί δημοφιλείς στις συναλλαγές. Δεν αποτελούν άγνωστο τρόπο εκμετάλλευσης οι εξελίξεις ή βελτιώσεις ενός προηγουμένως γνωστού τρόπου εκμετάλλευσης.

Η έννοια των αγνώστων τρόπων εκμετάλλευσης έχει προκαλέσει αρκετή διχογνωμία στον νομικό κόσμο. Είναι πραγματικά δύσκολο αρκετές φορές να διακριθεί ο νέος τρόπος εκμετάλλευσης από την εξέλιξη ή απλή τεχνική βελτίωση ενός ήδη γνωστού και να διαπιστωθεί εάν είναι άγνωστος ή όχι ένας τρόπος εκμετάλλευσης.

---

¹⁶ Π. Κοριατοπούλου - Αγγελή, Λεξικό πνευματικής ιδιοκτησίας: Λημματογραφημένη ερμηνεία, Εκδόσεις Σάκουλα, 2008, 1-2, 300-304

Ως τρόπος εκμετάλλευσης ορίζεται η τεχνικά αυτοτελής χρήση ενός πνευματικού έργου. Ο νόμος καταρχάς προβλέπει πολλούς από αυτούς τους τρόπους, τους οποίους και κατονομάζει ως περιουσιακές εξουσίες οι οποίες απορρέουν από το περιουσιακό δικαίωμα. Σε αυτή τη βάση, συχνά ο τρόπος εκμετάλλευσης φαίνεται να ταυτίζεται με την περιουσιακή εξουσία. Υπάρχουν, όμως, και περαιτέρω τρόποι εκμετάλλευσης, οι οποίοι μπορεί να έχουν αυτοτέλεια και να υπάγονται σε μία περιουσιακή εξουσία, όπως οι επιμέρους χρήσεις του έργου στο πλαίσιο ενός μόνο τρόπου εκμετάλλευσης. Για να θεωρηθούν όμως αυτοί νέοι τρόποι εκμετάλλευσης, θα πρέπει αφενός να κάνουν το έργο διαθέσιμο σε έναν ευρύ αριθμό νέων χρηστών, ώστε να είναι οικονομικά αυτοτελείς, αλλά και να βασίζονται, αφετέρου, σε εξελίξεις και τεχνολογικές καινοτομίες ώστε να πληρούν το τεχνικό κριτήριο. Συνεπώς, κάθε νέος τρόπος εκμετάλλευσης δεν είναι απαραίτητο ότι θα αναγνωριστεί νομοθετικά ως νέα αυθύπαρκτη περιουσιακή εξουσία. Συχνά θα ενταχθεί σε κάποια από τις ήδη προβλεπόμενες από τον νόμο εξουσίες, χωρίς να αποκλείεται και η μετέπειτα αναγνώρισή του ως νέας περιουσιακής εξουσίας.

Το εάν ένας νέος τρόπος εκμετάλλευσης είναι πράγματι άγνωστος κατά τον χρόνο κατάρτισης της σύμβασης είναι επίσης ένα ζήτημα. Θεωρείται από πολλούς ότι δεν μπορεί να αντιμετωπιστεί ως άγνωστος ένας τρόπος εκμετάλλευσης, ο οποίος, από τεχνικής πλευράς, είναι δυνατός κατά τον χρόνο κατάρτισης της σύμβασης, ακόμα και αν δεν έχει επικρατήσει στις συναλλαγές. Από την πιο ευνοϊκή προς τον δημιουργό άποψη, όμως, υποστηρίζεται ότι άγνωστος πρέπει να θεωρείται ο τρόπος εκμετάλλευσης εκείνος που δεν είναι γνωστός ή οικείος στον μέσο δημιουργό. Είναι πιθανό η τεχνολογία να παρέχει ήδη, κατά τον χρόνο κατάρτισης της σύμβασης, τη δυνατότητα για τον νέο τρόπο εκμετάλλευσης, αλλά η χρήση αυτή του έργου να μην ήταν τότε καθόλου προσαρμοσμένη στα δεδομένα των συναλλαγών και να μην είχε πρακτικά οικονομική αυτοτέλεια, σε περίπτωση που απευθυνόταν σε έναν πάρα πολύ μικρό αριθμό χρηστών ή απαιτούνταν υπέρογκα έξοδα για την εφαρμογή του.

Εάν δε ο τρόπος εκμετάλλευσης είναι και αντικειμενικά άγνωστος όταν καταρτίζεται η σύμβαση, τότε ισχύει φυσικά η απαγόρευση του άρθρου 13 παρ. 5, το οποίο εφαρμόζεται ιδίως σε αυτήν την περίπτωση, και η σύμβαση που αφορά στους μελλοντικούς τρόπους εκμετάλλευσης είναι αυτονόητα άκυρη. Το υποκειμενικό κριτήριο για την έννοια του αγνώστου τρόπου εκμετάλλευσης απλώς διαστέλλει την έννοια για να ρυθμίσει και τους τρόπους εκείνους οι οποίοι ήταν μεν τεχνικά εφικτοί, αλλά δεν είχαν εφαρμογή στις συναλλαγές όταν ο δημιουργός κατήρτισε τη σύμβαση. Παράλληλα, δεν είναι καθόλου απίθανο ένας τρόπος εκμετάλλευσης να υπήρχε μεν ευρέως όταν καταρτίστηκε η

σύμβαση, αλλά να μην είχε υπολογιστεί κατά τον χρόνο εκείνο η τεράστια οικονομική σημασία την οποία θα είχε ο τρόπος αυτός τα επόμενα χρόνια ή τα κέρδη που θα μπορούσε τελικά να αποφέρει. Αν όμως συμπεριληφθεί και αυτή η περίπτωση στους άγνωστους τρόπους εκμετάλλευσης, σταδιακά αρχίζει να αλλοιώνεται το πνεύμα της διάταξης. Πραγματικά ο στόχος του άρθρου 13 παρ.5 εδ. β' είναι να προστατεύσει τα συμφέροντα του δημιουργού, αλλά η υπερβολική διαστολή της έννοιας του αγνώστου τρόπου εκμετάλλευσης ώστε να περιλαμβάνει και γνωστούς τρόπους των οποίων ο δημιουργός δεν αντιλήφθηκε ή δεν ήταν σε θέση να υπολογίσει τη μελλοντική οικονομική αξία θα διέυρνε αόριστα τον χρόνο κατά τον οποίο ένας τρόπος εκμετάλλευσης θα μπορούσε να θεωρείται άγνωστος και θα δημιουργούσε μεγάλη ανασφάλεια στις συμβάσεις και τις άδειες εκμετάλλευσης των έργων. Ο Ν. 2121/1993 παρέχει μια εξασφάλιση για τον δημιουργό με το άρθρο 32, το οποίο δίνει το δικαίωμα συμφωνίας με ποσοστιαία αμοιβή επί των κερδών της εκμετάλλευσης, συνεπώς μπορεί να αποφέρει κέρδη στον δημιουργό και στην περίπτωση που ο, κατά τον χρόνο κατάρτισης, φαινομενικά ασήμαντος τρόπος εκμετάλλευσης, αποκτήσει μεγάλη δημοτικότητα αργότερα. Για τις συμβάσεις που καταρτίστηκαν πριν από τον Ν. 2121/1993, γίνεται δεκτό ότι χάριν της προστασίας του δημιουργού και της διασφάλισης της συμμετοχής αυτού στις οικονομικές απολαβές που προκύπτουν από κάθε βαθμίδα εκμετάλλευσης του έργου του, ενδέχεται να θεωρηθούν ως άγνωστοι τρόποι εκμετάλλευσης εκείνοι οι τρόποι των οποίων οι συμβαλλόμενοι δεν ήταν σε θέση τότε να αξιολογήσουν την εξέλιξη.

Ίσως το πιο διαδεδομένο παράδειγμα άγνωστων τρόπων εκμετάλλευσης στον ελληνικό χώρο να είναι αυτό που πραγματεύεται τα κινηματογραφικά έργα προηγούμενων δεκαετιών (1950-1975), των οποίων οι δημιουργοί δεν θα μπορούσαν να είχαν προβλέψει τη ραγδαία ανάπτυξη της τηλεόρασης και συνεπώς να είχαν καταρτίσει συμβάσεις που προέβλεπαν την εκμετάλλευση αυτών με προβολή σε τηλεοράσεις. Τα ελληνικά δικαστήρια, χωρίς να αναφέρονται συγκεκριμένα στο άρθρο 13 παρ. 5 του Ν. 2121/1993, κατέληξαν σε μια σειρά αποφάσεων* (ΕφΑθ 4499/2000, ΚριτΕ 2001,Μ.Πρ.Πειρ.5745/2002 κ.α.) με τις οποίες αποφάνθηκαν ότι η προβολή στην τηλεόραση αποτελούσε πραγματικά νέο τρόπο εκμετάλλευσης, από τη στιγμή που, και μεν η τηλεόραση ως μέσο ήταν γνωστή όταν παράχθηκαν οι ταινίες αυτές, αλλά δεν ήταν καθόλου διαδεδομένη ειδικά στον ελληνικό χώρο και οι δημιουργοί των ταινιών δεν ήταν σε θέση να αντιληφθούν την επικείμενη επικράτηση του νέου μέσου στις συναλλαγές, συνεπώς οι καταρτισθείσες συμβάσεις αφορούσαν αποκλειστικά και μόνο την προβολή

στον κινηματογράφο. Τα ελληνικά δικαστήρια θεώρησαν παράνομη την προβολή των ταινιών στην τηλεόραση χωρίς την άδεια του δημιουργού, προφανώς θεωρώντας ότι για τους δημιουργούς η τηλεοπτική προβολή αποτελούσε άγνωστο τρόπο εκμετάλλευσης κατά τον χρόνο κατάρτισης της σύμβασης. Η αρχή του σκοπού της μεταβίβασης (άρθρο 15 παρ.4 του Ν. 2121/1993) ήταν αυτή που κυρίως επικαλέστηκε η δικαιοσύνη. Όπως χαρακτηριστικά αναφέρθηκε στην απόφαση 4499/2000 του Εφετείου Αθηνών, θεωρήθηκε ότι στις συναφθείσες συμβάσεις, στους αντισυμβαλλομένους των δημιουργών αποδόθηκαν *"μόνο όσες εξουσίες ήταν γνωστές κατά τη σύναψη των συμβάσεων αυτών και μόνο εκείνες οι εξουσίες που ήταν απαραίτητες για την εκπλήρωση του σκοπού των συμβάσεων"*. Παρόμοια στάση τηρήθηκε και αναφορικά με την εκμετάλλευση των ταινιών με την εγγραφή τους σε βιντεοταινίες αλλά και με την προβολή στην τηλεόραση ή διαφορετική εκμετάλλευση των μουσικών κομματιών που είχαν γραφεί συγκεκριμένα για τις ταινίες αυτές χωρίς την άδεια των δημιουργών τους. Η δικαιοσύνη αποφάσισε ότι αυτές οι εκμεταλλεύσεις του υλικού των κινηματογραφικών έργων προσέβαλαν το δικαίωμα της πνευματικής ιδιοκτησίας, εφόσον συνέβαιναν χωρίς την άδεια του δημιουργού, ή σε περίπτωση που αυτός είχε ήδη αποβιώσει, των κληρονόμων του.

Περαιτέρω μεταβίβαση

Στο άρθρο 13 παρ. 6 του Ν. 2121/1993 ορίζεται ότι απαγορεύεται μεταβίβαση του περιουσιακού δικαιώματος από εκείνον που αναλαμβάνει την εκμετάλλευση σε τρίτον χωρίς τη συναίνεση του δημιουργού. Το ίδιο συμβαίνει και για τη σύσταση επί αυτού εμπραγμάτων δικαιωμάτων. Η διάταξη αυτή έχει ως στόχο την προστασία του δημιουργού από την πλήρη αποξένωση προς το έργο του, του οποίου το περιουσιακό δικαίωμα αλλιώς θα μπορούσε να περιέλθει σε κάποιον τρίτο, άγνωστο προς τον ίδιο τον δημιουργό, και κατόπιν σε άλλον, ώστε να σχηματιστεί μία αλυσίδα.

Λόγω της ιδιαίτερης φύσης του δικαιώματος της πνευματικής ιδιοκτησίας, συχνά έχει ιδιαίτερη σημασία το πρόσωπο του αντισυμβαλλομένου. Ο δημιουργός δε μεταβιβάζει απλώς ένα περιουσιακό δικαίωμα. Αντίθετα, εμπιστεύεται με τη σύμβαση αυτή το έργο του στον αντισυμβαλλόμενο, ο οποίος κατά την κρίση του δημιουργού πιθανόν να συγκεντρώνει χαρακτηριστικά τα οποία θα ευνοήσουν την παρουσίαση του έργου στο κοινό. Θα ήταν αδιανόητο ο δημιουργός να βρισκόταν στη δυσάρεστη θέση να γίνεται εκμετάλλευση του έργου του από κάποιον τρίτο χωρίς τη συναίνεσή του. Μια τέτοια κατάληξη θα έπληττε και το ηθικό του δικαίωμα, διότι η ποιότητα της εκμετάλλευσης, αλλά συχνά ακόμα και το κύρος του αντισυμβαλλόμενου που προβαίνει στην

εκμετάλλευση, μπορεί να έχουν μεγάλη σημασία για την κρίση του κοινού για το έργο και κατά συνέπεια για την καλλιτεχνική αλλά και οικονομική και κοινωνική υπόσταση του δημιουργού. Γι' αυτόν τον λόγο υποστηρίζεται η άποψη ότι, ακόμη και αν το περιουσιακό δικαίωμα μεταβιβαστεί από τον συμβαλλόμενο στους κληρονόμους του αιτία θανάτου, ο δημιουργός θα μπορεί να καταγγείλει τη σύμβαση αν έχει λόγους να θεωρεί ότι ο διάδοχος δεν είναι σε θέση να παρέχει την ίδια ποιότητα εκμετάλλευσης.

Αντίθετα, όταν η μεταβίβαση γίνεται από εκείνον που απέκτησε την πνευματική ιδιοκτησία, οι απόψεις δίστανται για το εάν θα μπορούσε η μεταβίβαση να θεωρηθεί άκυρη. Από τη μία μεριά, η προστασία του δημιουργού θα μπορούσε να δικαιολογήσει κάτι τέτοιο, από την άλλη όμως ο αποκτών την πνευματική ιδιοκτησία βρίσκεται οπωσδήποτε σε νομική θέση σημαντικά πιο ισχυρή από τον αντισυμβαλλόμενο που απλώς έχει δικαίωμα εκμετάλλευσης. Γενικά γίνεται δεκτό ότι η μεταβίβαση είναι άκυρη χωρίς τη συναίνεση του δημιουργού στην περίπτωση της σύμβασης ή άδειας εκμετάλλευσης και όχι όταν γίνεται από εκείνον που έχει αποκτήσει την πνευματική ιδιοκτησία, εκτός από περιπτώσεις ακραίας προσβολής του ηθικού δικαιώματος του δημιουργού. Παράλληλα, ασκείται και κριτική στη διάταξη, διότι θεωρείται από πολλούς ότι ειδικά στη σημερινή εποχή, σε πολλές περιπτώσεις που αφορούν προϊόντα της τεχνολογίας είναι δύσκολο να εξασφαλίσει κανείς την άδεια του δημιουργού για να προβεί σε μία μεταβίβαση. Τέλος, υπάρχει το ζήτημα των συλλογικών έργων, των οποίων είναι πιθανό κάποιοι από τους δημιουργούς να αρνούνται τη μεταβίβαση, ενώ άλλοι να συναινούν.

2.1.5 Πρωτοτυπία

Για να απολαμβάνει ένα πνευματικό έργο προστασία, θα πρέπει να είμαι πρωτότυπο, όπως ορίζεται στο άρθρο 2 του Ν. 2121/1993. Η έννοια της «πρωτοτυπίας» δεν προσδιορίζεται ρητά στον νόμο, με αποτέλεσμα το περιεχόμενό της να έχει διαμορφωθεί, κατά κύριο λόγο, από την θεωρία και την νομολογία.

Σύμφωνα με την Ελληνική θεωρία και νομολογία ως πρωτοτυπία ενός πνευματικού έργου εκλαμβάνεται το αποτέλεσμα της προσωπικής συμβολής του δημιουργού, χάρη στην οποία το έργο παρουσιάζει κάποια ιδιαίτερη ατομικότητα, έτσι ώστε να διακρίνεται από τα διανοητικά προϊόντα της ανθρώπινης καθημερινότητας¹⁷. Αναφορικά με την ατομικότητα αυτή προσδιορίζεται ως στατιστική μοναδικότητά του και ένα έργο είναι πρωτότυπο όταν, κάτω από τις ίδιες ακριβώς συνθήκες και με τους ίδιους στόχους,

---

¹⁷ Βλέπε τις αριθμ ΜΠρΑθ 7483/2007, ΕφΑθ 2768/2003, ΕφΑθ 448/1981, ΕφΘεσ 3321/1998

κανένας άλλος δημιουργός, κατά λογική πιθανολόγηση, δεν θα ήταν σε θέση να δημιουργήσει όμοιο έργο¹⁸. Από την άλλη, η ατομικότητα συνδέεται με ένα ελάχιστο όριο δημιουργικού ύψους, το οποίο υπάρχει όταν ένα έργο ξεχωρίζει ή διαφοροποιείται από τα έργα της καθημερινότητας, παίρνει δηλαδή κάποια απόσταση από τα ήδη γνωστά ή αυτονόητα¹⁹ διακρίνεται δε από το πλέγμα των διανοητικών προϊόντων της ανθρώπινης καθημερινότητας και απέχει από το καθημερινό και κοινότυπο, από το προϊόν ρουτίνας ή καθημερινότητας²⁰. Το ζήτημα της πρωτοτυπίας δεν θέτει, παρά ταύτα, κανένα ποιοτικό κριτήριο. Ακόμη και ένα έργο το οποίο μπορεί να θεωρείται κατά την καθημερινή έκφραση “χαμηλού επιπέδου” προστατεύεται στον ίδιο βαθμό με ένα κατά κοινή ομολογία αριστούργημα. Η αντίληψη της ελληνικής έννομης τάξης για την πρωτοτυπία γίνεται περισσότερο φανερή, αν αναφερθεί ότι, η νομολογία δέχεται ότι παραβίαση του δικαιώματος πνευματικής ιδιοκτησίας είναι και η αντιγραφή χαρακτήρων ή άλλες περιπτώσεις όπου μπορεί να διαφανεί σε μεγάλο βαθμό ομοιότητα που να συνιστά αντιγραφή προηγούμενου έργου.

2.2 Θεσμικό Πλαίσιο της Προστασίας των Πνευματικών Δικαιωμάτων

2.2.1 Ιστορική Αναδρομή της προστασίας της Πνευματικής Ιδιοκτησίας

Δείγματα νομικής προστασίας της Πνευματικής Ιδιοκτησίας κατά την αρχαιότητα και μέχρι τον μεσαίωνα δεν φαίνεται να υπάρχουν κυρίως γιατί δεν υπήρχε τεχνικά η δυνατότητα αναπαραγωγής και ευρείας οικονομικής εκμετάλλευσης των πνευματικών έργων. Ωστόσο στην Αρχαία Ελλάδα ο δημιουργός συνδέεται επώνυμα με το έργο του και η προσβολή του με αντιγραφή ή παραποίηση επέσυρε κοινωνική μομφή, κατακραυγή και περιθωριοποίηση²¹. Γνωστό μας είναι, άλλωστε, ότι ιδιαιτέρως στην Αρχαία Αθήνα πραγματοποιούνταν δραματικοί αγώνες, στους οποίους κάθε δημιουργός μπορούσε να παρουσιάσει τα έργα του και να βραβευτεί επώνυμα για αυτά.

Η θέσπιση θεμελιωδών νομοθετικών ρυθμίσεων για την πνευματική ιδιοκτησία προϋποθέτει πρόοδο της τεχνολογίας, ώστε να καταστεί δυνατή η διάδοση των έργων, υψηλό πολιτιστικό επίπεδο, σεβασμό των ατομικών ελευθεριών και υπεροχή του πνεύματος μέσα στην κοινωνία ώστε να μπορούν οι πνευματικοί δημιουργοί να πετύχουν

¹⁸ Βλέπε ΜονΠρωτΑθ 9499/1996

¹⁹ Βλέπε ΑΠ 525/1985, ΜΠρΑθ 13760/1988, ΜΠρΑθ 2519/1997, ΑΠ 257/2005, 152/2005, 196/2010, ΕφΑθ 3252/2002

²⁰ Βλέπε ΕφΑθ 448/1981, ΕφΑθ 3403/1988, ΜΠρΑθ 5538/1986, ΑΠ 113/1989

²¹ Κοτσίρη Λ., Δίκαιο Πνευματικής Ιδιοκτησίας, εκδ. Σάκκουλα Αθήνα – Θεσσαλονίκη, 2010, σελ.4.

την προστασία τους.²² Η θεσμοθέτηση κανόνων για την προστασία της Πνευματικής Ιδιοκτησίας ουσιαστικά ξεκίνησε ωθούμενη από την τεχνολογική εξέλιξη. Η τεχνολογία βοήθησε και συνέβαλε καθοριστικά στη θέσπιση του δικαίου της πνευματικής ιδιοκτησίας κυρίως γιατί παρείχε την ευκολία και τα μέσα για την δημιουργία αντιγράφων. Έτσι μία πρώτη ρύθμιση σημειώθηκε μετά την εφεύρεση της τυπογραφίας από τον Γουτεμβέργιο (1448 μ.Χ.). Ως πρόδρομος της προστασίας των πνευματικών δικαιωμάτων θεωρείται η απονομή προνομίων σε τυπογράφους, αρχικά στη Βενετία το 1469 και αργότερα και σε άλλα ευρωπαϊκά κράτη (Γερμανία το 1501, Βρετανία το 1503-1504 και Γαλλία το 1507 και 1508). Τα προνόμια αυτά αφορούσαν στην προστασία του τυπογράφου (προστασία της οικονομικής επένδυσης) από ανατυπώσεις φιλολογικών και μουσικών έργων από τρίτους και όχι την προστασία του ίδιου του δημιουργού, ενώ σε μεγάλο βαθμό η εν λόγω έννομη τάξη επιβλήθηκε και για λόγους χειραγώγησης και λογοκρισίας.

Η νομική προστασία της πνευματικής ιδιοκτησίας υφίσταται, υπό την έννοια της προστασίας του δημιουργού, ουσιαστικά από τον 18^ο αιώνα. Το 1710 με τον αγγλικό νόμο «Act for the Encouragement of Learning, by vesting the Copies of Printed Books in the Authors or purchasers of such Copies, during the Times therein mentioned»²³ (*Act 8 Anne C 19*) αναγνωρίζεται το δικαίωμα στον δημιουργό. Με αυτό τον νόμο ο δημιουργός έχει αποκλειστικό δικαίωμα στο έργο του, το οποίο διαρκεί δεκατέσσερα (14) χρόνια από την δημοσίευση αυτού, με δυνατότητα παράτασης για άλλα δεκατέσσερα (14) χρόνια εφόσον ο δημιουργός εξακολουθούσε να βρίσκεται στη ζωή. Επίσης, παρείχε προστασία εικοσιένα (21) χρόνια στα έργα που είχαν ήδη εκδοθεί κατά την κυκλοφορία του νόμου. Το Καταστατικό της Άννας θεωρείται από πολλούς ως ο θεμέλιος λίθος στον οποίο χτίστηκε η σύγχρονη έννοια της πνευματικής ιδιοκτησίας στον δυτικό κόσμο²⁴.

Το μεγάλο βήμα όμως έγινε κατά τη γαλλική επανάσταση, η οποία συνέδεσε την πνευματική ιδιοκτησία με το φυσικό δίκαιο, αναγνωρίζοντας το θεμελιώδες δικαίωμα του δημιουργού στο έργο του, το οποίο ο νόμος όφειλε να προστατεύει. Ως συνέπεια της νέας αυτής αντίληψης ήταν η θέσπιση δύο νόμων στην Γαλλία: του νόμου της 10^{ης}-1-1791 (Le Chapelier Law) με τον οποίο καθιερώθηκε το αποκλειστικό δικαίωμα των

---

²² A. Francon, Cours de Propriete Litteraire, Artistique et Industrielle, 1985-1986, σ. 184.

²³ The Avalon Project, The Statute of Anne; April 10, 1710. Διαθέσιμο στον ιστότοπο: http://avalon.law.yale.edu/18th_century/anne_1710.asp.

²⁴ Daramaras K., Copyright and challenges to copyright: The case of “piracy” and “private copyright”, ProQuest LLC

δημιουργών για παρουσίαση (δημόσια εκτέλεση) των θεατρικών και μουσικών τους έργων, για περίοδο που διαρκούσε μέχρι και πέντε χρόνια μετά το θάνατό τους και του νόμου 19/24-7-1793 (Lakanal) για το αποκλειστικό δικαίωμα αναπαραγωγής του δημιουργού, περιορισμένης ωστόσο χρονικής διάρκειας²⁵.

Την ίδια περίπου περίοδο (1790) ψηφίστηκε στις Ηνωμένες Πολιτείες της Αμερικής νόμος για την προστασία των πνευματικών δικαιωμάτων των δημιουργών, ο πρώτος νόμος περί copyright. Ο νόμος αυτός προστάτευε τα έργα που παράγονταν στις Η.Π.Α. αφήνοντας εκτός προστασίας τα έργα παραγωγής εκτός Η.Π.Α..

Κατά τη διάρκεια του 19^{ου} αιώνα πολλά ευρωπαϊκά κράτη υιοθέτησαν παρόμοιες νομοθεσίες, ενώ πολλοί διανοούμενοι και λογοτέχνες της εποχής κατέβαλαν προσπάθειες προς την κατεύθυνση ενίσχυσης του θεσμού της προστασίας των πνευματικών δικαιωμάτων. Η περίοδος αυτή χαρακτηρίζεται από την αρχή της εδαφικότητας και την έλλειψη διεθνούς προστασίας. Αυτό σημαίνει ότι η προστασία που αναγνωρίζεται σε ένα κράτος δεν εφαρμόζεται σε άλλο. Την περίοδο του 19^{ου} αιώνα ξεκίνησε η αναζήτηση διεθνούς προστασίας των πνευματικών δικαιωμάτων. Οι προσπάθειες των χωρών να αντιμετωπίσουν την ξένη πειρατεία μέσω περιφερειακών συνθηκών οδήγησαν σε μια σημαντική εξέλιξη, δηλαδή στην αναγνώριση ότι τα πνευματικά δικαιώματα δεν αποτελούσαν πλέον ένα καθαρά εθνικό ζήτημα. Το 1878 ιδρύθηκε στη Γαλλία από Γάλλους διανοούμενους, με βασικό συμμετέχο τον Victor Hugo, η Διεθνής Φιλολογική και Καλλιτεχνική Ένωση (Association Littéraire et Artistique Internationale, ALAI) για την προώθηση της διεθνούς αναγνώρισης της νομικής προστασίας των συγγραφέων για το πνευματικό τους έργο, η οποία υφίσταται και σήμερα και είναι ιδιαίτερος ενεργή στο τομέα της προστασίας των πνευματικών δικαιωμάτων διεθνώς.

---

²⁵ Αντωνίου, Θ. & Δημητρόπουλος, Α., 2011. Ατομικά και Κοινωνικά Δικαιώματα (Υλικό διαλέξεων) Διαθέσιμο στον ιστότοπο: <https://eclass.uoa.gr/modules/document/file.php/LAW169/%CE%A3%CF%8D%CE%BD%CF%84%CE%B1%CE%B3%CE%BC%CE%B1%20%CE%BA%CE%B1%CE%B9%20%CE%A0%CE%BD%CE%B5%CF%85%CE%BC%CE%B1%CF%84%CE%B9%CE%BA%CE%AE%20%CE%99%CE%B4%CE%B9%CE%BF%CE%BA%CF%84%CE%B7%CF%83%CE%AF%CE%B1%20%28%CE%9D%CE%91%CE%9212041%29%20-%20%CE%9A%CE%B1%CF%81%CE%B1%CE%B3%CE%BA%CE%BF%CF%8D%CE%BD%CE%B7%CF%82%20%CE%94%CE%B7%CE%BC%CE%AE%CF%84%CF%81%CE%B9%CE%BF%CF%82.pdf>.

Εδαφικότητα και διεθνής προστασία

Θα μπορούσε κανείς να διερωτηθεί γιατί είναι τόσο μεγάλο πρόβλημα η εδαφικότητα που χαρακτήριζε την περίοδο του 19ου αιώνα στην πνευματική ιδιοκτησία. Για να γίνει πιο ξεκάθαρο και πρακτικό το ζήτημα, η ακραία συνέπεια μιας τέτοιας παράλειψης θα ήταν να μπορεί ο καθένας να παρουσιάσει ένα ξένο έργο ως δικό του σε άλλη χώρα και να καρπώνεται την περιουσιακή εκμετάλλευση χωρίς άδεια του ιδιοκτήτη. Αν δεν υπάρχει διεθνής προστασία για την πνευματική ιδιοκτησία, ο δημιουργός του οποίου παραβιάστηκαν τα δικαιώματα με αυτόν τον τρόπο δεν έχει κανένα μέσο για να ζητήσει έννομη προστασία. Κατά συνέπεια, έγινε κάποια στιγμή επιτακτική η διεθνής ρύθμιση.

Η διεθνής τάση αναγνώρισης και προστασίας της πνευματικής ιδιοκτησίας οδήγησε το 1886 στην υπογραφή της Διεθνούς Σύμβασης της Βέρνης, καθιστώντας την πνευματική ιδιοκτησία αντικείμενο διεθνούς προστασίας. Η Συνθήκη της Βέρνης²⁶ για την προστασία των δικαιωμάτων από λογοτεχνικά και εικαστικά έργα (δικαιώματα πνευματικής ιδιοκτησίας), αποτελεί τη βασικότερη διεθνή συνθήκη για την προστασία της πνευματικής ιδιοκτησίας και τον ελάχιστο κοινό παρονομαστή προστασίας της πνευματικής ιδιοκτησίας σε παγκόσμιο επίπεδο. Ήταν αποτέλεσμα ευρωπαϊκής συνεργασίας και προσπάθειας κατοχύρωσης της πνευματικής ιδιοκτησίας σε διεθνές επίπεδο. Οι Ηνωμένες Πολιτείες της Αμερικής προσχώρησαν στη Συνθήκη αρκετά αργότερα, μόλις το 1988.

Κατά τη διάρκεια του 20ου αιώνα και με την ανάπτυξη νέων τεχνολογικών μέσων, την εμφάνιση νέων μορφών τέχνης και καλλιτεχνικής δημιουργίας αλλά και νέων τρόπων μετάδοσής και αναπαραγωγής τους, επανήλθαν στο προσκήνιο ζητήματα που αφορούσαν στην προστασία των πνευματικών δικαιωμάτων. Με την ανάπτυξη του κινηματογράφου, του ραδιοφώνου, της τηλεόρασης και των δυνατοτήτων που αυτά παρείχαν για μετάδοση στο κοινό έργων που προστατεύονται από πνευματικά δικαιώματα, έγινε επιτακτική η ανάγκη διαμόρφωσης νέου πλαισίου προστασίας των πνευματικών δικαιωμάτων και ιδιαίτερα των συγγενικών δικαιωμάτων, τα οποία, μέχρι τότε, τύγγχαναν ελάχιστης ή και καθόλου προστασίας. Μετά από αρκετά χρόνια διαβουλεύσεων, το 1961, υπογράφηκε η Σύμβαση της Ρώμης, η οποία είναι μέχρι και σήμερα η βασικότερη διεθνής σύμβαση σχετικά με την προστασία των συγγενικών δικαιωμάτων και αφορά στην προστασία των εκτελεστών, παραγωγών και ραδιοτηλεοπτικών οργανισμών.

---

²⁶ Η Συνθήκη της Βέρνης αναθεωρήθηκε στις Συνδιασκέψεις του Παρισιού 1896, Βερολίνου 1908, Βέρνης 1914, Ρώμης 1924, Βρυξελλών 1948, Στοκχόλμης 1967 και Παρισιού 1971

Στον ελληνικό χώρο, πριν την ύπαρξη του Ν. 2121/1993, οι σχέσεις που παράγονται από τα δικαιώματα της πνευματικής ιδιοκτησίας ρυθμίστηκαν για πρώτη φορά από τις διατάξεις των άρθρων 371, 432 και 433 του παλαιού Ποινικού Κώδικα του 1834. Σύμφωνα με το άρθρο 371 αντικείμενα κλοπής αποτελούσαν μετά την έναρξη ισχύος του εν λόγω ΠΚ, και τα έργα του «ανθρώπινου νοός». Περαιτέρω σύμφωνα με το άρθρο 432 απαγορευόταν η «μετατύπωση» έργου χωρίς την άδεια του δημιουργού ενώ με το άρθρο 433 η προστασία επεκτάθηκε και σε αλλοδαπούς σύμφωνα με τον όρο της αμοιβαιότητας. Ακολούθως το 1909 θεσπίστηκε ο Ν. ΓΥΠΓ/1909 ο οποίος αφορούσε σε θεατρικά έργα και το 1920 ο Ν. 2387/1920, ο οποίος αποτέλεσε και τον βασικό νόμο για την προστασία των πνευματικών δικαιωμάτων μέχρι τη θέσπιση και θέση σε ισχύ του Ν. 2121/1993 που ισχύει ακόμα και σήμερα²⁷.

2.3 Η Διεθνής Προστασία της Πνευματικής Ιδιοκτησίας – Κοινοτικό Κεκτημένο – Εθνική Νομοθεσία

Σε αυτήν την ενότητα γίνεται αναφορά μόνο στο πλαίσιο προστασίας πριν το διαδίκτυο, καθώς το κομμάτι του διαδικτύου θα αναλυθεί περισσότερο στην επόμενη. Όπως ήδη αναφέρθηκε, στην Ελλάδα η ρύθμιση της πνευματικής ιδιοκτησίας και συγγενικών δικαιωμάτων γίνεται κυρίως με τον Ν. 2121/1993. Πιο πρόσφατο νομοθέτημα αυτό του 2017, στο οποίο θα γίνει εκτενής αναφορά στη συνέχεια, αναφέρεται περισσότερο σε ζητήματα που εφάπτονται στην προστασία της πνευματικής ιδιοκτησίας στο διαδίκτυο. Το ελληνικό δίκαιο είναι αρκετά θετικά προσκείμενο προς τον δημιουργό. Με άλλα λόγια, τείνει να αντιμετωπίζει τον δημιουργό ως ασθενέστερο συμβαλλόμενο - πράγμα το οποίο κατά τη συνήθη πορεία των πραγμάτων δεν είναι παράλογο. Είναι βασική αρχή του ενοχικού δικαίου, το οποίο ρυθμίζει τις συμβάσεις μεταξύ φυσικών και νομικών προσώπων, ότι ο ασθενέστερος συμβαλλόμενος πρέπει να προστατεύεται σε ανάλογο βαθμό με τον πιο οικονομικά και κοινωνικά ισχυρό. Στον τομέα της πνευματικής ιδιοκτησίας, θα πρέπει μάλλον να γίνει δεκτό ότι, συχνότερα, πιο ισχυροί συμβαλλόμενοι είναι οι εκδότες και παραγωγοί των έργων - χωρίς βέβαια αυτό να σημαίνει ότι δεν μπορεί να συμβαίνει το αντίθετο, όπως συμβαίνει με τα έργα πολύ δημοφιλών δημιουργών, οι οποίοι έχουν την ευχέρεια να διαμορφώνουν πιο φιλικούς για τους ίδιους όρους.

---

²⁷ Όπως έχει τροποποιηθεί με το άρθρο 81 του Ν. 3057/2002, τον Ν. 3525/2007 και τον Ν. 4481/2017

2.3.1 Διεθνής Συμβάσεις για την Προστασία της Πνευματικής Ιδιοκτησίας

- Διεθνής Σύμβαση Βέρνης – Παρισιού

Η Διεθνής Σύμβαση της Βέρνης – Παρισιού αποτελεί τη βασικότερη διεθνή συνθήκη για την προστασία της πνευματικής ιδιοκτησίας και τον ελάχιστο κοινό παρονομαστή προστασίας της πνευματικής ιδιοκτησίας σε παγκόσμιο επίπεδο. Υπεγράφη το 1886 στη Βέρνη της Ελβετίας και με αυτή τέθηκαν οι βάσεις για τη διεθνή προστασία της πνευματικής ιδιοκτησίας. Η αρχή στην οποία βασίζεται είναι αυτή της εξομοίωσης ή της εθνικής μεταχείρισης των ξένων δημιουργών προς τους υπηκόους της χώρας όπου ζητείται η προστασία. Σήμερα είναι σε ισχύ και εφαρμόζεται η τελευταία αναθεώρηση της Σύμβασης, η οποία έλαβε χώρα το 1971 στο Παρίσι και συνήφθη μεταξύ 179 χωρών μεταξύ των οποίων όλες οι ευρωπαϊκές χώρες, οι Η.Π.Α., ο Καναδάς, η Κίνα και η Ιαπωνία. Από την Ελλάδα κυρώθηκε το 1975 με τον Ν. 100/1975.

- Διεθνής Σύμβαση Ρώμης

Η Διεθνής Σύμβαση της Ρώμης υπεγράφη το 1961 στη Ρώμη. Ουσιαστικά αποτελεί την βασική διεθνή συνθήκη για την προστασία των συγγενικών δικαιωμάτων. Η Συνθήκη αναγνώρισε τρεις κατηγορίες δικαιούχων συγγενικών δικαιωμάτων : τους ερμηνευτές ή εκτελεστές καλλιτέχνες, τους παραγωγούς φωνογραφημάτων και τους ραδιοτηλεοπτικούς οργανισμούς. Η Ελλάδα κύρωσε τη Διεθνή Σύμβαση Ρώμης με το Ν. 2054/1992.

- Συμφωνία TRIPS

Η ψηφιακή εποχή και η αναπόφευκτη σύνδεση της διανοητικής ιδιοκτησίας και του εμπορίου οδήγησαν στην αναγκαιότητα διαμόρφωσης μιας νέας διεθνούς συνθήκης της Συμφωνίας TRIPS, δηλαδή της Συμφωνίας για τα Δικαιώματα Διανοητικής Ιδιοκτησίας στον τομέα Εμπορίου. Η Συμφωνία TRIPS περιλαμβάνεται στην Τελική Πράξη του Γύρου της Ουρουγουάης (Μαράκες 1994)²⁸ και κυρώθηκε από την Ελλάδα με το Ν. 2290/1995. Η Συμφωνία TRIPS άρχισε να δεσμεύει τα περισσότερα κράτη την 1^η Ιανουαρίου 1996 και έχει πεδίο εφαρμογής που καλύπτει τη βιομηχανική και την πνευματική ιδιοκτησία, ενώ τα συγγενικά δικαιώματα που βρίσκονται στο επίκεντρο των διεθνών οικονομικών σχέσεων ανήκουν στο πεδίο δράσης του Παγκόσμιου Οργανισμού

---

²⁸World Trade Organization, TRIPS, διαθέσιμο στον ιστότοπο https://www.wto.org/english/docs_e/legal_e/27-trips.pdf.

Εμπορίου (ΠΟΕ). Παράλληλα σηματοδοτεί την ένταξη της πνευματικής ιδιοκτησίας στους κανόνες του διεθνούς εμπορίου, γεγονός που οδήγησε στην «εμπορευματοποίηση» της πνευματικής ιδιοκτησίας²⁹.

- *Συνθήκες WIPO : Διπλωματική Διάσκεψη της Γενεύης 2-20 Δεκεμβρίου 1996 στο πλαίσιο του Παγκόσμιου Οργανισμού Διανοητικής Ιδιοκτησίας (WIPO), η οποία οδήγησε στην ψήφιση της Διεθνούς Συνθήκης WIPO για την Πνευματική Ιδιοκτησία και στη Διεθνή Συνθήκη WIPO για τις εκτελέσεις και τα φωνογραφήματα, οι οποίες είναι γνωστές και ως συνθήκες για το Internet.*

Ιστορικό γεγονός για τη διεθνή προστασία της πνευματικής ιδιοκτησίας και των συγγενικών δικαιωμάτων ήταν η Διπλωματική Διάσκεψη Γενεύης που πραγματοποιήθηκε μεταξύ 2 και 20 Δεκεμβρίου 1996 στο πλαίσιο του Παγκόσμιου Οργανισμού Διανοητικής Ιδιοκτησίας (WIPO) και οδήγησε στη ψήφιση δύο νέων Διεθνών Συνθηκών τις οποίες έχει υπογράψει και η Ελλάδα. Πρόκειται για τη *Συνθήκη WIPO για την πνευματική ιδιοκτησία* και τη *Συνθήκη WIPO για τις ερμηνείες – εκτελέσεις και τα φωνογραφήματα*.³⁰

Οι δύο αυτές Συνθήκες, γνωστές και ως Συνθήκες Internet, βελτιώνουν τις ήδη υπάρχουσες ρυθμίσεις της Διεθνούς Σύμβασης της Βέρνης και της Διεθνούς Σύμβασης της Ρώμης, προχωρούν πέρα από τη Συμφωνία TRIPS και δίνουν λύσεις σε ορισμένα από τα προβλήματα που δημιουργούνται από την ψηφιακή τεχνολογία.

Η *Συνθήκη WIPO για την πνευματική ιδιοκτησία* αναγνωρίζει στους δημιουργούς ευρύτερα δικαιώματα από εκείνα της Διεθνούς Σύμβασης της Βέρνης ενώ παράλληλα δίνει λύσεις στα προβλήματα που δημιούργησαν οι νέες τεχνολογίες. Ειδικότερα, αναγνωρίζεται ρητά η προστασία των προγραμμάτων ηλεκτρονικών υπολογιστών και των βάσεων δεδομένων, θεσπίζεται το δικαίωμα εκμίσθωσης, προβλέπεται το δικαίωμα διανομής με αναφορά στη δυνατότητα των συμβαλλομένων μερών να ρυθμίσουν τις προϋποθέσεις και τους όρους εξάντλησης του δικαιώματος, χωρίς να υπάρχει διάταξη για το δικαίωμα εισαγωγής, προβλέπεται ένα διευρυμένο δικαίωμα παρουσίασης στο κοινό έτσι ώστε να καλύπτεται η κατ' αίτηση μετάδοση, επιβάλλονται υποχρεώσεις όσον

---

²⁹ Βλ. Δεληγιάννη Ε., Δίκαιο και Επικοινωνία στα Ιστολόγια (Blogs), σελ. 293.

³⁰ Δεληγιάννη, ό.π.

αφορά τα τεχνικά συστήματα προστασίας και την παροχή πληροφοριών για την ταυτότητα του έργου και των δικαιωμάτων, προβλέπεται η θέσπιση μέτρων πρόληψης και καταστολής σε περίπτωση προσβολής των δικαιωμάτων, ενώ αποκλείεται η τήρηση επιφυλάξεων ως προς όλες τις διατάξεις της Συνθήκης. Επιτρέπεται η πρόβλεψη περιορισμών στα δικαιώματα που αναγνωρίζονται με τη Συνθήκη, εφόσον δεν βλάπτεται η κανονική εκμετάλλευση του έργου και δεν προκαλείται αδικαιολόγητη βλάβη στα νόμιμα συμφέροντα του δημιουργού. Η Συνθήκη δεν περιέλαβε ρύθμιση για το δικαίωμα αναπαραγωγής και τις εξαιρέσεις του, έγινε όμως δήλωση που επιβεβαιώνει την εφαρμογή του άρθρου 9 της Διεθνούς Σύμβασης της Βέρνης όσον αφορά την ψηφιακή χρήση των έργων. Στην πραγματικότητα το τελικό κείμενο της Συνθήκης τροποποιήθηκε σε αρκετά σημεία από το αρχικό, γιατί έπρεπε οι διατάξεις να τύχουν όσο το δυνατόν ευρύτερης αποδοχής από όλα τα Κράτη. Στη Συνθήκη διαφαίνεται η τάση προσαρμογής των υπάρχουσών νομοθετικών ρυθμίσεων στα νέα προβλήματα που δημιουργούνται από τις σύγχρονες τεχνολογίες και σε πολλές από τις ρυθμίσεις υιοθετήθηκαν αρχές και απόψεις που έχουν διεθνώς επικρατήσει³¹.

2.3.2 Κοινοτικό κεκτημένο

Αναφορικά με την προστασία των πνευματικών δικαιωμάτων και των συγγενικών δικαιωμάτων έχουν εκδοθεί από το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και το Συμβούλιο της Ευρώπης οι ακόλουθες κοινοτικές οδηγίες:

α) Οδηγία 91/250 για τη νομική προστασία των προγραμμάτων ηλεκτρονικών υπολογιστών.

Το λογισμικό είναι το μέσο που επιτρέπει την ψηφιακή μετατροπή και αποθήκευση των πληροφοριών. Τα προγράμματα (ηλεκτρονικών υπολογιστών) προστατεύονται ως λογοτεχνικά έργα με τις διατάξεις της πνευματικής ιδιοκτησίας.

---

³¹ Καλλινίκου, Δ, 2000. ΤΟ ΘΕΣΜΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΤΗΣ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗΣ ΙΔΙΟΚΤΗΣΙΑΣ ΚΑΙ ΤΩΝ ΣΥΓΓΕΝΙΚΩΝ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ ΣΤΗΝ ΚΟΙΝΩΝΙΑ ΤΩΝ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΩΝ. Διαθέσιμο στο: www.ekt.gr/news/events/ekt/2000-05-16/kallinikou.doc .

β) Οδηγία 92/100 σχετικά με το δικαίωμα εκμίσθωσης, το δικαίωμα δανεισμού και ορισμένα δικαιώματα συγγενικά προς την πνευματική ιδιοκτησία στον τομέα των προϊόντων της διανοίας.

Θεσπίζεται το αποκλειστικό δικαίωμα εκμίσθωσης και δανεισμού για όλα τα έργα και τις εισφορές ορισμένων δικαιούχων συγγενικών δικαιωμάτων (ερμηνευτών ή εκτελεστών καλλιτεχνών, παραγωγών και ραδιοτηλεοπτικών οργανισμών) και εναρμονίζει τα συγγενικά δικαιώματα σε ομοιόμορφη βάση.

γ) Οδηγία 93/83 περί συντονισμού ορισμένων κανόνων όσον αφορά το δικαίωμα του δημιουργού και τα συγγενικά δικαιώματα που εφαρμόζονται στις δορυφορικές ραδιοτηλεοπτικές μεταδόσεις και την καλωδιακή αναμετάδοση.

Στόχος της ήταν η δημιουργία ενός ομοιόμορφου νομικού πλαισίου στον τομέα της πνευματικής ιδιοκτησίας και των συγγενικών δικαιωμάτων για την ανάπτυξη των δραστηριοτήτων δορυφορικής ραδιοτηλεοπτικής και καλωδιακής μετάδοσης στην Ευρώπη.

δ) Οδηγία 93/98 περί εναρμόνισης της διάρκειας προστασίας του δικαιώματος πνευματικής ιδιοκτησίας και ορισμένων συγγενών δικαιωμάτων.

Με τη συγκεκριμένη οδηγία πραγματοποιήθηκε εναρμόνιση της διάρκειας προστασίας πνευματικών δικαιωμάτων και συγγενικών δικαιωμάτων. Η διάρκεια εναρμονίζεται στα 70 έτη μετά το θάνατο του δημιουργού για τα πνευματικά δικαιώματα επί του έργου και 50 έτη για τα συγγενικά δικαιώματα επί του έργου.

ε) Οδηγία 96/9 για τη νομική προστασία των βάσεων δεδομένων.

Στην έννοια των βάσεων δεδομένων σύμφωνα με την ανωτέρω οδηγία, συμπεριλαμβάνονται οι ψηφιακές ή ηλεκτρονικές βάσεις δεδομένων αλλά και οι παραδοσιακές μη ηλεκτρονικές βάσεις δεδομένων. Η καινοτομία της Οδηγίας αυτής έγκειται στο γεγονός ότι προβλέπεται ένα *sui generis* δικαίωμα με το οποίο προστατεύονται οι βάσεις δεδομένων ανεξάρτητα από την προστασία με την πνευματική ιδιοκτησία. Η προστασία με την πνευματική ιδιοκτησία αφορά τις βάσεις δεδομένων που εμφανίζουν πρωτοτυπία. Το *sui generis* δικαίωμα παρέχει στον κατασκευαστή το δικαίωμα να απαγορεύει την εξαγωγή ή επαναχρησιμοποίηση του συνόλου ή ουσιώδους μέρους του περιεχομένου της βάσης δεδομένων.

στ) Οδηγία 2001/29 για την εναρμόνιση ορισμένων πτυχών του δικαιώματος του δημιουργού και των συγγενικών δικαιωμάτων στην κοινωνία της πληροφορίας.

Με την οδηγία επιχειρείται νομική προστασία του δικαιώματος του δημιουργού και των συγγενικών δικαιωμάτων στο πλαίσιο της εσωτερικής αγοράς της ΕΕ, με ιδιαίτερη έμφαση στην κοινωνία της πληροφορίας. Τίθενται τα δικαιώματα που προστατεύονται από την Οδηγία και παρέχονται αποκλειστικά δικαιώματα στους δημιουργούς ως προς την αναπαραγωγή «άμεση ή έμμεση, προσωρινή ή μόνιμη» των έργων τους. Στα άρθρα 3 και 4 προβλέπεται το περί «επικοινωνίας με το κοινό» δικαίωμα σε όλα τα παραπάνω σύνολα δικαιούχων εκτός από τους συγγραφείς, όπου το δικαίωμα της διανομής είναι δεσμευμένο.

Στην παρ. 5 του άρθρου 5 διατυπώνεται ο έλεγχος των τριών επιπέδων «three-step-test»³² όπως διατυπώνεται στην σύμβαση της Βέρνης³³ και στη συμφωνία TRIPS. Ο έλεγχος των τριών σημείων ουσιαστικά αφορά στη στάθμιση (αναλογικότητα) ώστε να δοθεί εξαίρεση χρήσης έργου προστατευόμενου από τη νομοθεσία περί πνευματικής ιδιοκτησίας. Με αυτό τον τρόπο μετατρέπονται οι εξαιρέσεις που αφορούν το δικαίωμα αναπαραγωγής σε «ειδικές περιπτώσεις» που δεν αντιβαίνουν με την «ομαλή εκμετάλλευση» του υλικού που προστατεύεται από το δικαίωμα αναπαραγωγής. Οι κάτοχοι των πνευματικών δικαιωμάτων υποστηρίζουν πως αυτός ο έλεγχος θα πρέπει να ενσωματωθεί στην εκάστοτε εθνική νομοθεσία και να λειτουργήσει σαν ένα επιπλέον δικονομικό εργαλείο για την ερμηνεία των περιορισμών και των εξαιρέσεων, ωστόσο κάποιες χώρες (όπως η Αγγλία) χρησιμοποίησαν το έλεγχο ως κριτήριο για την ενσωμάτωση ή όχι των εξαιρέσεων στην εθνική τους νομοθεσία.

ζ) Οδηγία 2001/84 για το δικαίωμα παρακολούθησης

η) Οδηγία 2004/48 για την επιβολή των δικαιωμάτων διανοητικής ιδιοκτησίας.

Όλες οι παραπάνω οδηγίες έχουν ενσωματωθεί στο Ελληνικό Δίκαιο.

---

³² Geiger et al. 2015. *Understanding the "three-step test"*. Διαθέσιμο στον ιστότοπο: https://www.researchgate.net/publication/298519957_Understanding_the_three-step_test, προσπέλαση στις 7-7-2019.

³³ Εμφανίζεται για πρώτη φορά στην Αναθεώρηση της Σύμβασης της Βέρνης κατά τη Συνδιάσκεψη της Στοκχόλμης το 1967

θ) Οδηγία 2019/760 για τα δικαιώματα πνευματικής ιδιοκτησίας και τα συγγενικά δικαιώματα στην ψηφιακή ενιαία αγορά και την τροποποίηση των οδηγιών 96/9/EK και 2001/29/EK.

Θα γίνει εκτενής αναφορά για τη συγκεκριμένη οδηγία στο κεφάλαιο 3 μιας και είναι η πρώτη φορά που περιλαμβάνεται ξεκάθαρα η έννοια του περιεχομένου που δημιουργείται από το χρήστη και μεταφορτώνεται σε πλατφόρμα.

ι) Οδηγία 2019/770 σχετικά με ορισμένες πτυχές που αφορούν τις συμβάσεις για την προμήθεια ψηφιακού περιεχομένου και ψηφιακών υπηρεσιών.

Θα γίνει αναφορά στη οδηγία στο κεφάλαιο 3 της παρούσας.

3 Προστασία Πνευματικών Δικαιωμάτων και Διαδίκτυο

3.1 Γενικά

Στην ψηφιακή εποχή και τον κόσμο του Διαδικτύου η ανταλλαγή πληροφοριών καθίσταται ευκολότερη σε σχέση με το παρελθόν, καθώς οι πληροφορίες ρέουν με ταχύτητες «φωτός». Το Διαδίκτυο επιτρέπει στους χρήστες να παρέχουν και να λαμβάνουν ελεύθερα πληροφορίες σε οποιονδήποτε χρόνο και τόπο, χωρίς σχεδόν κανένα περιορισμό. Επιπλέον, με την άφιξη του Web 2.0, το οποίο αποτελεί την τρέχουσα κατάσταση της online τεχνολογίας που επιτρέπει περισσότερη αλληλεπίδραση και συνεργασία μεταξύ των χρηστών σε απευθείας σύνδεση, η επικοινωνία εξελίσσεται με γοργούς ρυθμούς. Ειδικότερα, το Web 2.0 παρέχει μεγαλύτερη συνεργασία μεταξύ των χρηστών του Διαδικτύου από τον αρχικό παγκόσμιο ιστό, καθώς τους επιτρέπει να δημιουργούν τις δικές τους διαδικτυακές κοινότητες, παρέχοντάς τους μάλιστα τη δυνατότητα να συμμετέχουν από όπου και αν βρίσκονται μέσω smartphones, tablets και άλλων συσκευών σε πιο διαδραστικές πλατφόρμες.

Σε μια εποχή αυξανόμενης σύγκλισης των μέσων επικοινωνίας, το ζήτημα της ευθύνης του ενδιάμεσου διαδικτυακού παρόχου για το περιεχόμενο που παράγεται και διαχέεται μέσω ηλεκτρονικών πλατφορμών από το χρήστη³⁴ προκαλεί ανησυχία σε νομικό και

---

³⁴ User Generated Content (UGC): Περιεχόμενο δημιουργημένο από τον χρήστη.

δεοντολογικό επίπεδο³⁵. Ενώ οι ενδιαμέσοι διαδικτυακοί πάροχοι αποτελούν τον απαραίτητο σύνδεσμο μεταξύ του τελικού χρήστη και του περιεχομένου που διαχέεται στο διαδίκτυο, εμπορικοί και κοινωνικοί παράγοντες (παρ)εμποδίζουν την ακραιφνή επιβολή σχετικών υποχρεώσεων³⁶. Κατά συνέπεια, το νομικό πλαίσιο σχετικά με το ρόλο αυτών των παρόχων έπρεπε να αναπτυχθεί ανταποκρινόμενο στον εξελισσόμενο χαρακτήρα των σύγχρονων τηλεπικοινωνιών. Η μεταβαλλόμενη φύση των παρόχων, ωστόσο, έχει γίνει εξαιρετικά πολύπλοκη και δαιδαλώδης, ο δε ρόλος τους έχει πλέον ξεπεράσει την απλή παροχή σύνδεσης δικτύου σε δραστηριότητες όπως η φιλοξενία περιεχομένου που δημιουργεί ο χρήστης, η υποστήριξη, ακόμη και η προώθηση³⁷. Με την αύξηση της σύγκλισης των μέσων επικοινωνίας, οι διαδικτυακοί φορείς έχουν πλέον πρόσβαση στο Διαδίκτυο, χρησιμοποιώντας μια ποικιλία από συσκευές για τη δημιουργία και τη διανομή περιεχομένου που παράγεται από χρήστες με ρυθμό άνευ προηγουμένου³⁸. Η έννοια του ενδιαμέσου διαδικτυακού παρόχου περιλαμβάνει τώρα και τους προγραμματιστές εφαρμογών για κινητά (smartphones), που παρέχει μια πλατφόρμα όπου επιτρέπεται η ανταλλαγή πληροφοριών. Στη σφαίρα του ευρωενωσιακού δικαίου, τα δικαιώματα και οι ευθύνες των χρηστών που παράγουν περιεχόμενο εναπόκεινται στην αυξανόμενη νομολογία σχετικά με τον ενδιαμέσο διαδικτυακό πάροχο³⁹.

Η ανάπτυξη λοιπόν των νέων τεχνολογιών και του διαδικτύου συνέβαλε στην απλούστευση της καθημερινότητάς μας σε πολλούς τομείς. Καθημερινά εκατομμύρια χρήστες χρησιμοποιούν κάποια πλατφόρμα Web 2.0. Οι νέες διαδικτυακές τεχνολογίες (ειδικότερα το περιβάλλον User Generated Content), παρέχουν στους τελικούς χρήστες τη δυνατότητα να παράγουν «περιεχόμενο» και να το προβάλλουν μέσα από συγκεκριμένες πλατφόρμες στον παγκόσμιο ιστό.

---

³⁵ Easton, C. (2013) 'Conceptualising the rights and responsibilities of internet intermediaries in relation to user-generated content: an analysis of European Union law', *Int. J. Technology Policy and Law*, Vol. 1, No. 3, σελ.283.

³⁶ Ibid, σελ. 284.

³⁷ Elmer-Dewitt, P. (1993) 'First nation in cyberspace', *Time*. Διαθέσιμο στον ιστότοπο: <http://www.time.com/time/magazine/article/0,9171,979768,00.html#ixzz2S6cOiDyP>.

³⁸ Easton, ό.π., σελ. 284.

³⁹ Ibid.

3.2 Η έννοια του UGC περιβάλλοντος

Το περιεχόμενο που δημιουργείται από τον χρήστη ή και από τον καταναλωτή, όπως επίσης ονομάζεται (consumer-generated content), αναφέρεται κατ' αρχήν σε διάφορους τύπους πληροφοριών που αποστέλλονται ή δημοσιεύονται από απλούς χρήστες ή συνεισφέροντες χωρίς αμοιβή. Αφορούν σε βίντεο, αναρτήσεις, σχόλια, μουσική, κείμενα, εικόνες κλπ, που είναι διαθέσιμα στο κοινό για όλους τους χρήστες. Ο ΟΟΣΑ το έχει ορίσει ως «περιεχόμενο που διατίθεται στο κοινό μέσω του διαδικτύου, αντικατοπτρίζει συγκεκριμένες προσπάθειες των δημιουργών και δεν συντελείται στο πλαίσιο ενάσκησης επαγγελματικής δραστηριότητας»⁴⁰.

Το παραγόμενο από τους χρήστες περιεχόμενο μπορεί να περιλαμβάνει τρεις διαφορετικές μορφές: Πρώτον, μεμονωμένες παραγωγές κειμένου, ήχου, εικόνας, βίντεο και πολυμέσων που διανέμονται ηλεκτρονικά μέσω πλατφορμών λογισμικού, όπως blogs, αρχεία καταγραφής podcasting, το Flickr, το Twitter, το YouTube κ.ά. Δεύτερον, τροποποιήσεις λογισμικού ή εφαρμογές που αναπτύσσονται εντός ενός ήδη υπάρχοντος λογισμικού ή μιας πλατφόρμας (π.χ. εφαρμογές iPhone) και τρίτον «κοινοπραξίες» που παράγουν και διανέμουν συνεργατικά UGC, συμπεριλαμβανομένου του λογισμικού ανοιχτού κώδικα (OSS), όπως το Linux ή το Apache και wikis, όπως η Wikipedia⁴¹.

Ο όρος «χρήστης» (“user”) μπορεί να είναι πολύ ευρύς, καθώς δεν περιορίζεται σε επαγγελματίες bloggers ή δημιουργούς, αλλά περιλαμβάνει επίσης ερασιτέχνες συγγραφείς, bloggers ή δημιουργούς. Είναι προφανές ότι ο καθένας μπορεί να είναι «χρήστης» με αυτόν τον όρο και να «δημιουργήσει» ο,τιδήποτε επιθυμεί ο ίδιος. Ο όρος «παραγόμενο» (“generated”) αναφέρεται στην πράξη της αντιγραφής ή μεταφόρτωσης υλικού στο διαδίκτυο, ενώ ο όρος «περιεχόμενο» (“content”) αφορά στην εργασία του

---

⁴⁰ OECD, 2007. Working Party on the Information Economy: Participative Web: User Generated Content. Διαθέσιμο στον ιστότοπο: <http://www.oecd.org/internet/ieconomy/38393115.pdf>.

⁴¹ McKenzie, P.J., Burkell, J., Wong, L., Whippey C., Trosow, S.E. et McNally, M. (2012) “User-generated online content 1: Overview, current state and context”, *First Monday*, Vol. 17. Διαθέσιμο και ηλεκτρονικά στον ιστότοπο: <https://firstmonday.org/article/view/3912/3266#author>.

δημιουργού, όπως αυτή γίνεται αντιληπτή στο νόμο περί πνευματικών δικαιωμάτων ή σε οποιαδήποτε έκφραση της ανθρώπινης δημιουργικότητας⁴².

Οι λόγοι ύπαρξης του περιβάλλοντος αυτού είναι πολλοί. Εάν μπορούμε να σταχυολογήσουμε μερικούς εξ αυτών, θα ξεκινούσαμε αρχικά αναφέροντας ότι πολλές εταιρίες χρησιμοποιούν το UGC για να ενισχύσουν τις δραστηριότητές τους, επιτρέποντας στους πελάτες τους να δημοσιεύουν σχόλια ή να δημιουργούν περιεχόμενο στους ιστότοπούς τους. Παράλληλα, ορισμένες ιστοσελίδες μόδας επιτρέπουν σε πελάτες τους να δημοσιεύουν φωτογραφίες των προϊόντων τους με σκοπό την αύξηση των πωλήσεων. Με άλλα λόγια, το UGC αποτελεί μια στρατηγική μάρκετινγκ, με αποτέλεσμα οι εταιρίες να είναι ευκολότερα προσβάσιμες σε ευρύτερο ακροατήριο, προσελκύνοντας έτσι περισσότερες διαφημίσεις στους ιστότοπούς τους. Το γεγονός ότι το περιεχόμενο δημιουργείται από χρήστες σημαίνει ότι το περιεχόμενο φαίνεται στα μάτια του κοινού πιο αυθεντικό και πραγματικό.

Ωστόσο, το UGC μπορεί να είναι τόσο εμπορικό όσο και μη εμπορικό. Αυτό εξαρτάται από το σκοπό τον οποίο κάθε περιεχόμενο εξυπηρετεί και εκεί ακριβώς έγκειται και η δυσκολία στην αξιολόγησή του, καθώς μπορεί εύκολα να οδηγήσει σε νομικές περιπλοκότητες, ιδίως σε ό,τι αφορά ζητήματα πνευματικής ιδιοκτησίας. Ο πιθανότερος τρόπος λοιπόν για να αφήσουμε το UGC να περιβάλλει την κοινωνία μας είναι να βρούμε όσο το δυνατόν μεγαλύτερη ισορροπία μεταξύ των δικαιωμάτων των δημιουργών και των χρηστών. Άλλωστε, δεν μπορούμε να αρνηθούμε την οικονομική και κοινωνική περιωπή του UGC, καθώς ενθαρρύνει τη δημιουργικότητα και την καινοτομία. Όλα αυτά λοιπόν, έχουν οδηγήσει σε μια εκρηκτική αύξηση του UGC, το οποίο, αν και δημιουργεί συναρπαστικές ευκαιρίες για τους χρήστες, παρουσιάζει πολλές προκλήσεις, καθώς δημιουργούνται εύλογα ερωτήματα σχετικά με τα δικαιώματα

---

⁴² Thetsidaeng, C. (2019) *User-generated content and Copyright Dilemma in Web 2.0 Era: Should the Specific Exception be introduced in The EU?*. Uppsala Universitet. Master's Thesis in Intellectual Property Law, p.12.

πνευματικής ιδιοκτησίας, τόσο επί του περιεχομένου καθαυτού όσο και αναφορικά με το δημιουργό και την ενδεχόμενη προστασία του⁴³.

3.2.1 Η ιδιαίτερη (*sui generis*) φύση του UGC περιβάλλοντος και οι σχετικές ρυθμίσεις

Στο περιβάλλον web 2.0 οι χρήστες γίνονται ολοένα και περισσότερο καταναλωτές περιεχομένου⁴⁴. Το περιεχόμενο που παράγει ο χρήστης είναι εξαιρετικά πολύτιμο για διάφορους λόγους: Αρχικά, αυξάνει την ποσότητα και την ποιότητα των αλληλεπιδράσεων σε μια δεδομένη ψηφιακή πλατφόρμα, αυξάνοντας έτσι και την εμπορική τους αξία. Προκειμένου το περιεχόμενο να χαρακτηριστεί ως UGC σε πρώτη φάση, πρέπει να έχει ένα βαθμό δημιουργικότητας. Η απλή αναπαραγωγή υπάρχοντος περιεχομένου δεν είναι UGC. Με άλλα λόγια, για να μπορεί το περιεχόμενο να χαρακτηριστεί ως UGC, πρέπει να περιέχει κάποιο βαθμό πρωτοτυπίας ή μετασχηματισμό ή πιθανότατα κάποιο συνδυασμό και των δύο.

Συχνά τα UGC περιλαμβάνουν προσωπικές πληροφορίες αποκαλύπτοντας περαιτέρω προσωπικά δεδομένα για τα υποκείμενα και, ως εκ τούτου, διαθέτουν εγγενώς μια αξία *per se*⁴⁵. Επιπλέον, μπορεί να θεωρηθεί διανοητική ιδιοκτησία, μπορεί λ.χ. να θεωρηθεί έργο που προστατεύεται για περιπτώσεις αντιγραφής ή λογοκλοπής.

Με άλλα λόγια, στο UGC περιβάλλον «διασταυρώνονται» τα προσωπικά δεδομένα και η πνευματική ιδιοκτησία, με τα όρια μεταξύ τους να είναι εξαιρετικά θολά. Για το λόγο αυτό αναφέρεται συχνά και ως «προσωπικό περιεχόμενο που παρέχεται από το χρήστη⁴⁶», για να τονιστεί η διφυής υπόστασή του που συνίσταται τόσο στα προσωπικά δεδομένα και το ψηφιακό περιεχόμενο, όσο και στην πηγή της παροχής⁴⁷.

Σε έναν κόσμο όπου η ψηφιακή/διαδικτυακή αγορά ανθεί και αναπτύσσονται αλγόριθμοι που αναλύουν συμπεριφορές, δεν μπορούμε να αγνοήσουμε την αξία του UGC,

---

⁴³ Carlisle, G. et Skerri, J. (2007) Web 2.0 and User-Generated Content: legal challenges in the new frontier, *Journal of Information, Law and Technology*.

⁴⁴ Βλ. Van Alsenoy, B., Ballet J., Kuczerawy A. and Dumortier, J. (2009) “Social Networks and Web 2.0: Are Users Also Bound by Data Protection Regulations?” *Identity in the Information Society* 2 (1): 65–79 και Majovski, K. (2013) “Data Expiration, Let the User Decide: Proposed Legislation for Online User-Generated Content.” *University of San Francisco Law Review* 47: 807.

⁴⁵ Βλ. Malgieri, G. (2018) ‘User-provided personal content’ in the EU: digital currency between data protection and intellectual property, *International Review of Law, Computer & Technology*, 32:1, 119.

⁴⁶ Ακριβής απόδοση του όρου: “user-provided personal content”.

⁴⁷ Malgieri, ό.π.

δεδομένου ότι στην πλειονότητα των περιπτώσεων οι τελικοί χρήστες (καταναλωτές, υποκείμενα δεδομένων) δεν έχουν πλήρη επίγνωση των δυνατοτήτων, αλλά και των κινδύνων που το συνοδεύουν⁴⁸.

Το UGC υπάρχει σε μια μεγάλη ποικιλία μορφών (όπως φωτογραφίες, βίντεο, podcasts, άρθρα και blogs) που επιτρέπουν στους χρήστες να εκφράζουν τη δημιουργικότητά τους και να καταγράφουν τα σχόλιά τους σε οτιδήποτε μπορεί να φανταστεί κανείς. Αυτό έχει ως αποτέλεσμα οι χρήστες να αποκτήσουν μία άνευ προηγουμένου εξουσία (σε ένα εικονικό περιβάλλον) να ξεκινήσουν και να επηρεάσουν την αλλαγή σε διάφορα κοινωνικά, πολιτιστικά, πολιτικά και οικονομικά ζητήματα στον μη εικονικό κόσμο.

Ένα από τα πιο αμφιλεγόμενα ζητήματα στην ανάπτυξη του UGC είναι εκείνο που σχετίζεται με το δικαίωμα πνευματικής ιδιοκτησίας. Ενώ ο σκοπός του Web 2.0 ήταν να επιτρέπει στους χρήστες να δημοσιεύουν το υλικό τους στο διαδίκτυο, εντούτοις πολλοί χρήστες δημοσιεύουν υλικό που ανήκει σε άλλους δημιουργούς (είτε στην αρχική του μορφή είτε σε προσαρμοσμένη – επεξεργασμένη μορφή) παραβιάζοντας έτσι τα πνευματικά δικαιώματα των δημιουργών των έργων αλλά και συγγενικά δικαιώματα. Οι δημοσιεύσεις ολόκληρου ή αποσπασμάτων μουσικών και λογοτεχνικών έργων, φωτογραφιών, έργων ζωγραφικής, βίντεο και άλλων μορφών έργων που προστατεύονται από πνευματικά δικαιώματα έχουν γίνει ο κανόνας, καθώς οι χρήστες δίνουν ελάχιστη σημασία για τη νομοθεσία περί πνευματικών δικαιωμάτων.

Στο πλαίσιο ακριβώς αυτών των παραβιάσεων και της συμπεριφοράς τόσο των χρηστών αλλά και των πλατφορμών φιλοξενίας αυτού του περιεχομένου, το Μάρτιο του 2007, η Viacom αξίωσε από το YouTube 1 δισεκατομμύριο δολάρια ΗΠΑ, υποστηρίζοντας ότι η συγκεκριμένη πλατφόρμα «*παρέχει άσυλο*» στους παραβάτες πνευματικών δικαιωμάτων⁴⁹. Αντίστοιχα σε αγωγή που κατατέθηκε από την Universal εναντίον της πλατφόρμας MySpace τον Νοέμβριο του 2006 (Universal Records Inc. κ.ά., MySpace Inc.), η Universal ισχυρίστηκε ότι το MySpace είχε κάνει την παραβίαση «*ελεύθερη και εύκολη*» και «*είχε μετατρέψει το MySpace Βίντεο σε μια τεράστια εικονική αποθήκη πειρατικών αντίγραφων μουσικών βίντεο και τραγουδιών*»⁵⁰. Οι περισσότεροι πάντως ιστότοποι που φιλοξενούν αυτού του είδους περιεχόμενο, τείνουν να δηλώνουν σαφώς στους όρους και τις προϋποθέσεις τους ότι ένα τέτοιο υλικό ανήκει στον χρήστη.

---

⁴⁸ Petkova, B. and Hacker, Ph. (2016) “Reining in the Big Promise of Big Data: Transparency, Inequality, and New Regulatory Frontiers.” *Lecturer and Other Affiliate Scholarship Series*. Paper 13.

⁴⁹ Berzon, A. (2007) *Scenes from a Tigh trope*, *Red Herring*, 2nd April 2007.

⁵⁰ Ibid.

Ωστόσο, η δημοσίευση σε οποιονδήποτε από αυτούς τους ιστότοπους είναι πιθανόν να χρησιμοποιηθεί εκ νέου από άλλους χρήστες χωρίς καμία μορφή ελέγχου. Στην πραγματικότητα, μπορεί να υπάρξουν και επιχειρήματα ότι, με τη μεταφόρτωση υλικού σε τέτοιους ιστότοπους, ο χρήστης δίνει σιωπηρή άδεια για να χρησιμοποιηθεί το έργο του με αυτό τον τρόπο.

Η ΕΕ, αντιλαμβανόμενη την αξία και τις ιδιαιτερότητες του περιεχομένου που παρέχεται από τους χρήστες, έχει νομοθετήσει σχετικά με αυτό. Ειδικότερα, έχουμε την Οδηγία 2001/29⁵¹ «για την εναρμόνιση ορισμένων πτυχών του δικαιώματος του δημιουργού και συγγενικών δικαιωμάτων στην κοινωνία της πληροφορίας», την, πολύ πρόσφατα ψηφισθείσα Οδηγία 2019/790⁵² «για τα δικαιώματα πνευματικής ιδιοκτησίας και τα συγγενικά δικαιώματα στην ψηφιακή ενιαία αγορά και την τροποποίηση των οδηγιών 96/9/ΕΚ και 2001/29/ΕΚ», την Οδηγία 2019/770⁵³ «σχετικά με ορισμένες πτυχές που αφορούν τις συμβάσεις για την προμήθεια ψηφιακού περιεχομένου και ψηφιακών υπηρεσιών», ενώ και στο Γενικό Κανονισμό για την Προστασία Δεδομένων⁵⁴ (GDPR) τα δεδομένα που παρέχονται από τα υποκείμενα των δεδομένων υπόκεινται σε ειδικούς κανόνες. Ειδικότερα, το δικαίωμα στη φορητότητα δεδομένων περιορίζεται μόνο στα δεδομένα που «παρέχονται» από τα υποκείμενα των δεδομένων στον υπεύθυνο επεξεργασίας των δεδομένων⁵⁵.

Με άλλα λόγια, φαίνεται ότι τα δεδομένα που παρέχονται από τους χρήστες αποτελούν τις μόνες πληροφορίες που αναγνωρίζονται ρητά ως «εμπορευματοποιημένες» ως ένα είδος ψηφιακών αγαθών των ατόμων⁵⁶. Οι προαναφερθείσες Οδηγίες σχετικά με το περιεχόμενο που παρέχεται από τον χρήστη δεν διαθέτουν ομοιομορφία και τείνουν να τοποθετούν το UGC σε συγκεκριμένη τομεακή βάση. Χρειάζεται λοιπόν εδώ μια διατομεακή ανάλυση που να αναζητά κοινή γλώσσα και ορισμούς για τη διαχείριση του παρεχόμενου από το χρήστη περιεχομένου στην ψηφιακή αγορά⁵⁷. Είναι προφανές ότι κάθε UGC δεν αποτελεί προσωπικό δεδομένο (υπό τον ορισμό που δίνει στο άρθρο 4 ο GDPR), ενώ όλα τα προσωπικά UGC δεν αφορούν την πνευματική ιδιοκτησία⁵⁸.

---

⁵¹ Επίσημη Εφημερίδα των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, L 167/10, 22.6.2001.

⁵² Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, L 130/92, 17.5.2019.

⁵³ Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, L 136/1, 22.5.2019.

⁵⁴ Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, L 119/1, 4.5.2016.

⁵⁵ Άρθρο 20 GDPR.

⁵⁶ Malgieri, ό.π.

⁵⁷ Ibid.

⁵⁸ Ibid, σελ.20.

3.2.1.1 Η ευρωπαϊκή Οδηγία 2001/29 ΕΚ

Πέρα από τη νομοθεσία που ρυθμίζει την προστασία του λογισμικού και των βάσεων δεδομένων ο ευρωπαϊκός νομοθέτης θα έπρεπε να δώσει μία επαρκή απάντηση στις προκλήσεις που δημιουργήσε η νέα ψηφιακή τεχνολογία και το Διαδίκτυο. Η ΕΕ είχε τη νομοθετική πρωτοβουλία με την έκδοση της Οδηγίας 2001/29 για το δικαίωμα του δημιουργού και τα συγγενικά δικαιώματα στην κοινωνία της πληροφορίας⁵⁹. Με την Οδηγία αυτή πραγματοποιήθηκε η μεταφορά των βασικών διεθνών υποχρεώσεων σε κοινοτικό επίπεδο. Συγκεκριμένα, οι ρυθμίσεις της Οδηγίας αντιστοιχούν σε μεγάλο βαθμό στις διατάξεις των δύο Συνθηκών WIPO (World Intellectual Property Organisation). Επισημαίνεται ότι από τις συνθήκες αυτές δεν δεσμεύονται μόνο τα κράτη μέλη, αλλά και η ίδια η Κοινότητα ως μέλος της WIPO. Στους σκοπούς της κοινοτικής ρύθμισης περιλαμβάνονται μεταξύ άλλων η μείωση των διαφορών μεταξύ των υφιστάμενων στα κράτη μέλη νομοθεσιών που μπορεί να οδηγήσουν σε παρεμπόδιση της ελεύθερης κυκλοφορίας προϊόντων και υπηρεσιών στην εσωτερική αγορά και τελικά να δυσχεράνουν την ανάπτυξη της Κοινωνίας της Πληροφορίας εντός του κοινοτικού χώρου, η αύξηση της ασφάλειας δικαίου και η διασφάλιση ενός υψηλού επιπέδου προστασίας της Πνευματικής Ιδιοκτησίας στο νέο ψηφιακό περιβάλλον έτσι ώστε να ενθαρρυνθούν σημαντικές δημιουργικές και καινοτόμες επενδύσεις που θα συμβάλλουν εν συνέχεια στην ανάπτυξη και την αύξηση της ανταγωνιστικότητας της ευρωπαϊκής βιομηχανίας⁶⁰.

Αναφορικά με τα ψηφιακά δικαιώματα, η Οδηγία ρυθμίζει ενιαία και ισότιμα για όλους τους δικαιούχους το δικαίωμα αναπαραγωγής, το δικαίωμα παρουσίασης στο κοινό και το δικαίωμα διανομής⁶¹, ενώ όσον αφορά στους περιορισμούς και εξαιρέσεις στο περιεχόμενο και την έκταση του περιουσιακού δικαιώματος, η Οδηγία περιλαμβάνει στο άρθρο 5 έναν εξαντλητικό και κλειστό κατάλογο αυτών. Πάντως, είναι απαραίτητο για την κάθε ψηφιακή αναπαραγωγή ακόμα και για αυτή που προορίζεται για ιδιωτική αποκλειστική χρήση να καταβάλλεται εύλογη αμοιβή σε κάθε δικαιούχο. Αυτή η υποχρέωση καταβολής αμοιβής ισχύει και στις περιπτώσεις αναμεταδόσεων μέσω Διαδικτύου και ιδίως στις περιπτώσεις χρήσεως mp3.

---

⁵⁹ Βλ. Καράκωστα, Ι. (2009) *Δίκαιο και ίντερνετ. Νομικά ζητήματα του διαδικτύου*, Αθήνα: Σάκκουλα, σελ. 102.

⁶⁰ Ibid, σελ. 104.

⁶¹ Άρθρα 2, 3 και 4 της Οδηγίας.

Ως προς τα μέσα έννομης προστασίας που προβλέπονται στην Οδηγία αυτά μπορούν να διακριθούν στις ακόλουθες τρεις κατηγορίες:

- Τεχνολογικά μέτρα προστασίας.

Στο άρθρο 6 της Οδηγίας δίδεται ένας εξειδικευμένος ορισμός των τεχνολογικών μέτρων προστασίας. Συγκεκριμένα, τα τεχνολογικά μέτρα ορίζονται ως «τεχνολογία, μηχανισμός ή συστατικό στοιχείο που με τον συνήθη τρόπο λειτουργίας του αποσκοπεί στο να εμποδίσει ή να περιορίσει πράξεις, σε σχέση με έργα ή άλλα προστατευόμενα αντικείμενα, μη επιτραπείσες από τον δικαιούχο οποιουδήποτε δικαιώματος, δηλαδή πνευματικής ιδιοκτησίας, συγγενικού ή και του *sui generis* δικαιώματος επί βάσεων δεδομένων». Σύμφωνα με το άρθρο 6 παρ.3 εδ.β' της Οδηγίας, τα τεχνολογικά μέτρα θεωρούνται «αποτελεσματικά όταν η χρήση του έργου ή άλλου προστατευόμενου αντικειμένου ελέγχεται από τους δικαιούχους μέσω της εφαρμογής διαδικασίας ελέγχου της πρόσβασης ή προστασίας, όπως κρυπτογράφησης, διατάραξης της μετάδοσης ή άλλης μετατροπής του έργου ή άλλου προστατευόμενου αντικειμένου ή μέσω προστατευτικού μηχανισμού ελέγχου της αντιγραφής, ο οποίος επιτυγχάνει το στόχο της προστασίας».

- Πληροφορίες διαχείρισης των δικαιωμάτων.

Στο άρθρο 7 παρ.2 της Οδηγίας ρυθμίζεται το θέμα των πληροφοριών για το καθεστώς των δικαιωμάτων. Πρόκειται για κάθε πληροφορία που παρέχεται από τον δικαιούχο και η οποία επιτρέπει την αναγνώριση του έργου ή άλλου προστατευόμενου αντικειμένου, που προσδιορίζει την ταυτότητα του δημιουργού ή άλλου δικαιούχου, ή για πληροφορίες που αφορούν τους όρους και τις προϋποθέσεις χρήσης του έργου ή άλλου προστατευόμενου αντικειμένου, καθώς και για κάθε αριθμό ή κωδικό που αντιπροσωπεύει τις πληροφορίες αυτές. Παράλληλα, σε κάθε περίπτωση αντιγραφής ή παρουσίασης στο κοινό, πρέπει οι πληροφορίες αυτές να συνοδεύουν το αντίγραφο ή να γνωστοποιούνται στο κοινό.

- Κυρώσεις

Με το άρθρο 8 της Οδηγίας 2001/29, επιβάλλεται η θέσπιση κατάλληλων κυρώσεων και μέσω έννομης προστασίας στις περιπτώσεις κατά τις οποίες προσβάλλονται τα δικαιώματα πνευματικής ιδιοκτησίας. Τίθεται ως αρχή ότι οι κυρώσεις πρέπει να είναι αποτελεσματικές, ανάλογες της προξενούμενης βλάβης και αποτρεπτικές, αλλά δεν επιβάλλονται συγκεκριμένες αστικές ή ποινικές κυρώσεις, ούτε γίνεται κάποια υπόδειξη ως προς το βαθμό αυστηρότητας. Ωστόσο, τα κράτη μέλη υποχρεώνονται να παρέχουν ένα ελάχιστο επίπεδο προστασίας. Έτσι, προβλέπεται ότι όταν προσβάλλονται τα

δικαιώματά τους οι δικαιούχοι μπορούν να προχωρήσουν στην άσκηση αγωγής για αποζημίωση και λήψη ασφαλιστικών μέτρων αλλά και κατάσχεση του υλικού και των προϊόντων, συσκευών ή συστατικών στοιχείων που αποσκοπούν στην εξουδετέρωση των τεχνολογικών μέτρων προστασίας. Ακόμη προβλέπεται η δυνατότητα απαίτησης των δικαιούχων για λήψη ασφαλιστικών μέτρων κατά των διαμεσολαβητών μέσω των υπηρεσιών των οποίων τρίτοι προχωρούν σε προσβολή της πνευματικής ιδιοκτησίας ή των συγγενικών δικαιωμάτων.

3.2.1.2 Η ελληνικός νόμος ενσωμάτωσης (Ν. 3057/2002)

Ο Έλληνας νομοθέτης προσαρμόστηκε στις ρυθμίσεις της Οδηγίας 2001/29/EK με το άρθρο 81 του Ν. 3057/2002. Οι στόχοι εναρμόνισης που θέτει η Οδηγία υλοποιούνται στο επίπεδο των νομικών ρυθμίσεων με τρεις παράλληλους τρόπους:

- Ενισχύονται τα λεγόμενα «ψηφιακά δικαιώματα», τα οποία έχουν απόλυτο και αποκλειστικό χαρακτήρα και παράλληλα προβλέπονται περιορισμοί και εξαιρέσεις που στοχεύουν σε έναν συμβιβασμό, σε μια εξισορρόπηση μεταξύ των συμφερόντων των δικαιούχων και των συμφερόντων των χρηστών αλλά και του ευρύτερου κοινού.
- Θωρακίζονται θεσμικά τα τεχνολογικά μέσα προστασίας από την αναπαραγωγή και θεσπίζονται υποχρεώσεις κατάλληλης έννομης προστασίας κατά των παράνομων δραστηριοτήτων που αλλοιώνουν τις ηλεκτρονικές πληροφορίες διαχείρισης των δικαιωμάτων.
- Παρέχεται αποτελεσματική προστασία των δικαιωμάτων Πνευματικής Ιδιοκτησίας και των Συγγενικών Δικαιωμάτων από την πειρατεία μέσω της θέσπισης ανάλογων προς την προσβολή και αποτρεπτικών κυρώσεων⁶².

Αναφορικά με τα ψηφιακά δικαιώματα ο ελληνικός νόμος ορίζει τις πράξεις αναπαραγωγής τις οποίες μπορούν να επιτρέπουν ή να απαγορεύουν οι δικαιούχοι. Πρόκειται για κάθε μορφή αναπαραγωγής, άμεση ή έμμεση, προσωρινή ή οριστική, με οποιοδήποτε μέσο και αν γίνεται, είτε αφορά το σύνολο του έργου είτε ένα μέρος του. Σημειωτέον ότι με τους όρους «προσωρινά ή οριστικά» που χρησιμοποιούνται στη διατύπωση του συγκεκριμένου άρθρου καλύπτονται και οι περιπτώσεις όπου κατά τη χρήση του Διαδικτύου δημιουργείται άορατο προσωρινό αντίγραφο στη μνήμη του ηλεκτρονικού υπολογιστή.

---

⁶² Βλ. Καράκωστα, ό.π.

- Το αποκλειστικό δικαίωμα αναπαραγωγής παρέχεται στους ακόλουθους δικαιούχους: Στους δημιουργούς, τόσο για το πρωτότυπο έργο τους όσο και για τα αντίγραφα αυτού⁶³.
- Στους καλλιτέχνες ερμηνευτές ή εκτελεστές σε ό,τι αφορά την εγγραφή των ερμηνειών ή εκτελέσεών τους σε υλικό υπόστρωμα⁶⁴.
- Στους παραγωγούς φωνογραφημάτων σχετικά με τα φωνογραφήματά τους⁶⁵.
- Στους παραγωγούς οπτικοακουστικών έργων, τόσο για το πρωτότυπο όσο και για τα αντίγραφα των ταινιών⁶⁶.
- Στους ραδιοτηλεοπτικούς σταθμούς, σχετικά με την υλική ενσωμάτωση των εκπομπών τους, είτε αυτές μεταδίδονται ενσύρματα είτε ασύρματα, ακόμα και στις περιπτώσεις καλωδιακής ή δορυφορικής μετάδοσης⁶⁷.

Σε συμφωνία με το άρθρο 3 της Οδηγίας 2001/29 προβλέπεται το αποκλειστικό δικαίωμα των δημιουργών να επιτρέπουν ή να απαγορεύουν κάθε παρουσίαση του έργου τους στο κοινό είτε ενσυρμάτως είτε ασυρμάτως. Επίσης, τους παρέχεται το δικαίωμα να επιλέγουν οι ίδιοι τον τόπο και το χρόνο που το κοινό θα μπορεί να έχει πρόσβαση στα έργα τους. Στο δικαίωμα αυτό εμπεριέχεται και η δημόσια προβολή του έργου σε οθόνη αλλά και η κατ' αίτηση μετάδοσή του, δηλαδή βασικά στοιχεία της λειτουργίας του Διαδικτύου. Πέρα από τους δημιουργούς, στους υπόλοιπους δικαιούχους που αναφέρθηκαν παραπάνω, παρέχεται το αποκλειστικό δικαίωμα να επιτρέπουν ή να απαγορεύουν τη διάθεση στο κοινό προστατευόμενων αντικειμένων, με ενσύρματα ή ασύρματα μέσα, και να επιλέγουν ομοίως τον τόπο και το χρόνο της διάθεσης αυτής.

Ως προς το δικαίωμα διανομής, ο Ν. 3057/2002, σύμφωνα με τα οριζόμενα στο άρθρο 4 της Οδηγίας 2001/29, προβλέπει ότι οι δημιουργοί έχουν αυτή την αποκλειστικότητα, δηλαδή εκείνοι μόνο μπορούν να επιτρέπουν ή να απαγορεύουν τη διανομή του πρωτοτύπου ή των αντιγράφων του έργου τους στο κοινό, με οποιαδήποτε μορφή και είτε μέσω πώλησης είτε με οποιοδήποτε άλλο τρόπο. Ακόμη προβλέπεται ότι η ανάλωση αυτού του δικαιώματος επέρχεται με την πρώτη πώληση ή άλλη μεταβίβαση της

⁶³ Άρθρο 81 παρ.1 Ν. 3057/2002, που αντικατέστησε την παρ.1 του άρθρου 3 του Ν. 2121/1993.

⁶⁴ Άρθρο 81 παρ.3 Ν. 3057/2002, που αντικατέστησε την παρ.2 του άρθρου 46 του Ν. 2121/1993.

⁶⁵ Άρθρο 81 παρ.4 Ν. 3057/2002, που αντικατέστησε την παρ.2 του άρθρου 47 του Ν. 2121/1993.

⁶⁶ Ibid.

⁶⁷ Άρθρο 81 παρ.5 Ν. 3057/2002, που αντικατέστησε την παρ.2 του άρθρου 48 του Ν. 2121/1993.

κυριότητας του συγκεκριμένου αντικειμένου εντός της Κοινότητας είτε αυτή γίνεται από τον ίδιο το δημιουργό είτε με τη συγκατάθεσή του.

Αναφορικά με τις εξαιρέσεις και τους περιορισμούς, λόγω του κλειστού χαρακτήρα του καταλόγου που περιλαμβάνει η Οδηγία στο άρθρο 5 τα κράτη μέλη δεν έχουν τη δυνατότητα να προβλέψουν στο εσωτερικό τους δίκαιο άλλους περιορισμούς πέραν αυτών που αναφέρονται στην Οδηγία. Όμως, μεταξύ των περιορισμών, μόνο η ρύθμιση που αφορά τις προσωρινές πράξεις αναπαραγωγής έχει υποχρεωτικό χαρακτήρα. Πρόκειται για το λεγόμενο «τεχνολογικό περιορισμό» ο οποίος συνδέεται άμεσα με τη λειτουργία των ηλεκτρονικών υπολογιστών και του Διαδικτύου. Η ρύθμιση αυτή νομιμοποιεί την αναγκαστική και αναπόφευκτη αναπαραγωγή προστατευόμενων αντικειμένων κατά τη μεταφορά τους μέσω του Διαδικτύου. Συγκεκριμένα, στο άρθρο 5 παρ.1 της Οδηγίας (νέο άρθρο 28B του Ν. 2121/1993, που προστέθηκε με την παρ.2 του άρθρου 81 του Ν. 3057/2002) επιβάλλεται περιορισμός του δικαιώματος του δημιουργού για προσωρινές πράξεις αναπαραγωγής οι οποίες πραγματοποιούνται στη μνήμη του ηλεκτρονικού υπολογιστή, υποβοηθούν απλώς τη χρήση του έργου και δεν έχουν αυτοτελή οικονομική αξία.

Επιπρόσθετα, ο εξειδικευμένος ορισμός των τεχνολογικών μέτρων προστασίας που δίδεται στο άρθρο 6 της Οδηγίας ενσωματώνεται και το νέο άρθρο 66A του Ν. 2121/1993⁶⁸, το οποίο εναρμονίζει την εθνική νομοθεσία με το εν λόγω άρθρο της Οδηγίας, ενώ στο νέο άρθρο 66B του Ν. 2121/1993, που προστέθηκε με την παρ.11 του άρθρου 81 του Ν. 3057/2002, (εναρμόνιση με το άρθρο 7 παρ.2 της Οδηγίας) ρυθμίζεται το θέμα των πληροφοριών για το καθεστώς των δικαιωμάτων και τις πληροφορίες διαχείρισής τους.

Τέλος, αναφορικά με τις κυρώσεις, ο Ν. 2121/1993 περιλάμβανε ήδη πριν την εναρμόνιση προληπτικά μέτρα και κυρώσεις που αποσκοπούσαν στην εξασφάλιση αποτελεσματικής και επαρκούς προστασίας σχετικά με την επιβολή των δικαιωμάτων (άρθρα 59-63 και 64-66). Με το νέο άρθρο 64 Α που προστέθηκε με την παρ.8 του Νόμου 3057/2002 εισήχθη ειδική ρύθμιση που αφορά στη λήψη ασφαλιστικών μέτρων κατά των διαμεσολαβητών, των οποίων τις υπηρεσίες είναι δυνατό να χρησιμοποιήσουν τρίτοι για την προσβολή του δικαιώματος του δημιουργού, των συγγενικών δικαιωμάτων, αλλά και του *sui generis* δικαιώματος του κατασκευαστή βάσης δεδομένων.

---

⁶⁸ Προστέθηκε με την παρ.11 του άρθρου 81 του Ν. 3057/2002.

Από όσα εκτέθηκαν παραπάνω καθίσταται προφανές ότι το νομικό πλαίσιο που διέπει συγκεκριμένα το περιεχόμενο που παρέχεται από τους χρήστες σε ό,τι αφορά τα δικαιώματα πνευματικής/διανοητικής ιδιοκτησίας, δεν ήταν αποτελεσματικό. Οι αλματώδεις τεχνολογικές εξελίξεις που έλαβαν χώρα τη δεκαετία που ακολούθησε την έκδοση της Οδηγίας (και του εφαρμοστικού νόμου) κατέστησαν σαφή τα νομοθετικά κενά που παρατηρήθηκαν, τα οποία η Οδηγία 2019/790, όπως θα δούμε στη συνέχεια, επιχείρησε να καλύψει, εγείροντας, ωστόσο, νέους προβληματισμούς.

3.2.1.3 Η ευρωπαϊκή Οδηγία 2019/790

Η ευθύνη για περιεχόμενο που παράγεται από τους χρήστες ("UGC") αποτέλεσε εξ αρχής ένα από τα πιο σημαντικά και αμφιλεγόμενα θέματα που εξετάστηκαν στη διάρκεια της συζήτησης που διεξήχθη σε ευρωενωσιακό επίπεδο και των διαδικασιών που ακολούθησαν για τη νομοθετική μεταρρύθμιση στα δικαιώματα πνευματικής ιδιοκτησίας⁶⁹. Αποτελεί ένα καίριο ζήτημα για πολλές διαδικτυακές πλατφόρμες και κατόχους πνευματικών δικαιωμάτων. Επιπλέον, το ζήτημα της ευθύνης διαμορφώνει τη δομή των ψηφιακών πληροφοριών που είναι σήμερα διαθέσιμη στην ΕΕ. Έχοντας την ευκαιρία να ανεβάσουν φωτογραφίες, ταινίες, μουσική και κείμενα, το συμμετοχικό web 2.0 «μεταμόρφωσε» σχεδόν τους πρώην παθητικούς χρήστες σε ενεργούς «παραγωγούς», καθώς τους έδωσε τη δυνατότητα να συνεισφέρουν σε μια ανοικτή, δημοκρατική ανταλλαγή απόψεων και ιδεών, μέσω διαδικτυακών συζητήσεων και forums ειδήσεων, μέσω κοινωνικής δικτύωσης και ηλεκτρονικών αποθετηρίων περιεχομένου⁷⁰. Ωστόσο, το εύλογο ερώτημα που ανακύπτει από αυτές τις διεργασίες αφορά στην παραβίαση πνευματικών δικαιωμάτων. Υπό ποιες συνθήκες είναι μια ηλεκτρονική πλατφόρμα υπεύθυνη για παραβίαση περιεχομένου που έχουν ανεβάσει οι χρήστες της;

Το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και το Συμβούλιο, εγκαταλείποντας την «ασφαλή» προσέγγιση που έκανε το ΔΕΕ κατά το παρελθόν αναφορικά με το ζήτημα της ευθύνης που ανακύπτει⁷¹, προέβλεψαν στο άρθρο 17 παρ. 1 εδ. α' της εν λόγω Οδηγίας ότι: «Τα

---

⁶⁹ Frosio, G.F. (2017) "From Horizontal to Vertical: An Intermediary Liability Earthquake in Europe", *Oxford Journal of Intellectual Property and Practice* 12, 565-575.

⁷⁰ Senftleben, M. (2019) *Bermuda Triangle – Licensing, Filtering and Privileging User-Generated Content Under the New Directive on Copyright in the Digital Single Market.*, σελ. 1. Ανακτήθηκε στις 26 Αυγ 2019 από τον ιστότοπο: <https://ssrn.com/abstract=3367219>.

⁷¹ Βλ. τις υποθέσεις του ΔΕΕ: C-236/08-238/08, Google France and Google/Louis Vuitton et al., σκ. 57, C-324/09, L'Oréal/eBay, σκ. 101-105, όπου το Δικαστήριο προέβη σε σαφή διάκριση μεταξύ των πράξεων του χρήστη μιας διαδικτυακής πλατφόρμας φιλοξενίας και των δραστηριοτήτων της ίδιας της πλατφόρμας.

κράτη μέλη προβλέπουν ότι οι πάροχοι επιγραμμικών υπηρεσιών ανταλλαγής περιεχομένου εκτελούν μια πράξη παρουσίασης στο κοινό ή πράξη διάθεσης στο κοινό για τους σκοπούς της παρούσας οδηγίας όταν παρέχουν πρόσβαση στο κοινό σε προστατευόμενα έργα πνευματικής ιδιοκτησίας ή άλλα αντικείμενα προστασίας που αναφορτώνονται από τους χρήστες τους».

Το άρθρο 17 παρ. 1 λοιπόν προσφέρει δύο δρόμους διαφυγής: Πρώτον, οι πλατφόρμες φόρτωσης και παρουσίασης περιεχομένου UGC μπορούν είτε να λάβουν εξουσιοδότηση από τους κατόχους πνευματικών δικαιωμάτων για να προσφέρουν περιεχόμενο που έχει μεταφορτωθεί από τους χρήστες στις πλατφόρμες τους (άδεια χρήσης και εκμετάλλευσης) ή να λάβουν εξ υπαρχής μέτρα για να αποτρέψουν τη διαθεσιμότητα περιεχομένου που παραβιάζει την πνευματική ιδιοκτησία⁷² (φιλτράρισμα). Μια πιο προσεκτική ματιά αποκαλύπτει ότι και οι δύο επιλογές είναι πιθανό να δημιουργήσουν ουσιαστικές δυσκολίες στην πράξη και να έχουν σημαντικές επιπτώσεις στην ελευθερία της έκφρασης και των πληροφοριών που μέχρι στιγμής διακινούνται ελεύθερα⁷³. Στο πλαίσιο αυτό, έχει ιδιαίτερη σημασία η παρ. 7 εδ. β' του άρθρου 17, όπου ορίζεται ότι: *«Τα κράτη μέλη εξασφαλίζουν ότι οι χρήστες σε κάθε κράτος μέλος είναι σε θέση να βασίζονται σε οποιαδήποτε από τις ακόλουθες υφιστάμενες εξαιρέσεις ή περιορισμούς όταν αναφορτώνουν και καθιστούν διαθέσιμο περιεχόμενο που δημιουργείται από χρήστες σε επιγραμμικές υπηρεσίες ανταλλαγής περιεχομένου: α) παράθεση αποσπασμάτων, κριτική, σχολιασμό· β) χρήση για γελοιογραφία, παρωδία ή μίμηση».* Αυτή η ρητή αναγνώριση της ανάγκης να διατηρηθεί ο «αναπνευστικός χώρος» για τις νόμιμες μορφές UGC αποτελεί ένα σημαντικό σημείο σκέψης για τους νομοθέτες των κρατών μελών που θα κληθούν να προβούν στην ενσωμάτωση της Οδηγίας⁷⁴.

Σύμφωνα με το άρθρο 17 παρ. 2 της Οδηγίας: *«Τα κράτη μέλη προβλέπουν ότι, όταν ένας πάροχος επιγραμμικών υπηρεσιών ανταλλαγής περιεχομένου έχει λάβει άδεια, μεταξύ άλλων μέσω συμφωνίας για χορήγηση άδειας η εν λόγω άδεια καλύπτει επίσης πράξεις που διενεργούνται από χρήστες των υπηρεσιών που εμπίπτουν στο άρθρο 3 της οδηγίας 2001/29/EK, όταν αυτοί δεν ενεργούν σε εμπορική βάση ή όταν η δραστηριότητά τους δεν*

---

⁷² Άρθρο 17 παρ. 1 εδ. β': «Ένας πάροχος επιγραμμικών υπηρεσιών ανταλλαγής περιεχομένου πρέπει να λαμβάνει άδεια από τους δικαιούχους που αναφέρονται στο άρθρο 3 παράγραφοι 1 και 2 της οδηγίας 2001/29/EK, για παράδειγμα μέσω της σύναψης συμφωνίας για χορήγηση άδειας, προκειμένου να παρουσιάσει ή να καταστήσει διαθέσιμα στο κοινό έργα ή άλλα αντικείμενα προστασίας».

⁷³ Senftleben, ό.π., σελ. 2.

⁷⁴ Σύμφωνα με το άρθρο 29 της Οδηγίας τα κράτη μέλη οφείλουν να την έχουν ενσωματώσει στο εσωτερικό τους δίκαιο μέχρι την 7 Ιουνίου 2021.

αποφέρει σημαντικά έσοδα». Μια ηλεκτρονική πλατφόρμα περιεχομένου που επιδιώκει να λάβει άδεια για UGC αντιμετωπίζει έτσι ένα τεράστιο πρόβλημα αδειοδότησης. Παρόλο που είναι άγνωστο ποιοι χρήστες θα μεταφορτώσουν περιεχόμενο, η άδεια θα πρέπει να περιλαμβάνει το σύνολό τους, κάτι που βασίζεται σε πιθανολόγηση. Κι αν αυτή η υποχρέωση έκδοσης άδειας μπορεί να αποτελεί καλή είδηση για τους χρήστες (οι δραστηριότητες των οποίων θα εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής της χορηγούμενης άδειας και, ως εκ τούτου, η μεταφόρτωση περιεχομένου δε θα συνιστά πλέον παράβαση), εντούτοις με τη διάταξη αυτή δημιουργείται ένα καθήκον «εκκαθάρισης» των δικαιωμάτων, που ο πάροχος μιας ηλεκτρονικής πλατφόρμας δε θα είναι ποτέ σε θέση να επιτύχει⁷⁵. Θα πρέπει να προσφέρεται μια ολοκληρωμένη συμφωνία αδειοδότησης που να καλύπτει όχι μόνο το περιεχόμενο των μελών, αλλά κι εκείνο των μη μελών, διαφορετικά, η αδειοδότηση θα καθίσταται αλυσιτελής και δε θα καλύπτει όλους τους τύπους μεταφορτώσεων των χρηστών, όπως προβλέπεται στο Άρθρο 17 παρ. 2 της Οδηγίας. Υπό το πρίσμα αυτό, η Οδηγία δημιουργεί ιδιαίτερες προκλήσεις τόσο στους παρόχους πλατφόρμας όσο και στους κατόχους πνευματικών δικαιωμάτων.

Με βάση τα παραπάνω, όπως αυτά προβλέπονται στην οδηγία 2019/790, εάν δε διευρυνθούν σημαντικά οι επιλογές αδειοδότησης σε επίπεδο ΕΕ, η χορήγηση αδειών UGC είναι απίθανη για τη διατήρηση του τρέχοντος συμμετοχικού web 2.0. Όσο οι συμφωνίες αδειοδότησης καλύπτουν μόνο ένα περιορισμένο φάσμα, οι πολίτες της ΕΕ δε θα έχουν πλέον την ελευθερία να ανεβάζουν όλα τα είδη του προϋπάρχοντος υλικού. Αντ' αυτού, θα μπορούν να μεταφορτώνουν μόνο περιεχόμενο που εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής της συμφωνίας αδειοδότησης που η πλατφόρμα UGC θα καταφέρει να συνάψει με τους κατόχους δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας και τις εταιρείες συλλογικής διαχείρισης. Ως αποτέλεσμα αυτού, οι πλατφόρμες UGC δε θα προσφέρουν πλέον την ποικιλία περιεχομένου που διατίθεται σήμερα αφειδώς⁷⁶. Ο κίνδυνος λοιπόν από αυτόν τον περιορισμό της προσφερόμενης ποικιλίας στον τομέα UGC είναι επομένως διττός: Δεν αφορά μόνο στην ποικιλία του περιεχομένου καθαυτή, αλλά και στους ίδιους τους παρόχους υπηρεσιών.

Εναλλακτικά, «εάν δεν έχει χορηγηθεί άδεια, οι πάροχοι επιγραμμικών υπηρεσιών ανταλλαγής περιεχομένου ευθύνονται για μη αδειοδοτημένες πράξεις παρουσίασης στο κοινό, συμπεριλαμβανομένης της διάθεσης στο κοινό, έργων που προστατεύονται από δικαιώματα πνευματικής ιδιοκτησίας και άλλων αντικειμένων προστασίας, εκτός εάν οι

---

⁷⁵ Senftleben, ό.π., σελ. 3.

⁷⁶ Ibid, σελ. 4.

πάροχοι υπηρεσιών αποδείξουν ότι: α) έχουν καταβάλει κάθε δυνατή προσπάθεια για την απόκτηση της άδειας⁷⁷, και β) έχουν καταβάλει κάθε δυνατή προσπάθεια σύμφωνα με τα υψηλά πρότυπα επαγγελματικής ευσυνειδησίας του κλάδου προκειμένου να διαπιστώσουν την έλλειψη διαθεσιμότητας συγκεκριμένων έργων και άλλων αντικειμένων προστασίας για τα οποία οι δικαιούχοι έχουν παράσχει στους παρόχους υπηρεσιών τις σχετικές και απαραίτητες πληροφορίες⁷⁸». Προσφέρεται λοιπόν με τον τρόπο αυτό στις πλατφόρμες UGC η δυνατότητα μείωσης της ευθύνης σε περιπτώσεις μεταφόρτωσης περιεχομένου χωρίς άδεια.

Αν και η διάταξη περιέχει σχετικά ουδέτερους όρους για να περιγράψει αυτό το εναλλακτικό σενάριο, μπορεί να αμφισβητηθεί κατά πόσον η «μη διάθεση στο κοινό συγκεκριμένων έργων και άλλων αντικειμένων προστασίας» μπορεί να επιτευχθεί. Δεδομένου ότι οι σημερινοί χρήστες του Διαδικτύου ανεβάζουν εκατοντάδες λογοτεχνικά και καλλιτεχνικά έργα κάθε μέρα⁷⁹, η εισαγωγή αυτοματοποιημένων εργαλείων φιλτραρίσματος για να διασφαλιστεί ότι μη εξουσιοδοτημένο περιεχόμενο δεν εξαπλώνεται μέσα σε πλατφόρμες UGC φαίνεται αναπόφευκτη. Αυτή η προσέγγιση συνεπάγεται σημαντικές τροποποιήσεις στη νομοθεσία περί πνευματικών δικαιωμάτων, η οποία, αντί να χρησιμεύσει ως κίνητρο περαιτέρω δημιουργίας και διάδοσης περιεχομένου, τείνει εν τέλει να εκφυλίζεται σε ένα μέσο λογοκρισίας και φιλτραρίσματος των απόψεων και του περιεχομένου που μεταφορτώνεται από τους χρήστες⁸⁰.

Επιπρόσθετα, αναπάντητο παραμένει το ερώτημα με ποιον τρόπο ο νομοθέτης θα αποφύγει το υπερβολικό φιλτράρισμα περιεχομένου. Στο άρθρο 17 παρ. 4 στ. β' γίνεται, όπως προαναφέρθηκε, λόγος για «υψηλά πρότυπα επαγγελματικής ευσυνειδησίας». Ωστόσο, όσον αφορά την πρακτική έκβαση αυτής της «ευσυνείδητης» συνεργασίας μεταξύ των «παρόχων υπηρεσιών επιγραμμικού περιεχομένου», πρέπει να ληφθεί υπόψη

---

⁷⁷ Άρθρο 17 παρ. 4 στ. α' της Οδηγίας.

⁷⁸ Άρθρο 17 παρ. 4 στ. β' της Οδηγίας.

⁷⁹ Σύμφωνα με τα διαθέσιμα στατιστικά στοιχεία σχετικά με την ηλεκτρονική πλατφόρμα YouTube πάνω από ένα δισεκατομμύριο χρήστες ανεβάζουν 300 ώρες περιεχόμενα βίντεο κάθε λεπτό. Βλ. σχετικά τους ιστότοπους: <https://www.youtube.com/intl/el-GB/yt/about/press/> και <https://www.statisticbrain.com/youtube-statistics/>. Αμφότερες ανακτήθηκαν στις 26 Αυγ 2019.

⁸⁰ Όσον αφορά αυτό το στόχο της νομοθεσίας περί πνευματικών δικαιωμάτων, βλ. Ανώτατο Δικαστήριο των ΗΠΑ, Harper & Row v. Nation Enterprises, 471 US 539 (1985), III B, που χαρακτηρίζει το δικαίωμα πνευματικής ιδιοκτησίας ως «κινητήρα ελεύθερης έκφρασης». Για λεπτομερή ανάλυση της αλληλεπίδρασης μεταξύ προστασίας της πνευματικής ιδιοκτησίας και ελευθερίας της έκφρασης, βλ. Strowel, Al., Tulkens F., et Voorhoof, D. (2006), *Droit d'auteur et liberté d'expression*, Brussels: Editions Larcier.

ότι οι αποφάσεις που θα λαμβάνονται από τους παρόχους θα επιδιώκουν το φιλτράρισμα του περιεχομένου που μεταφορτώνεται με το ελάχιστο δυνατό κόστος.

Παράλληλα, σύμφωνα με το άρθρο 17 παράγραφος 5 της Οδηγίας *«προκειμένου να προσδιοριστεί αν ο πάροχος υπηρεσιών έχει συμμορφωθεί με τις υποχρεώσεις που υπέχει δυνάμει της παραγράφου 4 και υπό το πρίσμα της αρχής της αναλογικότητας, θα πρέπει, μεταξύ άλλων, να λαμβάνονται υπόψη τα ακόλουθα στοιχεία: α) ο τύπος, το κοινό και το μέγεθος της υπηρεσίας και το είδος των έργων ή του άλλων αντικειμένων προστασίας που αναφορτώνονται από τους χρήστες της υπηρεσίας· και β) η διαθεσιμότητα κατάλληλων και αποτελεσματικών μέσων και το κόστος που υπέχουν για τους παρόχους υπηρεσιών»*. Επομένως, οι παράγοντες κόστους και αποτελεσματικότητας καταλαμβάνουν εδώ κεντρικό ρόλο. Είναι πιθανό αυτοί οι παράγοντες να ενθαρρύνουν την υιοθέτηση φτηνών και απλών εργαλείων φιλτραρίσματος που θα οδηγούν σε υπερβολικό αποκλεισμό περιεχομένου. Μια πλατφόρμα UGC που επιδιώκει να ελαχιστοποιήσει τον κίνδυνο της ευθύνης είναι πιθανό να υποκύψει στον πειρασμό του υπερβολικού μπλοκαρίσματος περιεχομένου⁸¹, καθώς το υπερβολικό φιλτράρισμα είναι πιο ασφαλές από το φιλτράρισμα μόνο των σαφών περιπτώσεων παραβίασης.

Επιπλέον, τα θεμελιώδη δικαιώματα των χρηστών του Διαδικτύου προστατεύονται μόνο στο άρθρο 17 παρ. 7 της Οδηγίας. Η διάταξη αυτή υποχρεώνει τα κράτη μέλη να εξασφαλίζουν ότι οι χρήστες *«είναι σε θέση να βασίζονται σε οποιαδήποτε από τις ακόλουθες υφιστάμενες εξαιρέσεις ή περιορισμούς όταν αναφορτώνουν και καθιστούν διαθέσιμο περιεχόμενο που δημιουργείται από χρήστες σε επιγραμμικές υπηρεσίες ανταλλαγής περιεχομένου: α) παράθεση αποσπασμάτων, κριτική, σχολιασμό· β) χρήση για γελοιογραφία, παρωδία ή μίμηση»*. Ωστόσο, το πεδίο εφαρμογής αυτής της υποχρέωσης και οι συνέπειες της ανεπαρκούς υποστήριξης για τους σχετικούς περιορισμούς πνευματικής ιδιοκτησίας παραμένουν ασαφείς.

Από την άλλη μεριά, το άρθρο 17 παράγραφος 9 της Οδηγίας προβλέπει *«αποτελεσματικό και ταχύ μηχανισμό υποβολής καταγγελιών και επανόρθωσης»* για χρήστες που έρχονται αντιμέτωποι με αδικαιολόγητο αποκλεισμό περιεχομένου, ενώ οι καταγγελίες που υποβάλλονται δυνάμει του μηχανισμού αυτού πρέπει να *«διεκπεραιώνονται χωρίς αδικαιολόγητη καθυστέρηση»*. Αυτή η διάταξη, ωστόσο, εγείρει περισσότερα ερωτήματα από αυτά που λύνει, καθώς σε άλλο σημείο του άρθρου ορίζεται ότι: *«Όταν οι δικαιούχοι ζητούν να έχουν πρόσβαση στα συγκεκριμένα έργα ή άλλα*

---

⁸¹ Senftleben, ό.π., σελ. 8.

αντικείμενα προστασίας τους, η πρόσβαση στα οποία έχει απενεργοποιηθεί ή σε εκείνα τα έργα ή άλλα αντικείμενα προστασίας που έχουν αφαιρεθεί, αιτιολογούν δεόντως τα αιτήματά τους». Αυτό σημαίνει ότι ο πάροχος UGC θα αποφασίσει ουσιαστικά για το ορθόν ή μη της απενεργοποίησης της πρόσβασης του χρήστη που αιτείται την άρση της και με δεδομένο ότι αυτός φέρει την ευθύνη για την παράβαση, μοιάζει μάλλον απίθανη μια «γενναιόδωρη» ερμηνεία των περιορισμών των δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας που υπηρετούν την ελευθερία της έκφρασης⁸².

Η νέα οδηγία για τα πνευματικά δικαιώματα στην ψηφιακή ενιαία αγορά φαίνεται πως δημιουργεί ένα περίεργο «τρίγωνο» μεταξύ των υποχρεώσεων αδειοδότησης, φιλτραρίσματος και προνομίου του περιεχομένου που παράγει ο χρήστης και το οποίο μπορεί να οδηγήσει στην εξαφάνιση του ανοικτού, συμμετοχικού διαδικτύου που απολαμβάνουν σήμερα οι πολίτες της ΕΕ. Για να αποφευχθεί η απώλεια του ανοικτού ηλεκτρονικού περιεχομένου, θα πρέπει να βρουν οι εθνικοί νομοθέτες το σωστό συνδυασμό των υποχρεώσεων άδειας και φιλτραρίσματος αφενός και αφετέρου της νέας χρήσης των προνομίων που προσφέρουν χώρο για περιεχόμενο που παράγεται από χρήστες χωρίς προηγούμενη εξουσιοδότηση.

3.2.1.4 Η Ευρωπαϊκή Οδηγία 2019/770

Όπως ήδη έχει εκτενώς αναλυθεί, μέχρι και τη θέση σε ισχύ της αναφερθείσας στην προηγούμενη υποενότητα Οδηγίας, στην ΕΕ δεν υπήρχε ειδική ρύθμιση για το περιεχόμενο που παρέχεται από το χρήστη: σύμφωνα με τις γενικές αρχές που ισχύουν, μπορούσαμε να συμπεράνουμε ότι εάν ο χρήστης είναι ο δημιουργός μιας αυθεντικής καλλιτεχνικής εργασίας (γραφή, φωτογραφία, βίντεο, μουσική κλπ.), έχει συγκεκριμένα δικαιώματα (βλέπε οδηγία 2001/29 και Σύμβαση της Βέρνης για την προστασία των λογοτεχνικών και καλλιτεχνικών έργων), ενώ αν αναπαράγει (π.χ. δημοσίευση σε κοινωνικό δίκτυο) προστατευόμενη πνευματική ιδιοκτησία άλλων, θα συνιστούσε παράβαση της νομοθεσίας για τα δικαιώματα πνευματικής ιδιοκτησίας (Άρθρο 8 της Οδηγίας 2001/29). Έτσι, οι πάροχοι υπηρεσιών της κοινωνίας της πληροφορίας είναι ελεύθεροι (και ενθαρρύνονται) να ρυθμίζουν συμβατικά τη διαχείριση του περιεχομένου που μεταφορτώνεται από τους χρήστες.

---

⁸² Ibid, σελ.9.

Πρόσφατα, τέθηκε σε ισχύ η Οδηγία 2019/770 σχετικά με ορισμένες πτυχές που αφορούν τις συμβάσεις για την προμήθεια ψηφιακού περιεχομένου και ψηφιακών υπηρεσιών. Αν και η αρχική νομοθετική πρόταση της Κομισιόν δεν ανέφερε ρητά τον όρο «περιεχόμενο που παρέχεται από τον χρήστη» (“user-generated content”), το τροποποιημένο σχέδιο της έκδοσης της Επιτροπής Πολιτισμού και Παιδείας⁸³ μπορεί να θεωρηθεί ως μια πρώτη πρόταση ρητής αναφοράς στο περιεχόμενο που παρέχει ο χρήστης στην ψηφιακή αγορά.

Η Οδηγία στο άρθρο 3 παρ. 1 εδ. α' ορίζει το πεδίο εφαρμογής της «σε κάθε σύμβαση με την οποία ο έμπορος προμηθεύει ή αναλαμβάνει την υποχρέωση να προμηθεύσει ψηφιακό περιεχόμενο ή ψηφιακή υπηρεσία στον καταναλωτή και ο καταναλωτής καταβάλλει ή αναλαμβάνει την υποχρέωση να καταβάλει ένα τίμημα», ενώ στο εδ. β' αναφέρεται ότι η Οδηγία εφαρμόζεται και «όταν ο έμπορος προμηθεύει ή αναλαμβάνει την υποχρέωση να προμηθεύσει ψηφιακό περιεχόμενο ή ψηφιακή υπηρεσία στον καταναλωτή και ο καταναλωτής παρέχει ή αναλαμβάνει την υποχρέωση να παράσχει δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα στον έμπορο, εξαιρουμένης της περίπτωσης όπου τα δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα που παρέχει ο καταναλωτής υποβάλλονται σε επεξεργασία από τον έμπορο αποκλειστικά για την προμήθεια του ψηφιακού περιεχομένου ή της ψηφιακής υπηρεσίας σύμφωνα με την παρούσα οδηγία ή προκειμένου ο έμπορος να συμμορφωθεί προς τις νομικές απαιτήσεις στις οποίες υπόκειται, και ο έμπορος δεν επεξεργάζεται τα δεδομένα αυτά για οποιονδήποτε άλλον σκοπό».

Επιπρόσθετα, στο άρθρο 10 ορίζεται ότι: «Όταν περιορισμός που προκύπτει από παραβίαση οποιουδήποτε δικαιώματος τρίτου μέρους, ιδίως δικαιωμάτων διανοητικής ιδιοκτησίας, εμποδίζει ή περιορίζει τη χρήση του ψηφιακού περιεχομένου ή της ψηφιακής υπηρεσίας σύμφωνα με τα άρθρα 7 και 8, τα κράτη μέλη διασφαλίζουν ότι ο καταναλωτής δικαιούται τους τρόπους επανόρθωσης για έλλειψη συμμόρφωσης που προβλέπονται στο άρθρο 14, [...]». Από το συνδυασμό των ανωτέρω διατάξεων συνάγεται ότι η Οδηγία εμμέσως αναφέρεται στη σχέση των δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας με το (προσωπικό) περιεχόμενο που παρέχεται και διαχέεται από τους χρήστες, υπό την επιφύλαξη βέβαια τόσο των σχετικών διατάξεων της Οδηγίας 2019/790 που αναλύσαμε προηγουμένως, όσο και του GDPR.

---

⁸³ Jouland, M. (2016) *Draft Opinion of the Committee on Culture and Education for the Committee on Legal Affairs on the Proposal for a Directive of the European Parliament and of the Council on Copyright in the Digital Single Market* (COM(2016)0593 – C8-0383/2016–2016/0280(COD)). Brussels. Ανακτήθηκε στις 26 Αυγ 2019 από τον ιστότοπο: http://www.europarl.europa.eu/doceo/document/CULT-PA-595591_EN.pdf?redirect.

3.2.1.5 UGC και GDPR: Μια διαλεκτική συναρμογή

Το (προσωπικό) περιεχόμενο που παρέχει ο χρήστης μπορεί να τύχει νομικής αξιολόγησης και στο πλαίσιο του GDPR. Ειδικότερα, το άρθρο 20 ρυθμίζει το δικαίωμα στη φορητότητα των προσωπικών δεδομένων. Αφορά μόνο στα δεδομένα, τα οποία το υποκείμενο «έχει παράσχει σε υπεύθυνο επεξεργασίας», κάτι που μπορεί να ερμηνευθεί τόσο στενά όσο και εκτεταμένα.

Αν αναλυθεί *stricto sensu*, η φράση αυτή αφορά μόνο στα προσωπικά δεδομένα, το υποκείμενο των οποίων παρέσχε ενεργά σε γραπτή ή οπωσδήποτε ρητή μορφή (π.χ. μεταφόρτωση περιεχομένου σε ψηφιακή πλατφόρμα), ενώ η *lato sensu* ανάλυση αφορά σε όλα τα προσωπικά δεδομένα που έχουν συλλέξει οι υπεύθυνοι επεξεργασίας δεδομένων κατόπιν συναίνεσης ή σύμβασης (π.χ. δεδομένα θέσης μέσω του GPS, cookies, προτιμήσεις κ.ά), συμπεριλαμβανομένων επίσης δεδομένων που παράγονται και διαχέονται αυτόματα (π.χ. διεύθυνση IP) και οποιαδήποτε μορφή παρακολούθησης χρηστών.

Λαμβάνοντας υπόψη όσα έχουν ήδη εκτεθεί, τα παρεχόμενα δεδομένα, υπό τους όρους του άρθρου 20 του GDPR, θα πρέπει να αφορούν σε όλα τα δεδομένα που δεν έχουν υποβληθεί σε επεξεργασία μέσω πνευματικής δραστηριότητας του υπεύθυνου επεξεργασίας, αλλά περιλαμβάνουν όχι μόνο τα δεδομένα που αποκαλύπτονται ρητά σε γραπτή μορφή (ή παρόμοια) στον υπεύθυνο επεξεργασίας, αλλά όλα τα δεδομένα τα οποία τυγχάνουν απλώς παρακολούθησης από τον τελευταίο (π.χ. δεδομένα θέσης, δεδομένα που δημιουργούνται από cookies κ.λπ.) χωρίς περαιτέρω προσπάθεια (πνευματική, οικονομική, επιστημονική) από αυτόν⁸⁴.

3.2.1.6 Το νομικό καθεστώς σε ΗΠΑ και Καναδά

Το αμερικανικό Κογκρέσο προσπάθησε να αντιμετωπίσει το ζήτημα της ευθύνης του παρόχου υπηρεσιών διαδικτύου (ISP) εισάγοντας στον τίτλο 47 του US Code το άρθρο 230 του Telecommunications Act 1996⁸⁵. Το άρθρο 230 απαριθμεί τα «ευρήματα» και την «πολιτική» του Κογκρέσου, με την οποία αναγνωρίζεται ότι οι δραστηριότητες στο Διαδίκτυο έχουν λειτουργήσει «προς όφελος όλων των Αμερικανών» και ότι πρέπει να

---

⁸⁴ WP29. 2016. Article 29 Working Party's Guidelines on the Right to Data Portability (WP242), Adopted on 13 December 2016.

⁸⁵ 47 U.S. Code § 230. Protection for private blocking and screening of offensive material, Ανακτήθηκε στις 27 Αυγ 2019 από τον ιστότοπο: <https://www.law.cornell.edu/uscode/text/47/230>.

διατηρηθεί η «συνεχής ανάπτυξη του Διαδικτύου και άλλων διαδραστικών υπηρεσιών πληροφορικής». Ωστόσο, αναγνώρισε επίσης την ανάγκη για κάποιας μορφής έλεγχο (ιδίως από μεσάζοντες). Ως εκ τούτου, το άρθρο 230 απαριθμεί τις ακόλουθες πολιτικές⁸⁶: «Να ενθαρρυνθεί η ανάπτυξη τεχνολογιών που μεγιστοποιούν τον έλεγχο των χρηστών σχετικά με τις πληροφορίες που λαμβάνουν τα άτομα, οι οικογένειες και τα σχολεία που χρησιμοποιούν το Διαδίκτυο και άλλες διαδραστικές υπηρεσίες πληροφορικής», «να εξαλείψουν τα αντικίνητρα για την ανάπτυξη και τη χρήση τεχνολογιών αποκλεισμού και φιλτραρίσματος που επιτρέπουν στους γονείς να περιορίζουν την πρόσβαση των παιδιών τους σε ανεπιθύμητο ή ακατάλληλο ηλεκτρονικό υλικό».

Η πρόθεση των ΗΠΑ είναι επομένως να ενθαρρύνουν την «αυτορρύθμιση» και την άσκηση ελέγχου μέσω της συμπερίληψης των ακόλουθων προστατευτικών μέτρων για την παρεμπόδιση και διαλογή προσβλητικού υλικού⁸⁷: «Κανένας πάροχος ή χρήστης μιας διαδραστικής υπηρεσίας ηλεκτρονικών υπολογιστών δε θεωρείται ότι μετέδωσε οποιαδήποτε πληροφορία παρέχεται από άλλον πάροχο πληροφοριών». Το άρθρο 230 επιβάλλει επίσης την ακόλουθη υποχρέωση: «Ο πάροχος διαδραστικής υπηρεσίας ηλεκτρονικών υπολογιστών ενημερώνει τον εν λόγω πελάτη κατά τη στιγμή της σύναψης συμφωνίας για την παροχή διαδραστικής υπηρεσίας ηλεκτρονικών υπολογιστών και κατά τρόπο που κρίνεται κατάλληλο από τον πάροχο υπηρεσιών ότι τα προστατευτικά μέτρα γονικού ελέγχου (όπως υλικό υπολογιστή, λογισμικό, ή υπηρεσίες φιλτραρίσματος) διατίθενται στο εμπόριο και μπορούν να βοηθήσουν τον πελάτη στον περιορισμό της πρόσβασης σε υλικό που είναι επιβλαβές για ανηλίκους. Η ειδοποίηση αυτή προσδιορίζει ή παρέχει στον πελάτη πρόσβαση σε πληροφορίες που προσδιορίζουν τους υφιστάμενους παρόχους αυτών των προστατευτικών μέσων».

Ένα σημαντικό ερώτημα αποτελεί αν η διάταξη του άρθρου 230 είχε το απαιτούμενο αποτέλεσμα. Ένας διαμεσολαβητής θα απαλλάσσεται πάντοτε από την ευθύνη μόνο μέχρι να ειδοποιηθεί για παραβίαση υλικού, οπότε θα πρέπει να εκτελέσει διαδικασίες απόσυρσης. Στην υπόθεση *Zeran κατά America Online, Inc.*, το δικαστήριο ανέφερε ότι «η ευθύνη βάσει προειδοποιήσεων θα αποτρέψει τους παρόχους υπηρεσιών από τη ρύθμιση της διάδοσης προσβλητικού υλικού για τις δικές τους υπηρεσίες. Οποιοσδήποτε προσπάθειες από έναν πάροχο υπηρεσιών να προβάλει το υλικό που μεταφορτώθηκε στην πλατφόρμα του θα οδηγούσε σε συχνότερη ενημέρωση σχετικά με δυνητικά δυσφημιστικό υλικό και έτσι θα δημιουργούσε ισχυρότερη βάση ευθύνης». Το άρθρο 230 έχει

---

⁸⁶ Άρθρο 230 (β).

⁸⁷ Άρθρο 230 (γ).

χρησιμοποιηθεί για την υπεράσπιση των διαμεσολαβητών έναντι της ευθύνης για δυσφημιστικές δηλώσεις που δημοσιεύονται στους ιστοτόπους τους. Το Δικαστήριο, στην παραπάνω υπόθεση, έδωσε έμφαση στη διατύπωση του άρθρου 230, το οποίο ορίζει ότι *«κανένας πάροχος ή χρήστη μιας αλληλεπιδραστικής υπηρεσίας ηλεκτρονικών υπολογιστών δεν αντιμετωπίζεται ως ο εκδότης οποιασδήποτε πληροφορίας παρέχεται από άλλον πάροχο πληροφοριών»*, καθώς οποιοσδήποτε χρησιμοποιεί μια διαδραστική υπηρεσία ηλεκτρονικού υπολογιστή, επομένως οποιοσδήποτε χρησιμοποιεί το Διαδίκτυο, θα εμπίπτει σε αυτόν τον ορισμό.

Το άρθρο 230 έχει επίσης εφαρμοστεί στην περίπτωση της *Universal Communications Systems, Inc. v. Lycos, Inc.*, υπέρ του ιστοτόπου *Raging Bull*. Οι ενάγοντες μήνυσαν τον Lycos, δηλώνοντας ότι βάσει του νόμου περί κινητών αξιών της Φλόριδας, ο Lycos ήταν ο εκδότης των πληροφοριών που δημοσιεύθηκαν σε τρίτους από αυτόν τον ιστότοπο. Το Δικαστήριο απέρριψε τον ισχυρισμό αυτό, διευκρινίζοντας: *«Δεν έχουμε κανένα πρόβλημα να διαπιστώσουμε ότι η συμπεριφορά του Lycos στη λειτουργία του ιστοτόπου Raging Bull ταιριάζει άνετα μέσα στην ασυλία που επιδιώκει το Κογκρέσο. [...] Ειδικότερα: (1) οι διαχειριστές ιστότοπων, όπως ο Lycos, είναι πάροχοι [...] μιας διαδραστικής υπηρεσίας ηλεκτρονικών υπολογιστών, (2) οι καταχωρίσεις του πίνακα μηνυμάτων δεν παύουν να είναι πληροφορίες που παρέχονται από άλλον πάροχο πληροφοριακού περιεχομένου απλώς και μόνο επειδή η κατασκευή και λειτουργία του ιστοτόπου μπορεί να έχει κάποια επίδραση στο περιεχόμενο των καταχωρίσεων»*.

Στις ΗΠΑ, οι πάροχοι υπηρεσιών διαδικτύου μπορούν να αποφύγουν την ευθύνη για παραβίαση πνευματικών δικαιωμάτων από τις ενέργειες των χρηστών του ιστότοπου δυνάμει του τμήματος 512 του Νόμου για τα Δικαιώματα Πνευματικής Ιδιοκτησίας (*Digital Millennium Copyright Act, DMCA, 1998*), ρύθμισης γνωστής ως «ασφαλής λιμένας» ("safe harbor"). Το άρθρο 512 (γ) (1) του DMCA ορίζει ότι: *«Ο πάροχος υπηρεσιών δεν ευθύνεται, εκτός από τις περιπτώσεις που προβλέπονται στο εδάφιο (ι), για παραβίαση πνευματικών δικαιωμάτων λόγω της αποθήκευσης ενός υλικού χρήστη που βρίσκεται σε σύστημα ή δίκτυο που ελέγχεται ή λειτουργεί από ή για τον πάροχο υπηρεσιών, εάν ο πάροχος υπηρεσιών: (Α) (i) δεν έχει αποδεδειγμένα γνώση ότι το υλικό ή μια δραστηριότητα που χρησιμοποιεί στο σύστημα ή το δίκτυο είναι παράνομο, ii) ελλείψει τέτοιων γνώσεων, δεν γνωρίζει γεγονότα ή περιστάσεις από τις οποίες είναι εμφανής η παράνομη δραστηριότητα, ή (iii) όταν αποκτά τέτοια γνώση ή ευαισθητοποίηση, ενεργεί επείγοντως για την άρση ή την απενεργοποίηση της πρόσβασης στο υλικό. (Β) δε λαμβάνει οικονομικό όφελος που να αποδίδεται άμεσα στην παράνομη δραστηριότητα, σε περίπτωση*

που ο πάροχος υπηρεσιών έχει το δικαίωμα και την ικανότητα να ελέγχει τέτοια δραστηριότητα και (Γ) μετά την κοινοποίηση της ισχυριζόμενης παραβίασης, όπως περιγράφεται στην παράγραφο 3, ανταποκρίνεται ταχέως στην κατάργηση ή την απενεργοποίηση της πρόσβασης στο υλικό που θεωρείται ότι αποτελεί αντικείμενο παράνομης δραστηριότητας».

Παρά τις διατάξεις ασφαλούς λιμένα DMCA, το YouTube έχει λάβει προφυλάξεις για τον περιορισμό της παραβίασης πνευματικών δικαιωμάτων. Για παράδειγμα, το 2006, το YouTube υπέγραψε συμφωνία με την Universal Music Group (UMG) και εξουσιοδότησε τους χρήστες που δημοσίευσαν βίντεο στο YouTube να χρησιμοποιούν τη μουσική που ανήκει στην Universal ως soundtrack . Πράγματι, είναι άδικο να επιβάλλεται υπερβολική ευθύνη στους παρόχους υπηρεσιών διαδικτύου, ωστόσο, ένας ISP αποτελεί μια επιχειρηματική οντότητα που έχει ως στόχο τη μεγιστοποίηση των κερδών και συνεπώς η επιχειρηματική επιτυχία δεν μπορεί να αποβαίνει εις βάρος άλλων⁸⁸ (π.χ. ιδιοκτητών πνευματικών δικαιωμάτων).

Στις Η.Π.Α. υφίσταται το δόγμα της δίκαιης χρήσης (fair use) που επιτρέπει σε μη εξουσιοδοτημένες χρήσεις υλικού που προστατεύεται από πνευματικά δικαιώματα και αφορά σε συγκεκριμένες περιπτώσεις, όπως σχόλια, κριτικές, αναφορές ειδήσεων και παρωδία. Η δίκαιη χρήση, πριν ακόμα ενσωματωθεί στην νομοθεσία των Η.Π.Α., είχε υιοθετηθεί από τη νομολογία σύμφωνα με το σκεπτικό ότι «αποφεύγει την άκαμπτη εφαρμογή του καταστατικού του δικαιώματος πνευματικής ιδιοκτησίας όταν, σε ορισμένες περιπτώσεις, θα καταπνίξει την ίδια τη δημιουργικότητα την οποία αυτός ο νόμος έχει σχεδιαστεί για να προάγει»⁸⁹. Κατά την αξιολόγηση μιας αξίωσης για "δίκαιη χρήση" έργου που προστατεύεται από το νόμο περί πνευματικής ιδιοκτησίας, θα πρέπει να εξετάζονται τέσσερις παράγοντες: «(1) ο σκοπός και ο χαρακτήρας της χρήσης, (2) η φύση του έργου που προστατεύεται από πνευματικά δικαιώματα (3) η ποσότητα και η ουσία του τμήματος που χρησιμοποιείται σε σχέση με το έργο που προστατεύεται από πνευματικά δικαιώματα και (4) η πιθανή οικονομική ζημία του δημιουργού του έργου που προστατεύεται από πνευματικά δικαιώματα από αυτή την αντιγραφή.»⁹⁰.

Στον Καναδά, από την άλλη μεριά, στους χρήστες παρέχονται ειδικά δικαιώματα σε σχέση με τη χρήση και αναπαραγωγή έργων πνευματικής ιδιοκτησίας, βάσει των άρθρων

---

⁸⁸ Carlisle et al, ό.π.

⁸⁹ Iowa State Univ. Research Found., Inc. v. Am. Broadcasting Cos., 621 F.2d 57, 60 (2d Cir. 1980).

⁹⁰ 17 U.S.C. § 107 (2000). Limitations on exclusive rights: Fair use. (το κείμενο αποτελεί ελεύθερη μετάφραση)

29 και 29.1 του καναδικού νόμου για τα δικαιώματα πνευματικής ιδιοκτησίας, μέσω μιας σειράς εξαιρέσεων για «θεμιτές συναλλαγές». Με αυτές τις εξαιρέσεις, οι Καναδοί είναι σε θέση να χρησιμοποιούν ή να αναπαράγουν ή να κατέχουν έργα που προστατεύονται από την νομοθεσία περί πνευματικών δικαιωμάτων για σκοπούς έρευνας, μελέτης, εκπαίδευσης, σάτιρας, κριτικής ή ειδησεογραφικής αναφοράς⁹¹. Οι παραπάνω εξαιρέσεις από το νόμο περί πνευματικών δικαιωμάτων είναι εξαντλητικές, πράγμα που σημαίνει ότι για να αποφευχθεί η πιθανότητα διώξεων για παραβίαση πνευματικών δικαιωμάτων, οι χρήστες πρέπει να βεβαιωθούν ότι η χρήση τους αντιστοιχεί σε μία από τις εξαιρέσεις που αναφέρονται παραπάνω. Υπάρχουν δύο κριτήρια⁹² για να εκτιμηθεί εάν μια χρήση είναι θεμιτή: «*πρώτον, αν η προβλεπόμενη χρήση πληροί τις προϋποθέσεις για έναν από τους επιτρεπόμενους σκοπούς και δεύτερον, αν η ίδια η χρήση είναι δίκαιη*».

Υπάρχουν οφέλη και περιορισμοί σε αυτό το νομικό πλαίσιο. Το πλεονέκτημα είναι ότι οι χρήστες έχουν ένα σαφώς ορισμένο σύνολο διατάξεων που περιγράφονται και είναι σε θέση να εκτιμήσουν κατά πόσο μπορούν ή όχι να «χρησιμοποιήσουν» περιεχόμενο που προστατεύεται από τη νομοθεσία περί πνευματικής ιδιοκτησίας. Ωστόσο, η συνέπεια αυτής της προσέγγισης είναι ότι κάθε αναμενόμενη χρήση εκτός πλαισίου του νόμου περί πνευματικής ιδιοκτησίας, θεωρείται παράβαση. Αυτό σημαίνει ότι το νομικό πλαίσιο είναι σχετικά ανελαστικό και ανίκανο να ανταποκριθεί στην αλματώδη τεχνολογική πρόοδο και τις πρακτικές των χρηστών.

Εκτός από τις εξαιρέσεις που αναφέρθηκαν, υπάρχουν και ορισμένες διατάξεις που επιτρέπουν σε ιδρύματα όπως βιβλιοθήκες ή πανεπιστήμια να αναπαράγουν έργα για αρχειακούς ή εκπαιδευτικούς σκοπούς, υποδηλώνοντας ότι ο νόμος προστατεύει και αντιμετωπίζει τα δημόσια ιδρύματα όπως οι βιβλιοθήκες ως αντιπροσωπευτικό χώρο ώστε οι απλοί χρήστες και το κοινό μπορεί να έχει πρόσβαση σε πληροφορίες εύκολα και με περιορισμένο κόστος.

Τέλος, στον Καναδά έχει θεσμοθετηθεί και η εξαίρεση για το UGC (γνωστή και ως “YouTube” εξαίρεση), η οποία επιτρέπει σε ένα άτομο να χρησιμοποιεί «*ένα υπάρχον αντικείμενο ή αντίγραφο για τη δημιουργία ενός νέου έργου υπό τους ακόλουθους περιορισμούς: 1. Η χρήση ή η εξουσιοδότηση διάδοσης του νέου έργου ή άλλου*

---

⁹¹ Katz, A. (2013) Fair use 2.0: the rebirth of fair dealing in Canada. In: Geist M (ed.) *The Copyright Pentology: How the Supreme Court of Canada Shook the Foundations of Canadian Copyright Law*. Ottawa, ON, Canada: University of Ottawa Press, pp. 93–156.

⁹² Geist, M. (2013) Fairness found: how Canada quietly shifted from fair dealing to fair use. In: Geist, M. (ed.) *The Copyright Pentology: How the Supreme Court of Canada Shook the Foundations of Canadian Copyright Law*. Ottawa, ON, Canada: University of Ottawa Press, pp. 157–186.

αντικειμένου, γίνεται αποκλειστικά για μη εμπορικούς σκοπούς · 2. Η πηγή - και, αν αναφέρεται στην πηγή, το όνομα του συγγραφέα, κατασκευαστή ή ραδιοτηλεοπτικού φορέα - του υπάρχοντος έργου πρέπει να αναφέρεται · 3. Το άτομο είχε βάσιμους λόγους να πιστεύει ότι το υπάρχον έργο ή το αντίγραφο του, ανάλογα με την περίπτωση, δεν παραβιάζει τα πνευματικά δικαιώματα. 4. Η χρήση του νέου έργου δεν έχει ουσιωδώς αρνητικές συνέπειες, οικονομικές ή άλλες, επί της εκμετάλλευση ή δυννητικής εκμετάλλευση του υπάρχοντος έργου ή άλλου αντικειμένου».

Τα παραπάνω χαρακτηριστικά της Καναδικής νομοθεσίας περί πνευματικών δικαιωμάτων τείνουν να καταστήσουν τον Καναδά καταφύγιο για το UGC⁹³.

3.3 Δημιουργοί UGC, κατηγορίες, χαρακτηριστικά τους

3.3.1 Δημιουργοί UCG

Όπως αναφέρθηκε και προηγουμένως, το UGC εμφανίζεται σε μια μεγάλη ποικιλία εφαρμογών και υπηρεσιών, κυρίως μέσω των μέσων κοινωνικής δικτύωσης (Facebook, Twitter, MySpace, YouTube, blogs, wikis) που επιτρέπει στους χρήστες να επεξεργάζονται ψηφιακό υλικό ή να μοιράζονται το νεοδημιουργηθέν δικό τους, εκφράζοντας τη δημιουργικότητά τους. Η εμφάνιση τους είναι τόσο έντονη στο διαδίκτυο που φαίνεται πως επηρεάζει τα κοινωνικά, οικονομικά και πολιτικά δρώμενα του φυσικού κόσμου, του μη εικονικού⁹⁴.

Πλήθος θεμάτων που σχετίζονται με τη νοοτροπία και τις τάσεις της κοινωνίας, τη δημιουργία της πολιτιστικής και καλλιτεχνικής βιομηχανίας και κουλτούρας αλλά και τις εξελίξεις σε πολιτικό και οικονομικό επίπεδο, γεννιούνται ή διαμορφώνονται μέσα από το UGC. Αυτό συμβαίνει γιατί ο κάθε χρήστης έχει τη δυνατότητα να συμμετέχει ελεύθερα εκφράζοντας τις δικές του απόψεις, συμμετέχοντας σε συζητήσεις, θέτοντας τους δικούς τους προβληματισμούς και θέτοντας ζητήματα ή παραθέτοντας περιεχόμενο με βάση τα ενδιαφέροντα του, με την ευκολία της πολυθρόνας του και χωρίς τον πιθανό φόβο της φυσικής παρουσίας και αντιπαράθεσης. Στα UGC παράγεται και αναπαράγεται περιεχόμενο με την ανάλυση θεμάτων και την παράθεση απόψεων μέσω των blogs, την κριτική σχετικά με πλήθος παροχών και υπηρεσιών του διαδικτύου (σχολιασμός βιβλίων, ταινιών κλπ), για λόγους επιμόρφωσης (wikipedia) και κυρίως για λόγους ψυχαγωγίας όπου μέσω των πλατφορμών κοινωνικής δικτύωσης και ψυχαγωγίας (Facebook, Twitter, MySpace, YouTube) ανταλλάσσουν περιεχόμενο (φωτογραφίες, βίντεο, άρθρα), παίζουσ

⁹³ Trosow S., Copyright as barrier to Creativity: The Case of User Generated Content, pag. 539

⁹⁴ Ibid.

διαδικτυακά παιχνίδια, σχολιάζουν τα κοινωνικά δράματα και μοιράζονται με τους υπόλοιπους χρήστες προσωπικές εμπειρίες ξεπερνώντας σε έναν βαθμό με αυτόν τον τρόπο το μονοπώλιο των Μέσων Μαζικής Ενημέρωσης στην διαμόρφωση των επιταγών της μόδας, της κουλτούρας και των ειδήσεων⁹⁵.

Με το UGC παρατηρούμε το φαινόμενο της στροφής από την σχεδόν αποκλειστική παραγωγή του περιεχομένου από την εμπορική - καλλιτεχνική βιομηχανία σε ένα νέο, ευκολότερο και διαδραστικότερο χώρο παραγωγής και δημιουργίας που είναι αποτέλεσμα των χρηστών. Τα UGC φέρουν μια νέα ψηφιακή πραγματικότητα όπου το έργο, η γνώση και το περιεχόμενό της δεν έχει εμπορικό χαρακτήρα, αλλά αντιμετωπίζεται ως δημόσιο αγαθό το οποίο θα πρέπει να είναι ελεύθερα προσβάσιμο από όλους για το όφελος του κοινωνικού συνόλου. Οι χρήστες του UGC μετατρέπονται από καταναλωτές σε παραγωγοί περιεχομένου ενώ δεν τίθεται, συνήθως, κανένας περιορισμός στην αναπαραγωγή και διανομή του παραγόμενου περιεχομένου. Μπορεί να είναι ερασιτέχνες ή επαγγελματίες, οι οποίοι δημιουργούν τους μικρούς ή μεγάλους ψηφιακούς κύκλους τους, οι οποίοι διαπνέονται από πνεύμα συνεργασίας. Χρησιμοποιούν το προϋπάρχον υλικό για τη δημιουργία νέου περιεχομένου το οποίο κατά κανόνα έχει μη εμπορικό χαρακτήρα. Τα κίνητρα τους δεν είναι οικονομικά αλλά ηθικά, ενώ πολλές φορές ο μοναδικός τους στόχος είναι η απόκτηση της διαδικτυακής καταξίωσης και του σεβασμού της ψηφιακής κοινότητας⁹⁶.

3.3.2 Κατηγορίες χρηστών UGC

Στο UGC οι χρήστες χωρίζονται σε κάποιες βασικές κατηγορίες που είναι σχετικές με την αντίληψη τους για τη δημιουργία, το UGC, τη συνεργασία και το σκοπό δημιουργίας. Έτσι, βασικότερες κατηγορίες σταχυολογούνται ως εξής: Οι επαγγελματίες, οι ερασιτέχνες, οι εκμεταλλευτές προϋπάρχοντος έργου, οι δημιουργοί νέου πρωτότυπου έργου, οι μοναδικοί δημιουργοί, οι συνεργάτες δημιουργοί, οι έχοντες κερδοσκοπικές βλέψεις και οι έχοντες μη κερδοσκοπικές βλέψεις⁹⁷.

---

⁹⁵ Ibid.

⁹⁶ Ibid.

⁹⁷ Βλ. αναλυτικότερα για τις κατηγορίες των χρηστών UGC σε Hemmungs Wirtén E. et Maria Ryman, M. (2009) *Mashing-up Culture: The Rise of Usergenerated Content. Proceedings from the COUNTER workshop Mashing-up Culture*. Uppsala University, May 13-14.

3.3.3 Χαρακτηριστικά χρηστών UGC

Το 1980 ο Alvin Toffler επινόησε τον όρο prosumer⁹⁸ (producer – consumer). Ο όρος αυτός είναι το κυριότερο χαρακτηριστικό των χρηστών στα περιβάλλοντα user generated content, διότι περικλείει την ουσία του ρόλου ενός χρήστη των UGC που δεν είναι άλλος από τον συνδυασμό του παραγωγού και του καταναλωτή. Επίσης, παρόμοιος είναι ο όρος produser (producer – user), που χρησιμοποιείται από το Axel Bruns. Οι produsers δε σχετίζονται με την παραδοσιακή μορφή παραγωγής περιεχομένου, αλλά εμπλέκονται στο produsage, τη συνεργατική και συνεχή δημιουργία και επέκταση του υπάρχοντος περιεχομένου με στόχο την περαιτέρω βελτίωση του⁹⁹.

Σε πολλές από τις περιπτώσεις ένας χρήστης UGC δεν έχει άλλο σκοπό με τη δημιουργία περιεχομένου, πέρα από την προσωπική του έκφραση¹⁰⁰. Συχνά πάντως οι χρήστες αρκούνται μόνο και μόνο στο γεγονός ότι μπορούν να δημιουργήσουν, ενώ και η ηθική ικανοποίηση είναι ένα από τα αισθήματα που συναντιούνται, στις περισσότερες των περιπτώσεων, όταν ο χρήστης έχει σκοπό να ευαισθητοποιήσει, να ενημερώσει ή να βελτιώσει τις συνθήκες με τη δημιουργία ή επεξεργασία περιεχομένου. Άλλα χαρακτηριστικά αποτελούν η αναγνώριση από την διαδικτυακή κοινότητα που ανήκει κάποιος και η διευκόλυνση της συνεργασίας σε μικρής αλλά και μεγάλης κλίμακας projects¹⁰¹.

3.3.4 Μορφές UGC και πλατφόρμες φιλοξενίας

Το UGC ορίζεται, όπως έχει ήδη αναφερθεί, ως το περιεχόμενο που προκύπτει, ατομικά ή συλλογικά, από εθελοντική εργασία και ανάπτυξη και διαμοιράζεται με τη χρήση κάποιας διαδικτυακής πλατφόρμας. Ο συγκεκριμένος προσδιορισμός είναι ηθελημένα τόσο ευρύς, ώστε μπορεί να συμπεριλάβει όλες τις μορφές και χρήσεις του ψηφιακού περιεχομένου που δημιουργείται εντός και εκτός εργασιακού περιβάλλοντος, ανοιχτό λογισμικό και άλλες μορφές εθελοντικής δημιουργίας UGC και οι οποίες είναι πολυπληθείς και μάλλον αδύνατο να συμπεριληφθούν σε πιο συγκεκριμένο ορισμό¹⁰².

---

⁹⁸ Alvin Toffler, *The Third Wave*, 1980

⁹⁹ Ibid.

¹⁰⁰ Ibid.

¹⁰¹ Ibid.

¹⁰² McKenzie, P.J., Burkell, J., Wong, L., Whippey, C., Troscow, S.E et McNally, M. (2012) User-generated online content 1: Overview , current state context, *First Monday*. Διαθέσιμο και ηλεκτρονικά στον ιστότοπο: <https://firstmonday.org/article/view/3912/3266#author>.

Υπάρχουν πολλοί τρόποι να κατηγοριοποιηθεί κανείς το UGC. Για παράδειγμα, θα μπορούσε να κατηγοριοποιηθεί σύμφωνα με το μέσο στο οποίο έχει αναπτυχθεί, διανεμηθεί και καταναλωθεί. Αυτό το μέσο μπορεί να είναι ήχος, βίντεο, κείμενο, κώδικας ή ένας συνδυασμός μέσων ή μορφών. Ακόμα, το UGC μπορεί να κατηγοριοποιηθεί με βάση το μοντέλο της δημιουργίας του. Η παρακάτω κατηγοριοποίηση είναι συνδυασμός αυτών των δύο προαναφερθέντων διαστάσεων και έτσι παρουσιάζονται τρεις διακριτές μορφές UGC, οι οποίες μερικές φορές υπερκαλύπτονται¹⁰³:

- Δημιουργικό περιεχόμενο. Ατομικές παραγωγές υλικού (κειμένου, ήχου, εικόνας, πολυμέσων) που διανέμονται online μέσω πλατφόρμας εφαρμογών. Άτομα, τα οποία δουλεύουν μόνα τους ή σε ανεπίσημες ομάδες δημιουργούν μια μεγάλη ποικιλία από περιεχόμενο, κειμένου, ήχου, βίντεο, εικόνας, το οποίο μπορούν να διανέμουν μέσω διαδικτυακών πλατφορμών συμπεριλαμβανομένου και τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης. Το περιεχόμενο μπορεί να αφορά οποιοδήποτε θέμα. Αν και η τελική κατανάλωση του μπορεί να απαιτεί συγκεκριμένο hardware ή software, όπως για παράδειγμα ένα mp3 player, το περιεχόμενο αυτό καθαυτό είναι ανεξάρτητο της πλατφόρμας. Το περιεχόμενο κειμένου μπορεί να έχει τη μορφή ιστοσελίδων, ιστολογίων (blogs), κριτικών ή περιεχόμενο που δημοσιεύεται σε forum, χώρους συζητήσεων ή zines. Τα blogs ξεκίνησαν ως διαδικτυακά ημερολόγια το 1991 και σταδιακά αυξήθηκαν σημαντικά σε αριθμό και οδήγησαν στα microblogs, όπως το Twitter, που είναι διαρκώς χρησιμοποιούμενα από πληθώρα ενεργών χρηστών. Το περιεχόμενο εικόνας, ήχου, βίντεο και πολυμέσων είναι επίσης πολύ σημαντικό στις ατομικές παραγωγές. Κάθε λεπτό, χιλιάδες χρήστες ανεβάζουν τέτοιο περιεχόμενο σε πλατφόρμες όπως το Youtube, το Facebook και το Flickr¹⁰⁴. Το κύριο χαρακτηριστικό αυτής της μορφής UGC είναι το πόσο εύκολα μπορεί να παραχθεί και να διατεθεί. Η ταχύτητα παραγωγής και διανομής επιτρέπει τους δημιουργούς να σχολιάζουν τα δρώμενα ακόμα και σε ζωντανό χρόνο.
- Εργαλεία μικρής κλίμακας: Τροποποιήσεις ή εφαρμογές λογισμικού που υλοποιούνται με σκοπό τη χρήση τους μέσα σε προϋπάρχουσες πλατφόρμες ή τη βελτίωση και επέκταση αυτών. Άτομα ή ομάδες χρηστών μπορούν να δημιουργήσουν μικρής κλίμακας εργαλεία για να βελτιώσουν ή να αυξήσουν τις

---

¹⁰³ Ibid.

¹⁰⁴ Ibid.

δυνατότητες συγκεκριμένου hardware ή πλατφόρμας ή να δώσουν πρόσβαση σε προϋπάρχοντα σύνολα δεδομένων. Θα αναφερθούν τρεις επιμέρους μορφές μικρής κλίμακας εργαλείων¹⁰⁵: α) Τροποποιήσεις (mods), επιπρόσθετα (add-ons), εικονικά εργαλεία ή/και αντικείμενα που δημιουργούνται από χρήστες παιχνιδιών, όπως το World of Warcraft, ή εικονικών κόσμων, όπως το Second Life, β) εφαρμογές (apps) δημιουργημένες από τους χρήστες πλατφορμών υλικού όπως κινητές συσκευές, τηλέφωνα ή ταμπλέτες, ή πλατφορμών κοινωνικής δικτύωσης. Τα apps έχουν γίνει πολύ σημαντικά με την άνοδο των έξυπνων κινητών τηλεφώνων (smartphones), όπου δόθηκε η ευκαιρία σε ενός ή δύο ατόμων ομάδες να δημιουργήσουν apps και να ανταγωνιστούν αυτές των μεγάλων εταιριών και γ) εφαρμογές (apps) που αναλύουν, εκμεταλεύονται ή δίνουν πρόσβαση σε δημόσια διαθέσιμα σύνολα δεδομένων, όπως το OpenBlock. Πολλά από αυτά τα σύνολα δεδομένων διατίθενται από του χρήστες ή από κυβερνήσεις. Τα ανοιχτά από αυτά τα σύνολα παρέχουν ελεύθερη πρόσβαση στους δημιουργούς περιεχομένου και, σε συνδυασμό με τα ελεύθερα εργαλεία, οι χρήστες έχουν τη δυνατότητα να δημιουργούν πιο εύκολα τα δικά τους σύνολα, εφαρμογές ή παιχνίδια. Το γεγονός ότι αυτά τα ελεύθερα εργαλεία διευκολύνουν τους χρήστες να υλοποιήσουν τις ιδέες τους οδηγεί σε αύξηση του αριθμού και ποικιλίας εφαρμογών και συνόλων δεδομένων δημιουργημένα από χρήστες¹⁰⁶.

- Συλλογικό περιεχόμενο. Επίσημες ή ανεπίσημες ομάδες που συλλογικά παράγουν και διανέμουν UGC, λογισμικό ανοιχτού κώδικα (OSS) και wikis. Αν και πολλοί δημιουργοί UGC δουλεύουν ατομικά ή σε μικρές ομάδες που τα μέλη τους μένουν κοντά, το Internet διευκολύνει την παραγωγή και διανομή περιεχομένου από διατηρούμενες αν και εξελισσόμενες αυτοδιαχειριζόμενες ομάδες που τα μέλη τους είναι γεωγραφικά μακριά μεταξύ τους. Αυτές οι ομάδες δημιουργούν δύο κυρίως έργα: λογισμικό ανοιχτού κώδικα (OSS) και wikis¹⁰⁷.

3.3.5 Παραβίαση δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας σε UGC περιβάλλον

3.3.5.1 Σχέσεις υπαλλήλων – εργοδοτών

Η εργασία είναι ένα ιδιαίτερα σημαντικό κομμάτι της ζωής. Ως εκ τούτου, είναι ασφαλές να υποθέσουμε ότι μεταξύ μελών του προσωπικού και εργοδοτών μπορεί να προκύψει

---

¹⁰⁵ Ibid.

¹⁰⁶ Ibid.

¹⁰⁷ Ibid.

πρόβλημα λόγω του UGC. Οι γραμμές μεταξύ προσωπικών και επαγγελματικών γίνονται ολοένα και πιο θολές με τη χρήση της καινοτομίας, και μάλιστα από άτομα που εργάζονται από το σπίτι παράγοντας αυτού του είδους το περιεχόμενο και ταυτόχρονα διεξάγουν την προσωπική τους ζωή (τηλεργασία). Τα όρια είναι πολύ ρευστά και για αυτό είναι σημαντική η ρύθμιση, καθώς δεν ενδιαφέρει μόνο το περιεχόμενο, αλλά και το σε ποιον είναι διαθέσιμο ή κατά πόσο μπορεί ή δεν μπορεί να διαρρεύσει ή να χρησιμοποιηθεί για σκοπούς δυσφήμισης ή έκθεσης του δημιουργού προς τους εργοδότες ή συνεργάτες του.

Στην απασχόληση προκύπτουν λόγω του UGC και αρκετά νομικά ζητήματα, τα οποία ιδιαίτερος ενδιαφέρουν στο πλαίσιο αυτής της εργασίας. Όσον αφορά τις νομικές επιπτώσεις στο πλαίσιο της απασχόλησης, πιθανά ζητήματα είναι: Πρώτον, η μη ευνοϊκή δημοσιότητα. Πιθανότατα ένας χρήστης - δημιουργός περιεχομένου να μην επιθυμεί να γίνει αυτό διαθέσιμο σε ανθρώπους που εφάπτονται του χώρου εργασίας του. Θα μπορούσε, επί παραδείγματι, κάτι τέτοιο να σημαίνει ότι κάποιος ο οποίος αναρτά σε συγκεκριμένο διαδικτυακό τόπο κείμενα προσωπικής φύσεως ή αντίστοιχα βίντεο ενδεχομένως θα ερχόταν σε πολύ δύσκολη θέση αν όλα αυτά με οποιονδήποτε τρόπο γίνονταν αντικείμενο ενδιαφέροντος στους συνεργάτες ή τους εργοδότες του.

Δεύτερον, ευθύνη για αγωγές διάκρισης ή παρενόχλησης. Σε περίπτωση που το περιεχόμενο σχετίζεται με την εργασία του χρήστη θα μπορούσε να κριθεί η αντίστοιχη εταιρία ή ο εργοδότης υπεύθυνος για περιεχόμενο που προσβάλλει δικαιώματα άλλων ή θεωρείται ότι προάγει διακρίσεις. Τρίτον, προστασία της ιδιωτικής ζωής και της ασφάλειας των πληροφοριών. Παρομοίως, εδώ τίθεται το θέμα του επηρεασμού της εργασίας του χρήστη λόγω θεμάτων που εφάπτονται στην ιδιωτική ζωή και την ασφάλεια πληροφοριών.

Ένα ακόμη σημαντικό ζήτημα αποτελεί το λεγόμενο "Cyberslacking", ή αλλιώς η απώλεια παραγωγικότητας: Αν και αυτή είναι μία όχι τόσο νομική συνέπεια, μπορεί εντούτοις να έχει νομικές προεκτάσεις. Αν, φερ' ειπείν, ο χρήστης - δημιουργός περιεχομένου δεν αποδίδει όπως νωρίτερα στην εργασία του, μπορεί να είναι αυτό σπουδαίος λόγος για τον τερματισμό της συνεργασίας; Και αν η ίδια η εργασία του ατόμου αυτού είναι η δημιουργία περιεχομένου, με ποιον τρόπο αξιολογείται η απόδοση και πώς ρυθμίζεται αυτή η εργασιακή σχέση;

Τέλος, σημαντικό είναι και το ζήτημα της αποκάλυψη πληροφοριών. Σε περίπτωση που λόγω του περιεχομένου που δημιουργείται από τον χρήστη- υπάλληλο μεταδίδονται στο

κοινό πληροφορίες τις οποίες ο εργοδότης δε θα ήθελε να γνωρίζουν άλλοι, τι αξιώσεις μπορούν να υπάρξουν; Μπορεί ο θιγόμενος εργοδότης να αιτηθεί την αφαίρεση του περιεχομένου από τον ιστότοπο;

Όπως φαίνεται από αυτές τις πιθανότητες, υπάρχουν νομικά ζητήματα που ανακύπτουν στον εργασιακό χώρο λόγω του UGC. Προκειμένου να μειωθεί ο κίνδυνος αυτών των ενδεχόμενων νομικών διακυμάνσεων, είναι επιτακτική η υιοθέτηση προτύπων και πολιτικών σχετικά με τη χρήση ιστολογίων και άλλων τοποθεσιών UGC, όπως τα κοινωνικά μέσα ενημέρωσης. Ενίσχυση αυτών των πολιτικών μέσω κατάλληλης κατάρτισης και πειθαρχικών συνεπειών της παραβίασης των όρων χρήσης επίσης προτείνονται. Είναι όμως μόνον εργασιακές οι συνέπειες αυτής της καινοτομίας; Κάθε άλλο.

3.3.5.2 Προστασία της ιδιωτικότητας

Η δημοσίευση περιεχομένου χωρίς έλεγχο και επιβεβαίωση σημαίνει πως πολλοί χρήστες μπορούν να αναρτήσουν υλικό που αποτελεί καταπάτηση της προστασίας της ιδιωτικότητας κάποιου άλλου. Η πλειοψηφία του περιεχομένου που περιλαμβάνεται σε αυτή την κατηγορία είναι οι γνωστές ερασιτεχνικές ερωτικές ταινίες ή φωτογραφίες, που συνήθως πρωταγωνιστούν διασημότητες, αλλά και απλοί πολίτες που πέφτουν θύμα πρώην συντρόφου. Όταν δημοσιεύεται τέτοιο περιεχόμενο είναι δύσκολο να επιβεβαιώσει κανείς αν τα πρόσωπα έχουν δώσει την συγκατάθεση τους, καθώς και ποιος έχει τα δικαιώματα αυτού του περιεχομένου. Επιπλέον, είναι πολλές φορές αδύνατο να σταματήσει κανείς τη διάδοση του υλικού, καθώς καθίσταται εύκολο το κατέβασμα και η αναδημοσίευση ή ο διαμοιρασμός του. Η ιδιωτικότητα είναι επίσης σημαντικό θέμα όταν απλοί πολίτες γίνονται διασημότητες μέσα από τη χρήση κάποιου πλατφόρμας UGC και τους δίνεται προσοχή την οποία δεν αποζητούν. Άλλος ένας τομέας ανησυχίας σχετικά με την ιδιωτικότητα είναι η χρήση στοιχείων σε μέσα κοινωνικής δικτύωσης (Facebook, Instagram κλπ), τα οποία μπορούν να χρησιμοποιηθούν για κλοπή ταυτότητας ή άλλες μη νόμιμες προθέσεις, όπως παρακολούθηση. Παρά το γεγονός ότι πολλοί είναι ενήμεροι για τους κινδύνους που κρύβει η χρήση προσωπικών στοιχείων, δεν έχουν πρόβλημα να τα παρέχουν.

3.3.5.3 Διακρίσεις – Ρατσιστική συμπεριφορά

Η άνοδος του UGC έχει επίσης συνεισφέρει στην έλλειψη ελέγχου σχετικά με τις διακρίσεις και τη ρατσιστική συμπεριφορά κυρίως με την εκφορά λόγου. Ιστοσελίδες με ρατσιστικό περιεχόμενο σχετικό με φυλή, θρησκεία, εθνικότητα βρίσκονται σε αφθονία

και κάποιος μπορεί ελεύθερα να τις δει και να δημοσιεύσει σε αυτές. Παρατηρείται συχνά επίσης και το φαινόμενο των προσωπικών επιθέσεων, με ρατσιστική βάση, σε μέσα κοινωνικής δικτύωσης και χώρους συζητήσεων, εναντίον απλών πολιτών αλλά κυρίως εναντίον διασημοτήτων που αποτελούν εύκολο στόχο για να ξεδώσει ο κάθε ανώνυμος χρήστης.

3.3.5.4 Δυσφήμιση

Μια δήλωση αποτελεί δυσφήμιση αν προκαλεί βλάβη στην φήμη ενός προσώπου. Το UGC έχει αυξήσει την ευκολία της δημοσίευσης δυσφημιστικού υλικού με την διευκόλυνση της ανάρτησης περιεχομένου σε διάφορων ειδών πλατφόρμες, ιστοσελίδες και μέσα κοινωνικής δικτύωσης. Συνεπώς, καθένας έχει τη δυνατότητα να χρησιμοποιήσει την εικονική του πένα για να γράψει αναληθές ή επιβλαβές περιεχόμενο. Η Wikipedia, που επιτρέπει τους χρήστες να προσθέτουν στο περιεχόμενό της, έχει αναμειχθεί πολλές φορές σε περιπτώσεις σχετικές με δυσφήμιση.

3.3.5.5 Πορνογραφία – Προσβλητικό και ανεπιθύμητο περιεχόμενο

Ένα πολύ μεγάλο ζήτημα σχετικά με τις ιστοσελίδες στις οποίες επιτρέπεται η δημοσίευση περιεχομένου είναι η πορνογραφία. Η δυνατότητα του ελέγχου στο τι μπορούν να δουν στο διαδίκτυο τα παιδιά είναι πλέον πολύ μικρή. Πριν την ύπαρξη των ιστοσελίδων που επιτρέπουν την δημοσίευση περιεχομένου ήταν σχετικά εύκολο να κλειδώσει κανείς τις ιστοσελίδες πορνογραφικού περιεχομένου. Πλέον όμως, με τη χρήση του UGC περιβάλλοντος διευκολύνεται σε πολλές πλατφόρμες η δημοσίευση πορνογραφικού υλικού, το οποίο είναι διαθέσιμο γρήγορα και εύκολο στον οποιοδήποτε χωρίς περιορισμούς ηλικίας ή επιβεβαίωση ταυτότητας. Το ίδιο ισχύει βέβαια και με το κάθε μορφής ανεπιθύμητο ή και προσβλητικό υλικό, το οποίο είναι εξαιρετικά δύσκολο να αποκλεισθεί εξ υπαρχής.

3.3.6 Εξαιρέσεις χρήσης έργων σε περιβάλλον UGC

Αρχικά, οι όροι «εξαιρέση» και «περιορισμός» μπορεί να θεωρηθούν ταυτόσημοι, ωστόσο στην πραγματικότητα, θα έλεγε κανείς ότι, λειτουργούν παραπληρωματικά τόσο στις επιμέρους εθνικές νομοθεσίες των κρατών μελών της ΕΕ, όσο και στο

ευρωπαϊκό δίκαιο και τις σχετικές διεθνείς συμβάσεις¹⁰⁸. Τα όρια χρησιμεύουν περισσότερο ως το εργαλείο για να καθοριστεί το πεδίο προστασίας, ενώ οι εξαιρέσεις μπορούν να θεωρηθούν και ως περιορισμοί.

Το άρθρο 5 της Οδηγίας 2001/29 που αναλύσαμε σε προηγούμενη υποενότητα της παρούσας εργασίας απαριθμεί εξαντλητικά τα είδη των περιορισμών που δύνανται να εφαρμόζουν τα κράτη μέλη στην εθνική τους νομοθεσία με την ενσωμάτωση της Οδηγίας στο εσωτερικό τους δικαιοσύστημα. Η λίστα περιλαμβάνει έναν μόνο υποχρεωτικό περιορισμό που επιτρέπει την προσωρινή αντιγραφή σε τυχαία ψηφιακή μορφή επικοινωνιών, συμπεριλαμβανομένης της προσωρινής αποθήκευσης και περιήγησης, ενώ περιλαμβάνεται και μια λίστα με 21 προαιρετικούς περιορισμούς, από τους οποίους τα κράτη μέλη μπορούν να επιλέξουν. Όλοι οι περιορισμοί που εφαρμόζονται σε εθνικό επίπεδο πρέπει να συμμορφώνονται με τον «έλεγχο των τριών βημάτων» (“three-step test”) της Σύμβαση της Βέρνης για την προστασία των λογοτεχνικών και καλλιτεχνικών έργων¹⁰⁹.

Παράλληλα, στο ίδιο άρθρο θεσπίζονται πολύ διαφορετικές εξαιρέσεις σχετικά με το δικαίωμα αναπαραγωγής, όπως αυτό ορίζεται στο άρθρο 2 της Οδηγίας. Παρέχει μη υποχρεωτικές εξαιρέσεις στα κράτη μέλη, τα οποία κρίνουν και επιλέγουν τις κατάλληλες για την εθνική τους νομοθεσία. Ωστόσο, οι κατάλογοι αυτοί περιλαμβάνουν ελάχιστες επιλογές σε σχέση με το UGC, οι οποίες αποτελούν τις εξαιρέσεις για παραθέσεις αποσπασμάτων, παρεμπόδιση χρήσεις, γελοιογραφία, παρωδία, μίμηση ή σάτιρα. Δυστυχώς, απαγορεύεται ιδιαίτερα η εισαγωγή νέων περιορισμών και εξαιρέσεων από την αναπαραγωγή του δικαιώματος πνευματικής ιδιοκτησίας βάσει του άρθρου 5 της Οδηγίας. Ο έλεγχος των τριών βημάτων της Σύμβασης της Βέρνης εισήχθη στο άρθρο 5 παράγραφος 5 της Οδηγίας, για τον καθορισμό ενός προτύπου για όλες τις εξαιρέσεις. Πάντως, η νομολογία σχετικά με την ερμηνεία του άρθρου 5 και τη δοκιμή σε τρία στάδια παραμένει μάλλον περιορισμένη. Φαίνεται δε ότι οι εξαιρέσεις

---

¹⁰⁸ Monteleone, A.G. (2016) *User-generated content and Copyright: The European Union Approach*, University of Turin and ITC-ILO, WIPO Academy.

¹⁰⁹ Kur, A. et Dreier, T. (2013) *European Intellectual Property Law: Text, Cases and Materials*, Edward Elgar, Cheltenham, Northampton, p. 302.

του άρθρου 5 της Οδηγίας, σύμφωνα με πάγια νομολογία του ΔΕΕ (πρώην ΔΕΚ), πρέπει να ερμηνεύονται στενά και αυστηρά ως παρεκκλίσεις από το δικαίωμα αποκλειστικής χρήσης που παρέχεται βάσει των σχετικών οδηγιών¹¹⁰. Εξάλλου, το γεγονός ότι τα κράτη μέλη δεν είναι σε θέση να δημιουργήσουν νέους περιορισμούς που συμπεριλαμβάνονται στην περιοριστική απαρίθμηση του άρθρου 5 της Οδηγίας μπορεί να οδηγήσει σε αδιέξοδο και μηδενική ευελιξία για την ψηφιακή εποχή που διανύουμε.

Ωστόσο, στη Γαλλία το Δικαστήριο σε μία περίπτωση επικαλέστηκε απλώς την εξαίρεση και τον περιορισμό σε εξέταση υπόθεσης περί παραβάσεως σχετικά με το δικαίωμα αναπαραγωγής¹¹¹. Ειδικότερα, το δικαστήριο δεν αποφάνθηκε βασιζόμενο απλώς στις στενά ερμηνευτέες εξαιρέσεις της σχετικής νομοθεσίας για τα πνευματικά δικαιώματα, αλλά προέβη σε μία στάθμιση εννόμων αγαθών για την προάσπιση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, προκειμένου να δικαιολογήσει την επιβολή της νομοθεσίας για τα πνευματικά δικαιώματα. Πρόκειται για την προσφυγή στο ΕΔΔΑ των Robert Ashby Donald, Marcio Madeira Moraes και Olivier Claisse, τριών φωτογράφων μόδας κατά της Γαλλίας, η οποία καταδικάστηκε για παραβίαση πνευματικών δικαιωμάτων, μετά τη δημοσίευση φωτογραφιών τους στον ιστότοπο “Viewfinder”. Σύμφωνα με τους προσφεύγοντες, είχαν δημοσιευθεί φωτογραφίες από ένα fashion show το 2003 στο Παρίσι στην ιστοσελίδα τους χωρίς σχετική άδεια των αντίστοιχων οίκων μόδας και για το λόγο αυτό υποχρεώθηκαν να πληρώσουν πρόστιμο στη γαλλική ομοσπονδία σχεδίασης ρούχων και να αποζημιώσουν πέντε οίκους μόδας που υπέστησαν ζημία από την χωρίς προηγούμενη συγκατάθεσή τους διαρροή των φωτογραφιών. Παρόλο που οι προσφεύγοντες δεν μπορούσαν να επικαλεστούν την εξαίρεση από την αναπαραγωγή έργων που αφορούσε αποκλειστικά στην αναφορά ειδήσεων και σε σκοπούς πληροφόρησης που υπήρχε ήδη στον αντίστοιχο γαλλικό νόμο¹¹², το ΕΔΔΑ εφάρμοσε το άρθρο 10 της ΕΣΔΑ¹¹³ για την ελευθερία της έκφρασης, υπογραμμίζοντας παράλληλα

---

¹¹⁰ Βλ. την υπόθεση ΔΕΚ C-5/08, Infopaq International A/S v Danske Dagblades Forening (Infopaq I), EU:C:2009:465, σκ. 56-57.

¹¹¹ Βλ. απόφαση ΕΔΔΑ, Ashby Donald and others v. France, Appl. nr. 36769/08, 10-01-2013.

¹¹² Άρθρο 122-5 No. 9 του γαλλικού Κώδικα Πνευματικής Ιδιοκτησίας.

¹¹³ Ευρωπαϊκή Σύμβαση Δικαιωμάτων του Ανθρώπου.

ότι «ενώ υπόκειται σε εξαιρέσεις, οι εξαιρέσεις αυτές πρέπει να ερμηνεύονται στενά, η δε ανάγκη για οποιονδήποτε περιορισμό πρέπει να καθιερώνεται πειστικά»¹¹⁴.

Σε ό,τι αφορά την εξαίρεση για παραθέσεις αποσπασμάτων, ιδιαίτερης μνείας χρήζει η υπόθεση *Rainer*¹¹⁵, στην οποία το ΔΕΕ τόνισε ότι είναι επιτρεπτή, δυνάμει του άρθρου 5 παρ. 3 στ. δ' της Οδηγίας 2001/29, η δημοσίευση φωτογραφιών χωρίς τη ρητή συγκατάθεση του δημιουργού και χωρίς την αναφορά στο όνομά του (*Rainer*), με την αιτιολογία ότι το όνομα του δημιουργού της φωτογραφίας δεν είναι απαραίτητο να αναφερθεί, εφόσον το όνομα του συντάκτη δεν υποδείχθηκε νόμιμα από τις εθνικές αρχές ασφαλείας κατά τη διεξαγωγή των ερευνών τους. Αρκεί δηλαδή μόνο η αναφορά της πηγής, η οποία και απαιτείται, αλλά δεν είναι απαραίτητη η αναφορά στο όνομα του δημιουργού ή εκτελεστή του παρατιθέμενου έργου ή άλλου προστατευόμενου αντικειμένου. Στην περίπτωση αυτή το δικαστήριο προσπάθησε να επιτύχει μια «δίκαιη ισορροπία» (“fair balance”) μεταξύ «του δικαιώματος στην ελευθερία της εκφράσεως των χρηστών ενός έργου ή άλλου προστατευόμενου αντικειμένου και του δικαιώματος αναπαραγωγής των δημιουργών¹¹⁶», που οδηγεί σε μια πιο ευέλικτη ερμηνεία της εξαίρεσης που θέτει το άρθρο 5 παράγραφος 3 στοιχείο δ της Οδηγίας.

Επιπρόσθετα, στη Γερμανία ισχύει ο κανόνας της «ελεύθερης προσαρμογής» ή «ελεύθερης χρήσης¹¹⁷», ενώ σε γενικές γραμμές, η γερμανική νομοθεσία περί πνευματικών δικαιωμάτων δεν παρέχει την εξαίρεση σχετικά με τη χρήση για γελοιογραφία ή παρωδία, αλλά «μεταμφιέζεται» στο δικαίωμα προσαρμογής υπό το πρίσμα του άρθρου 23 του γερμανικού νόμου για τη διανοητική ιδιοκτησία¹¹⁸. Αυτό το δόγμα επικεντρώνεται κυρίως στο «μετασχηματιστικό» χαρακτήρα του έργου. Η ερμηνεία της παράδοσης βασίζεται στις ομοιότητες και όχι στις διαφορές μεταξύ του παλιού και του νέου έργου. Έτσι, η χρήση ενός έργου για γελοιογραφία ή παρωδία δε θα

---

¹¹⁴ Σκ. 38 της απόφασης του ΕΔΔΑ στην υπόθεση *Ashby Donald and others v. France*, Appl. nr. 36769/08, 10-01-2013.

¹¹⁵ Απόφαση ΔΕΕ C-145/10, *Rainer κατά Standard VerlagsGmbH and others*, ECLI:EU:C:2011:798.

¹¹⁶ Σκ. 134.

¹¹⁷ Πρόκειται για το δόγμα “*Freie Benutzung*”.

¹¹⁸ «Προσαρμογές ενός έργου μπορούν να δημοσιευθούν ή να χρησιμοποιηθούν μόνο με τη συγκατάθεση του δημιουργού του προσαρμοσμένου έργου».

θεωρηθεί παράβαση αν αντιστοιχεί στα κριτήρια «ελεύθερης χρήσης» που θέτει ο γερμανικός νόμος περί πνευματικών δικαιωμάτων. Σαφώς και οποιοδήποτε μεταγενέστερο έργο αντιγράφει τις βασικές πτυχές ή τα χαρακτηριστικά ενός προηγούμενου υπόκειται στη νομοθεσία περί προστασίας της πνευματικής ιδιοκτησίας για την προστασία του προηγούμενου έργου. Το δόγμα της «ελεύθερης χρήσης» αποτελεί ένα συμπέρασμα: Δεν πρέπει να υπάρξει παράβαση εάν διαπιστωθεί ότι οι βασικές αυτές πτυχές ή τα χαρακτηριστικά είναι επαρκώς και εμφανώς εξασθενημένα, ή δεν υφίστανται πλέον στο μεταγενέστερο έργο¹¹⁹.

3.3.6.1 Ο έλεγχος των τριών βημάτων (*Three-step Test*)

Ίσως ο έλεγχος των τριών βημάτων μπορεί να διευκρινίσει τη σχέση μεταξύ του «δικαιώματος αναπαραγωγής» και «εκμετάλλευσης του έργου», λαμβάνοντας υπόψη το ρόλο του στη Σύμβαση της Βέρνης. Ο έλεγχος των τριών βημάτων καθιερώθηκε για πρώτη φορά σε σχέση με το αποκλειστικό δικαίωμα αναπαραγωγής στο άρθρο 9, παράγραφος 2, της Σύμβασης της Βέρνης και ορίζει κατ'αρχήν ότι συγγραφείς λογοτεχνικών και καλλιτεχνικών έργων προστατευόμενων από τη σύμβαση, έχουν το αποκλειστικό δικαίωμα να επιτρέπουν την αναπαραγωγή αυτών των έργων, με οποιονδήποτε τρόπο ή σε οποιαδήποτε μορφή. Παράλληλα, οι σχετικές νομοθεσίες των κρατών μελών της ΕΕ μπορούν να επιτρέπουν την αναπαραγωγή τέτοιων έργων σε ορισμένες ειδικές περιπτώσεις, υπό την προϋπόθεση ότι η αναπαραγωγή αυτή δεν έρχεται σε σύγκρουση με την κανονική εκμετάλλευση του και δε θίγει αδικαιολόγητα τα νόμιμα συμφέροντα του δημιουργού, ενώ, τέλος, κάθε ηχητική ή οπτική εγγραφή θεωρείται αναπαραγωγή για τους σκοπούς της σύμβασης.

Ο έλεγχος των τριών βημάτων χρησιμοποιήθηκε επίσης για να δικαιολογήσει το πεδίο προστασίας της αναπαραγωγής σε ψηφιακό περιβάλλον. Ο κύριος σκοπός του είναι η διαφύλαξη της εκμετάλλευσης του έργου μέσω των αναπαραγωγών. Ως διεπαφή μεταξύ των αποκλειστικών δικαιωμάτων και των προνομιούχων χρήσεων των δημιουργών, η δοκιμή σε τρία στάδια θα καταστήσει δυνατή τη σταδιακή προσέγγιση της ισορροπίας

---

¹¹⁹ Geller, P.E. (2010) "A German Approach to Fair Use: Test cases for TRIPS criteria for copyright limitations?", *Journal of the Copyright Society of the USA* – Vol. 57.

των πνευματικών δικαιωμάτων. Ο έλεγχος αυτός σε διεθνές μάλιστα επίπεδο αποτελεί ένα απαραίτητο και ευέλικτο στοιχείο που επιτρέπει στους εθνικούς νομοθέτες να ικανοποιούν τις εσωτερικές κοινωνικές, πολιτιστικές και οικονομικές ανάγκες.

Το προβληματικό μέρος αυτού του ελέγχου έγκειται στον όρο «ειδικές περιπτώσεις», που φαίνεται να καθιστά στενότερο το πεδίο εξαίρεσης και περιορισμού στην εθνική νομοθεσία. Επιπλέον, δεν είναι βέβαιο πώς μπορεί να εφαρμοστεί αυτός ο έλεγχος σε εθνικό επίπεδο, δεδομένου ότι η ερμηνεία μπορεί να διαφέρει μεταξύ των επιμέρους νομοθεσιών των κρατών μελών.

Εκτός από τον έλεγχο των τριών βημάτων, φαίνεται ότι υπάρχει και μια άλλη ενδιαφέρουσα επιλογή για την εξαίρεση που εμφανίζεται με τον όρο «δίκαιη πρακτική» (“fair practice”) και η οποία περιγράφεται στο άρθρο 10.2 της Σύμβασης της Βέρνης, δυνάμει του οποίου θα ήταν δυνατό για τις νομοθεσίες των κρατών μελών της ΕΕ και για ειδικές συμφωνίες που ήδη υφίστανται ή πρόκειται να προκύψουν, να επιτρέπουν τη χρήση, στο μέτρο που δικαιολογείται από το σκοπό, λογοτεχνικών ή καλλιτεχνικών έργων ως απεικόνιση σε δημοσιεύσεις, εκπομπές, ήχο ή οπτικές εγγραφές για σκοπούς διδασκαλίας, υπό την προϋπόθεση ότι η χρήση αυτή είναι συμβατή με τη δίκαιη πρακτική.

Φαίνεται ότι αυτή η διάταξη έχει θέσει την ευρεία εξαίρεση για τους χρήστες και ανέφερε τον όρο «δίκαιη πρακτική» που θα μπορούσε να ερμηνευθεί ότι με τον τρόπο αυτό τους ωφελεί. Συνολικά, φαίνεται ότι ο έλεγχος των τριών βημάτων θεωρείται ένας τρόπος να περιοριστεί η εφαρμογή των εξαιρέσεων και όχι ως μια άμεση αρχή για την κατανόηση του δικαιώματος αναπαραγωγής. Η στενή σύνδεση μεταξύ του δικαιώματος αναπαραγωγής και του ελέγχου των τριών βημάτων εξαφανίστηκε στην Οδηγία 2001/29, η οποία φαίνεται να επικεντρώνεται περισσότερο στις εξαντλητικώς απαριθμούμενες εξαιρέσεις και περιορισμούς του άρθρου 5. Με την ερμηνεία των κριτηρίων του ελέγχου των τριών βημάτων και αναγνωρίζοντας ότι τα κριτήρια αυτά επιτρέπουν εξίσου την εισαγωγή και η διεύρυνση των περιορισμών, το άρθρο 5 παράγραφος 5 θα μπορούσε να είναι ένα πολύ καλύτερο εργαλείο για την εξισορρόπηση των συμφερόντων των χρηστών και των κατόχων των πνευματικών δικαιωμάτων. Επιπλέον, είναι ενδιαφέρον να

διερευνηθεί η δυνατότητα επέκτασης της ερμηνείας του ελέγχου αυτού, να επεκταθεί δηλαδή το πεδίο εφαρμογής της εξαίρεσης και του περιορισμού που μπορεί να ωφελήσει την αναπαραγωγή του έργου¹²⁰.

3.3.6.2 Η δυνατότητα εφαρμογής του “Fair Use” και του “safe harbor” των ΗΠΑ στο ευρωπαϊκό δίκαιο

Υπό το φως της αμερικανικής νομοθεσίας περί δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας, η εξαίρεση και ο περιορισμός στο αποκλειστικό δικαίωμα έρχεται με τη μορφή «δίκαιης χρήσης» (“fair use”), όπως άλλωστε αναφέρθηκε και σε προηγούμενη υποενότητα της παρούσας. Το θεσμικό πλαίσιο που διέπει το “fair use” στις ΗΠΑ έγκειται στο άρθρο 107 του νόμου περί πνευματικών δικαιωμάτων, το οποίο απαιτεί από το δικαστήριο να εξετάσει τουλάχιστον τέσσερις παράγοντες: α) το σκοπό και το χαρακτήρα της μη εξουσιοδοτημένης χρήσης, β) τη φύση του προστατευόμενου έργου, γ) το ποσοστό του προστατευόμενου έργου που χρησιμοποιήθηκε σε σχέση με όλο το έργο και δ) τον αντίκτυπο της χρήσης στην αγορά του προστατευόμενου έργου.

Για ορισμένους το δόγμα της «δίκαιης χρήσης» αποτελεί την καλύτερη λύση για τα μεταπλασμένα έργα, εφόσον βασική προτεραιότητά του αποτελεί η δικαιοσύνη, ενώ και το πεδίο ερμηνείας του είναι πολύ ευρύ. Ωστόσο, εάν εξετάσουμε το ιστορικό του αμερικανικού νομικού συστήματος, μπορούμε να δούμε ότι ο συνδυασμός του δόγματος της δίκαιης χρήσης και του ελέγχου των τριών βημάτων είναι αρκετά δύσκολος. Αρχικά, το αμερικανικό σύστημα υιοθέτησε το αγγλικό κοινό δίκαιο (common law), όπου το δικαστήριο διαθέτει ευρεία δικαιοπλαστική εξουσία. Στο αγγλοσαξονικό δίκαιο βασική πηγή του δικαίου αποτελεί η νομολογία. Οι αποφάσεις των δικαστηρίων ερμηνεύουν σε μεγάλο βαθμό τη νομοθεσία, κάτι που οδηγεί σε περιπτωσιολογική εφαρμογή του δικαίου (case law). Επειδή λοιπόν και το αμερικανικό νομικό σύστημα βασίζεται ομοίως στη νομολογία, οι δικαστικοί κανόνες με τη σειρά τους προβαίνουν σε ερμηνείες που ταιριάζουν με την εκάστοτε κοινωνική και πολιτιστική ανάπτυξη. Για το λόγο αυτό τα αμερικανικά δικαστήρια πρέπει συχνά να προσαρμόζουν τα κριτήριά τους, ώστε να

---

¹²⁰ Ostlund, E. (2014) “Transformative European Copyright- Introducing an Exception for creative Transformative Works into EU Law”. IMC Paper 2014/3.

συμβαδίζουν με τις εξελίξεις και τις συνεχώς μεταβαλλόμενες περιστάσεις και αυτό μπορεί να οδηγήσει στη συνεχή αλλαγή του αμερικανικού δικαίου, σε αντίθεση με το ευρωπαϊκό δίκαιο, του οποίου το βασικό νομικό έρεισμα αποτελούν οι Συνθήκες, οι Κανονισμοί και οι Οδηγίες.

Επομένως, θα ήταν εξαιρετικά δύσκολη η υιοθέτηση του δόγματος δίκαιης χρήσης των ΗΠΑ στην ΕΕ, λόγω του γεγονότος ότι βασίζεται σε νομολογία δεκαετιών και αποτελεί δίκαιο που διαπλάθεται από το δικαστήριο, το οποίο εν συνεχεία ενσωματώθηκε στην αμερικανική νομοθεσία για τα πνευματικά δικαιώματα. Κατά συνέπεια, το σύστημα αυτό δε φαίνεται να είναι εύκολα προσαρμόσιμο στο νομικό πλαίσιο της Ευρώπης.

Σε ό,τι αφορά τις διατάξεις «ασφαλούς λιμένα» (“safe harbor”), είδαμε σε προηγούμενη υποενότητα της παρούσας ότι στο αμερικανικό δίκαιο καθιερώνεται στη σχετική νομοθεσία για την προστασία των πνευματικών δικαιωμάτων (DMCA). Στο ευρωπαϊκό δίκαιο η νέα Οδηγία 2019/790 θεσπίζει αντίστοιχη υποχρέωση για τις διαδικτυακές πλατφόρμες στο άρθρο 17 παρ. 4, όπου ορίζονται οι προϋποθέσεις απαλλαγής της ευθύνης του παρόχου, μολονότι δεν του έχει χορηγηθεί σχετική άδεια από το δημιουργό. Έτσι, αν ο πάροχος υπηρεσιών αποδείξει ότι έχει καταβάλει κάθε δυνατή προσπάθεια για την απόκτηση της άδειας ή προκειμένου να διαπιστώσει την έλλειψη διαθεσιμότητας συγκεκριμένων έργων και άλλων αντικειμένων προστασίας για τα οποία οι δικαιούχοι του έχουν παράσχει τις σχετικές και απαραίτητες πληροφορίες ή έχει ενεργήσει με ταχύτητα, με τη λήψη της επαρκώς τεκμηριωμένης ειδοποίησης από το δικαιούχο, προκειμένου να απενεργοποιήσει την πρόσβαση ή να αποσύρει από τον ιστότοπό του έργα ή άλλα αντικείμενα προστασίας στα οποία αφορά η ειδοποίηση, και έχει καταβάλει κάθε δυνατή προσπάθεια για να αποτρέψει τις μελλοντικές αναφορτώσεις τους, τότε δεν ευθύνεται. Είναι προφανές ότι στο ευρωπαϊκό δίκαιο οι διατάξεις ασφαλούς λιμένα διαφοροποιούνται από τις αντίστοιχες των ΗΠΑ και ο λόγος είναι και εδώ το case law που ισχύει στις δεύτερες.

3.3.6.3 Η ιδιαίτερη περίπτωση των *creative commons*

Το 2001 ιδρύθηκε στο Cambridge της Μασαχουσέτης των ΗΠΑ από τον Lawrence Lessig και μια μικρή διεπιστημονική ομάδα, το ίδρυμα Creative Commons με στόχο τη διάθεση εργαλείων στο δημιουργό πνευματικής ιδιοκτησίας που θα του επέτρεπαν να μπορεί να χορηγεί άδεια χρήσης του έργου του με πιο ελεύθερο και ανοιχτό τρόπο¹²¹.

Οι άδειες Creative Commons (CC) επιτρέπουν την ελεύθερη χρήση πέρα από τα όρια του fair use και των νόμιμων περιορισμών ως προς την έκταση του περιουσιακού δικαιώματος. Στο χρήστη επιτρέπεται ιδίως η αναπαραγωγή, η διανομή, η παρουσίαση στο κοινό και η μετατροπή του έργου. Σκοπός του συστήματος που προτείνεται με τις άδειες Creative Commons δεν είναι η ανατροπή και κατάργηση της πνευματικής ιδιοκτησίας, αλλά ο επαναπροσδιορισμός των κανόνων της και η δημιουργία νέας ισορροπίας με βάση τις αρχές του διαδικτύου. Η ελεύθερη διασκευή και μετατροπή καθιστά το περιεχόμενο προσιτό στο κοινό με τους συμβατικούς όρους που οι ίδιοι οι δημιουργοί διαγράφουν με απώτερο στόχο τη δημιουργία ενός συμβατικού δημόσιου τομέα πάνω στον οποίο μπορούν να παραχθούν άλλα έργα. Η ιδέα δημιουργίας ενός νέου δημόσιου τομέα εντός του ισχύοντος συστήματος πνευματικής ιδιοκτησίας είναι χρήσιμη και για τις χώρες με αναπτυσσόμενη οικονομία¹²².

Η ένδειξη Some Rights Reserved επιτρέπει τη μη εμπορική χρήση του έργου που μπορεί να κυκλοφορεί ελεύθερα στο διαδίκτυο, αλλά και στη συνήθη έντυπη μορφή με αμοιβή από κάποιον εκδοτικό οίκο. Το σύστημα των αδειών Creative Commons προτείνει ευέλικτους τρόπους άσκησης του δικαιώματος μέσω των συγκεκριμένων αδειών. Σε νομικό επίπεδο είναι γνωστό ότι το περιουσιακό δικαίωμα μεταβιβάζεται και ασκείται μέσω των συμβάσεων και αδειών εκμετάλλευσης. Από την άποψη αυτή οι άδειες

---

¹²¹ Καλλινίκου, Δ., Παπαδόπουλος, Μ., Καπελλάκου, Γ., Τοράκη, Κ., Καμαριωτάκης, Β., Λούτζιο, Ά. (2008) *Μελέτη των πνευματικών δικαιωμάτων του έργου που παράγεται και διακινείται στο ΤΕΕ*. Διαθέσιμο και ηλεκτρονική στον ιστότοπο: <http://library.tee.gr/digital/m2386.pdf> (Ανακτήθηκε στις 27 Αυγ 2019), σελ. 33.

¹²² Ibid, σελ. 34.

Creative Commons μπορούν να ενταχθούν στη κατηγορία των μη αποκλειστικών αδειών εκμετάλλευσης¹²³.

Το κλασικό δικαίωμα πνευματικής ιδιοκτησίας σε τελική ανάλυση ενδυναμώνεται από τη χρήση αδειών Creative Commons και γενικά από την ανοιχτή διάθεση περιεχομένου. Αφού ο χρήστης έχει τη δυνατότητα να βρει διαθέσιμα έργα με άδειες Creative Commons και υλικό ελεύθερα προσβάσιμο, είναι φανερό ότι δεν μπορεί να έχει καμία δικαιολογία σε περίπτωση προσβολής πνευματικών δικαιωμάτων για περιεχόμενο που διατίθεται στο κοινό με τους κλασικούς κανόνες της πνευματικής ιδιοκτησίας¹²⁴.

Επισημαίνεται ότι η νομική ισχύς των αδειών αυτών κρίνεται σύμφωνα με τους εκάστοτε εθνικούς κανόνες της πνευματικής ιδιοκτησίας ή του αστικού δικαίου. Έτσι, στην Ελλάδα, ιδιαίτερη σημασία για το θέμα των αδειών Creative Commons και των Πανεπιστημιακών Βιβλιοθηκών έχουν οι ρυθμίσεις του Ν.2121/1993 που αφορούν στις συμβάσεις και στις άδειες εκμετάλλευσης (άρθρα 12 επ.), οι οποίες έχουν σκοπό να εξασφαλίσουν την προστασία του δημιουργού έναντι του αντισυμβαλλόμενου που εκμεταλλεύεται το έργο (έγγραφος τύπος, απαγόρευση κατάρτισης συμβάσεων που αφορούν στους μελλοντικούς τρόπους εκμετάλλευσης ή το σύνολο των μελλοντικών έργων, μερισμός εξουσιών, θεωρία σκοπού κλπ) και αποτελούν το επιστέγασμα θέσεων και απόψεων της θεωρίας και της νομολογίας που είχαν αναπτυχθεί κατά το προΐσχύσαν δίκαιο¹²⁵.

Οι άδειες Creative Commons μπορούν να υπαχθούν στις άδειες εκμετάλλευσης. Ο δημιουργός επιλέγει μία από τις άδειες Creative Commons και στη συνέχεια μπορεί να ενσωματώσει τη συγκεκριμένη άδεια στην ιστοσελίδα του όπου δημοσιεύει το έργο του. Αν δεν έχει δική του ιστοσελίδα μπορεί να δημοσιεύει το έργο του σε ιστοσελίδες που διαθέτουν αυτές τις άδειες. Οι άδειες Creative Commons δεν επιτρέπουν τη χρήση

---

¹²³ Ibid, σελ. 35.

¹²⁴ Ibid.

¹²⁵ Ibid.

τεχνολογικών μέτρων, δεν καταργούν τους περιορισμούς στην έκταση του περιουσιακού δικαιώματος και επιτρέπουν την ανταλλαγή έργων με το σύστημα peer to peer¹²⁶.

Κάθε άδεια Creative Commons απαρτίζεται από τρία μέρη: Α) Το εισαγωγικό μέρος, που ονομάζεται Commons Deed, συνίσταται σε περιληπτική διατύπωση σε απλή γλώσσα έτσι ώστε να είναι εύληπτη και από μη νομομαθείς του περιεχομένου της άδειας, δηλαδή των χρήσεων του έργου που η άδεια επιτρέπει. Δεν υποκαθιστά σε καμία περίπτωση την πλήρη και αναλυτική διατύπωση των χρήσεων του έργου που η άδεια επιτρέπει όπως αυτή περιλαμβάνεται στο δεύτερο μέρος της άδειας. Β) Το νομικό μέρος, που ονομάζεται Legal Code, συνίσταται σε πλήρη και αναλυτική διατύπωση των χρήσεων του έργου που η άδεια επιτρέπει. Το μέρος αυτό της άδειας είναι διατυπωμένο σε γλώσσα νομική, όπως αυτή που χρησιμοποιείται σε κάθε κείμενο σύμβασης διαμορφωμένο από νομικούς. Γ) Το τεχνολογικό μέρος, ή αλλιώς meta-data, το οποίο απαρτίζεται από τα μετα-δεδομένα (meta-tags και meta-data) που επιτρέπουν την αναγνώριση των έργων τα οποία διατίθενται και διαδίδονται υπό τους όρους και τις προϋποθέσεις των αδειών αυτών¹²⁷.

Οι άδειες Creative Commons προσφέρονται δωρεάν μέσω διαδικτύου, τόσο στο νομικό όσο και στο τεχνολογικό τους μέρος, ενώ δεν είναι αποκλειστικές, υπό την έννοια ότι ο δημιουργός ή/και δικαιούχος δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας διατηρεί το δικαίωμα να επιτρέψει χρήσεις του έργου του διαφοροποιούμενος είτε ως προς τις άδειες είτε ως προς τα πρόσωπα που δεσμεύονται από τους όρους των επιλεγόμενων αδειών. Επισημαίνεται ότι με τη χρήση κάποιας από τις άδειες των Creative Commons ο δημιουργός ή/και δικαιούχος δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας δεν παραιτείται καμιάς από τις εξουσίες του, που απορρέουν είτε από το περιουσιακό είτε από το ηθικό δικαίωμα πνευματικής ιδιοκτησίας¹²⁸.

---

¹²⁶ Ibid, σελ. 36.

¹²⁷ Ibid, σελ. 37.

¹²⁸ Ibid.

4 Εξελίζεις αναφορικά με το UGC

4.1 Νομολογία – Σχολιασμός

4.1.1 Δυσκολία εύρεσης νομολογίας και κριτικές προς το fair use

Αν και οι καταγγελίες για παραβιάσεις πνευματικής ιδιοκτησίας σε UGC περιβάλλον είναι πολυπληθείς, είναι δύσκολο να ευρεθεί νομολογία δικαστηρίων για αυτά τα ζητήματα, τόσο σε ευρωπαϊκό όσο και σε αμερικανικό επίπεδο. Ο λόγος για αυτό το φαινόμενο, που μπορεί αρχικά να φαντάζει παράδοξο, είναι διττός. Αρχικά, η απουσία εφαρμοστέου δικαίου μέχρι πολύ πρόσφατα ήταν ένας αποτρεπτικός παράγοντας για να πάνε πραγματικά αυτές οι υποθέσεις στο δικαστήριο. Παράλληλα, η πρακτική δυσκολία να αποδειχθεί η παραβίαση στις περιπτώσεις αυτές είναι σημαντική. Ενώ στην παραδοσιακώς εννοούμενη πνευματική ιδιοκτησία υπάρχει κατοχύρωση, σε αυτόν τον τομέα είναι δύσκολο να νοηθεί απόδειξη της πατρότητας του περιεχομένου. Με άλλα λόγια, αν το περιεχόμενο αναρτηθεί από τον λογαριασμό Α σε μια πλατφόρμα, δύσκολα μπορεί ο πραγματικός δημιουργός Β να αποδείξει ότι πρόκειται για δικό του έργο και όχι για έργο αυτού που το ανήρτησε.

Υπάρχει ένα ηθικό και νομικό δίλημμα όταν πρόκειται για περιεχόμενο που δημιουργείται από χρήστες. Ορίζεται ως περιεχόμενο που δημιουργείται από το χρήστη για άλλους χρήστες. Αυτό ισχύει συνήθως για ιστότοπους κοινωνικών μέσων όπως το Facebook, το Twitter, το Tumblr και το DeviantArt. Ωστόσο, τα τελευταία χρόνια, πολλές εταιρείες και ειδησεογραφικά πρακτορεία προμηθεύουν το περιεχόμενο αυτό για να προσεγγίσουν τους θεατές τους, αλλά και να συλλέγουν πληροφορίες για τους καταναλωτές των προϊόντων τους. Αυτό το ζήτημα διαφάνηκε πρακτικά από μια σειρά παραδειγμάτων, κυρίως από την άλλη πλευρά του Ατλαντικού. Η προβληματική ξεκίνησε από ειδησεογραφικά πρακτορεία που εκμεταλλεύονταν βίντεο και φωτογραφίες τηλεθεατών, ζητώντας τους να στείλουν όποιες εικόνες ή πληροφορίες μπορεί να διαθέτουν για ορισμένες ειδήσεις. Όποιος έχει παρακολουθήσει ένα δελτίο ειδήσεων τα τελευταία 10 χρόνια, γνωρίζει ότι υπάρχει κάποιες φορές «ερασιτεχνικό υλικό» γεγονότων κυρίως σε μορφή βίντεο και εικόνων που χρησιμοποιούνται για να εκφράσουν τι συμβαίνει. Ενώ αυτό το βίντεο μπορεί να καταγραφεί από τους συμμετέχοντες σε μια

εκδήλωση, είναι τα πρακτορεία ειδήσεων που κάνουν phishing για αυτά τα βίντεο. Τα δίκτυα ειδήσεων όπως το Telegraph, η Daily Mail και οι Times άρχισαν να το ενσωματώνουν στις υπηρεσίες πληροφοριών τους. Αρχίζουν να συνειδητοποιούν ότι μερικές φορές οι χρήστες τείνουν να έχουν περισσότερες πληροφορίες για συγκεκριμένα θέματα, ακόμη περισσότερες από τους ίδιους τους δημοσιογράφους. Αποτέλεσμα της κατάσταση αυτής είναι οι επίμονες νομικές ανησυχίες¹²⁹. Οι συντάκτες εξέφρασαν την ανησυχία τους για τη "γκρίζα περιοχή" του νόμου, καθώς σχετίζονται με το διαδικτυακό περιεχόμενο, ενώ παράλληλα οι νομικοί εκπρόσωποι των εφημερίδων δεν είναι σίγουροι για ορισμένους τομείς του νόμου. Το περιεχόμενο που δημιουργείται από χρήστες προστατεύεται βάσει του νόμου περί δίκαιης χρήσης, δηλαδή αν κάποιος το χρησιμοποιεί για κοινωνικό σχόλιο ή αν κάποιος το υποβάλλει για να προβληθεί ηλεκτρονικά, δεν υπάρχουν νόμοι για την προστασία του δημιουργού περιεχομένου¹³⁰. Αυτά τα καταστήματα ειδήσεων μπορούν να χρησιμοποιήσουν ό, τι θέλουν μέσα σε λογικούς λόγους. Στο Ηνωμένο Βασίλειο, οι νόμοι είναι χαλαροί όταν πρόκειται για απαντήσεις σε πίνακες μηνυμάτων, αποστέλλοντας υλικό ή ακόμα και σχόλια για ένα συγκεκριμένο γεγονός που συνέβη.

Αυτοί οι νόμοι που δεν ισχύουν για υποβολές χρηστών σε πίνακες μηνυμάτων, συμμετοχές σε διαγωνισμούς και περιεχόμενο που αποστέλλεται απευθείας σε μεγάλες εταιρείες, θέτουν ενίοτε σε κίνδυνο τον δημιουργό περιεχομένου. Για παράδειγμα, η γνωστή εταιρεία Doritos διοργάνωσε διαγωνισμό για την αποστολή διαφημίσεων από τους οπαδούς για το νεότερο προϊόν τους. Ήθελαν να δείξουν πώς οι καταναλωτές τους απολαμβάνουν το προϊόν. Το θετικό για την εταιρεία είναι φυσικά ότι μπορούν να δημιουργήσουν μια πιο φιλική προς το θεατή εμπορική διαφήμιση. Ωστόσο, αυτό τους δίνει επίσης πρόσβαση στην άμεση αγορά που επηρεάζεται από το εμπορικό σήμα τους. Μπορούν όχι μόνο να χρησιμοποιήσουν το εν λόγω περιεχόμενο αλλά και να αποκτήσουν πληροφορίες σχετικά με την ομάδα-στόχο τους μέσω ανάλυσης του περιεχομένου. Ένα άλλο παράδειγμα αυτού θα ήταν η εταιρεία Popeyes, η οποία

---

¹²⁹ Hermida, A. and Thurman, N. (2008). A clash of cultures: The integration of user-generated content within professional journalistic frameworks at British newspaper websites. *Journalism Practice*, 2(3), pp. 343-356. doi: 10.1080/17512780802054538

¹³⁰ Hermida & Thurman, *ibid.*

αξιοποίησε το UGC των πελατών της για να πουλήσει το περίφημο σάντουιτς κοτόπουλου. Δεν αφιέρωσαν τίποτα στη διαφήμιση, εκτός από την αρχική εμπορική και την δεύτερη για να ενημερώσουν τους καταναλωτές ότι είχαν εξαντληθεί. Η εταιρεία βασιζόταν σε μεγάλο βαθμό στο περιεχόμενο που δημιουργούσε ο χρήστης. Οι περισσότερες δημόσιες σχέσεις προήλθαν από τους χρήστες κοινωνικών μέσων που έκαναν αντιδράσεις βίντεο, δημοσίευσαν αναρτήσεις όταν αγόρασαν το σάντουιτς και στη συνέχεια το δοκίμασαν ή έβγαζαν φωτογραφίες του σάντουιτς κοτόπουλου και μοιράζονταν αυτές στα προφίλ τους. Η εταιρεία Poreyes ήταν σε θέση να επωφεληθεί από τη δημοσιότητα που ακολούθησε το σχετικό hashtag και δεν χρειάστηκε να πληρώσει δικαιώματα σε κανέναν από τους δημιουργούς περιεχομένου.

Και στις δύο περιπτώσεις, οι επιχειρήσεις δε χρειάστηκε να πληρώσουν κανέναν από τους δημιουργούς περιεχομένου για τη δουλειά τους επειδή τα “έργα” δημοσιεύθηκαν ηλεκτρονικά. Το ζήτημα με το Διαδίκτυο είναι ότι, όταν έχει αναρτηθεί κάτι, υπάρχει η δυνατότητα να βλέπει κανείς, να σχολιάζει και να αντιδρά σε όλους. Επίσης διευκολύνει τις επιχειρήσεις να σφετερίζονται αυτές τις δημοσιεύσεις για δικά τους κέρδη. Γιατί να πληρώσει κανείς για ένα εμπορικό μήνυμα όταν μπορεί απλά να έχει ένα hashtag; Οι καταναλωτές θα μοιραστούν απλά αυτή την ανάρτηση ή θα την σχολιάσουν, και έπειτα η επιχείρηση μπορεί να χρησιμοποιήσει το περιεχόμενο αυτό για να προωθήσει τα προϊόντα της. Οι νόμοι για τη δημιουργία περιεχομένου και τους δημιουργούς τους δεν έχουν προχωρήσει αρκετά - ή τουλάχιστον όχι σε τόσο μεγάλο βαθμό- ώστε να υπάρχουν νόμοι εναντίον εταιρειών που χρησιμοποιούν βίντεο και φωτογραφίες μόνο από τους καταναλωτές για διαφημιστικούς σκοπούς. Οι νόμοι της δίκαιης χρήσης (fair use) έχουν ένα αυθαίρετο σύστημα κατευθυντήριων γραμμών, που σημαίνει ότι αν χρησιμοποιείται για εκπαιδευτικούς σκοπούς, μεταβάλλεται, σχολιάζεται, αυτός που το χρησιμοποιεί προστατεύεται. Τι θα πει όμως αυτό για τον δημιουργό του περιεχομένου και το υλικό που δημοσιεύει online; Μια εταιρεία δεν μπορεί απλώς να πάρει την ανάρτησή του online και απλώς να την χρησιμοποιήσει χωρίς άδεια, σωστά; Λάθος. Πολλές εταιρείες θα βρουν κενά για να βεβαιωθούν ότι εξακολουθούν να ακολουθούν τις κατευθυντήριες γραμμές για δίκαιη χρήση. Όπως και με την περίπτωση σάντουιτς κοτόπουλου Poreye, ή ακόμα και με τα πρακτορεία ειδήσεων στο Ηνωμένο Βασίλειο. Ζητώντας από τους

καταναλωτές υποβολές, μπορούν να χρησιμοποιήσουν αυτό το περιεχόμενο όπως κρίνουν κατάλληλα. Ακόμη και αν αυτό σημαίνει ότι χρησιμοποιούν ένα ολόκληρο βίντεο ως δικό τους για να προσελκύσουν περισσότερους θεατές, και μπορούν να αποφύγουν την πληρωμή ή θα δηλώσουν στους δημιουργούς ότι θα λάβουν ένα βραβείο. Αυτό το βραβείο πιθανότατα δεν θα προσεγγίζει καν σε αξία αυτό που η εταιρία θα έχει ως έσοδο από τις διαφημίσεις. Ωστόσο είναι συμβατικά υποχρεωμένοι να παρέχουν το βραβείο αυτό και τίποτα άλλο¹³¹.

Για τα πρακτορεία ειδήσεων ισχύει περίπου τα ίδια και μπορούν να χρησιμοποιήσουν τις το υλικό ήχου και εικόνας απλών χρηστών χωρίς να χρειαστεί να πληρώσουν τίποτα. Ο κανονισμός για αυτά τα μέσα θα εγγυηθεί μόνο ότι χρησιμοποιούν το υλικό για την κάλυψη ειδήσεων, αλλά δεν εγγυάται ότι οφείλουν να παρέχουν κάποιο αντάλλαγμα. Πολλοί σταθμοί ειδήσεων βασίζονται στους απλούς χρήστες ώστε να λάβουν υλικό κάλυψης ενός γεγονότος. Οι δημοσιογράφοι μπορούν να αναφέρουν το γεγονός, αλλά αυτές το υλικό των χρηστών που βρισκόταν την κατάλληλη στιγμή στη σωστή θέση και βιντεοσκόπισαν το γεγονός, τους δίνουν τη μοναδική ευκαιρία να μεταδώσουν τι και πως πραγματικά συνέβη. Τα πρακτορεία ειδήσεων όπως το The Sun UK, χρησιμοποιούν λογαριασμούς χρηστών, όπως εγγραφές και βίντεο με φειδώ. Πολλές αγορές στο Ηνωμένο Βασίλειο επιχειρούν να φέρουν περισσότερα UGC, θέλουν να μάθουν περισσότερα για τους θεατές τους και να συγκεντρώσουν πληροφορίες για το ποιος παρακολουθεί τον προγραμματισμό τους online και στην τηλεόραση. Το διαδίκτυο δημιούργησε μια νέα γενιά ειδήσεων που πρέπει να φιλτραριστούν πριν το περιεχόμενο επιλεγεί για μετάδοση. Αυτή είναι μια κοινή πρακτική, επιτρέποντας στους καταναλωτές να διαδραματίσουν σημαντικό ρόλο στην παραγωγή των νέων διαφημίσεων που μεταδίδονται αργότερα. Η Frito Lay μπόρεσε να ακολουθήσει νέες δημιουργικές κατευθύνσεις, ενθαρρύνοντας τους καταναλωτές να διαδραματίσουν ενεργό ρόλο με τη συμμετοχή τους στην εκστρατεία αλλά και να αποκτήσουν πρόσβαση σε πλούσιο

---

¹³¹ O'Hern, M. & Kahle, L. (2013). The Empowered Customer: User-Generated Content and the Future of Marketing. *Global Economics and Management Review* 18 (2013) 21-29.

περιεχόμενο¹³². Οι εταιρείες όπως η Frito Lay θα γνωρίζουν πάντα ποια προϊόντα προτιμούν οι καταναλωτές και αντίστοιχα τα πρακτορεία ειδήσεων μπορούν να κάνουν το ίδιο με τις δικές τους τακτικές υποβολής περιεχομένου από την πλευρά των χρηστών.

Το UGC είναι ένα ζήτημα εξαιρετικά φλέγον λόγω της ρευστής ακόμη κατάστασης που επικρατεί ως προς το τι πληροί τις προϋποθέσεις για δίκαιη χρήση και τι όχι. Πολλοί δημιουργοί περιεχομένου ζητούν αποζημίωση για την εργασία τους και άλλοι όχι. Οι καλλιτέχνες σε όλο τον κόσμο υποφέρουν ως αποτέλεσμα. Οι νόμοι που ισχύουν τώρα προστατεύουν μεγάλες εταιρείες και δεν προστατεύουν τους μικρότερους καλλιτέχνες. Ένα άτομο μπορεί να παρακολουθήσει μια ταινία, να ακούσει μουσική ή να παρουσιάσει κάτι σε μια ομάδα και φυσικά σ' αυτή την περίπτωση δεν υπάρχουν παραβιάσεις πνευματικών δικαιωμάτων. Μπορούν να πάρουν ένα βιβλίο ή μια ταινία ή κομμάτι μουσικής και να δημιουργήσουν κάτι καινούργιο και δεν παραβιάζουν το νόμο. Αλλά εάν έπαιρναν το ίδιο βιβλίο ή ταινία ή μουσική και μεταφορτώθηκαν στο διαδίκτυο και το έδειξαν σε άλλους, θα παραβίαζαν το νόμο¹³³. Η συμμετοχή είναι ζωτικής σημασίας για τη χρήση του περιεχομένου και εάν κάποιος διανείμει τις συνεισφορές του μέσω του διαδικτύου, θα μπορούσε να ελεγχθεί για μια αξίωση πνευματικής ιδιοκτησίας και να χάσει τους λογαριασμούς του στο διαδίκτυο εάν γίνει συνεπής. Αλλά είναι σχεδόν αδύνατο να γνωρίζουμε τι θεωρείται δίκαιη χρήση και τι όχι. Τα κοινωνικά μέσα έχουν δημιουργήσει μια συνεχή ροή UGC που δεν φιλτράρεται για το τι είναι δίκαιο να χρησιμοποιήσει και τι δεν είναι. Η κοινή χρήση μηνυμάτων και ιδεών άλλων ατόμων μέσω του Διαδικτύου είναι μια κοινή πρακτική και πολλοί αγνοούν ακόμη και αν κάτι είναι πνευματικά κατοχυρωμένο ή όχι. Μηχανές αναζήτησης όπως η Google προσπαθεί να βοηθήσει τους χρήστες να γνωρίζουν τι είναι κατάλληλο για χρήση, παρέχοντας εργαλεία αναζήτησης για να τα χρησιμοποιήσουν για να φιλτράρουν τα αποτελέσματα που δεν έχουν παραβιάσεις πνευματικών δικαιωμάτων σε αυτά. Αυτά τα αποτελέσματα είναι συνήθως φωτογραφίες από φωτογραφίες ή φωτογραφίες από ιστότοπους ειδήσεων που παρέχουν τις φωτογραφίες και τα βίντεο από τις υποβολές χρηστών και είναι

---

¹³² O'Hern, M. & Kahle, L. (2013). The Empowered Customer: User-Generated Content and the Future of Marketing. *Global Economics and Management Review* 18 (2013) 21-29.

¹³³ Jamar, S. (2010). Crafting Copyright Law to Encourage and Protect User-Generated Content in the Internet Social Networking Context. *19 Widener L.J.* 843.

δωρεάν. Ακόμη και με αυτά τα εργαλεία, η Google δεν ενθαρρύνει πραγματικά τους χρήστες να χρησιμοποιούν αυτά τα εργαλεία. Παρέχονται δωρεάν, αλλά αν κάποιος δεν ενημερώσει ότι υπάρχουν, κανείς δεν είναι πιθανό να τα χρησιμοποιήσει στις αναζητήσεις τους στο google. Πολλοί χρήστες θα πάρουν συχνά τις εικόνες τους για το δικό τους περιεχόμενο με τα αποτελέσματα από τις αναζητήσεις τους στη μηχανή αναζήτησης google και δεν θα σκεφτούν τον δημιουργό του περιεχομένου που μπορεί να μην γνωρίζει τα έργα τους ή τις αναρτήσεις που δημιουργούνται σε ένα google αποτέλεσμα.

Οι νόμοι για τα δικαιώματα πνευματικής ιδιοκτησίας δεν επικεντρώνονται στην "ιδιοκτησία" μιας παραγωγής από έναν δημιουργό, αλλά επικεντρώνονται περισσότερο στη συμμετοχή που έχει αυτό στην ίδια την κοινωνία (Jamar, 2010)¹³⁴. Αν μια μητέρα «ανεβάσει» ένα βίντεο με το μωρό της που χορεύει με ένα τραγούδι του Prince, θα μπορούσε τελικά να έχει μη νόμιμα χρησιμοποιήσει προστατευόμενο από πνευματικά δικαιώματα έργο και το βίντεό της να αφαιρεθεί. Ωστόσο, εάν κάποιος είδε ένα προστατευόμενο έργο τέχνης και του άρεσε, θα μπορούσε δημοσιεύσει σχετικά σχόλια στα κοινωνικά μέσα ενημέρωσης χωρίς να έχει συνέπειες. Εκτός αν αυτό το κομμάτι της τέχνης ή το περιεχόμενο είναι αναπόσπαστο μέρος της κοινωνίας, δεν θα υπάρξει πρόβλημα για κάποιον που δημοσιεύει άλλη τέχνη δημιουργών περιεχομένου στον τοίχο τους. Αυτό ισχύει και για τα γνωστά πλέον σε όλους memes. Κανείς δεν ξέρει ποιος τα δημιουργεί, αλλά μπορούν να αναρτηθούν σε όλους τους λογαριασμούς των κοινωνικών μέσων και ο χρήστης δεν χρειάζεται να φοβάται τα πνευματικά δικαιώματα δεδομένου ότι τόσοι πολλοί κάνουν παραλλαγές αυτών καθημερινά. Το να μηνύσει κανείς κάποιον για ένα meme θα ήταν μάλλον ανούσιο. Αυτό φυσικά θα προκαλούσε την απόρριψη της όποιας αγωγής ως απαράδεκτης. Αυτός ο τύπος UGC είναι τόσο πλέον διαδεδομένος και έχει ελάχιστο χρόνο και κόπο που χρειάζεται για τη δημιουργία του, ώστε η εφαρμογή οποιωνδήποτε αξιώσεων πνευματικής ιδιοκτησίας σε αυτά θα ήταν μάλλον αχρείαστη.

---

¹³⁴ *ibid*, Jamar (2010).

4.1.2 Νομολογία του ΔΕΕ

Παρά τη γενική απουσία δεδικασμένου για τα ζητήματα που ανακύπτουν από το περιεχόμενο αυτό, το Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης έχει σε αρκετές περιπτώσεις εκφράσει απόψεις για την αντιμετώπιση του θέματος, στις οποίες και θα αναφερθούμε. Αυτή η έκφραση, βέβαια, παραμένει εξαιρετικά ελλιπής και αργεί ιδιαίτερα να δώσει λύσεις, πράγμα που φάνηκε όταν φέτος κιόλας το Ομοσπονδιακό Δικαστήριο της Γερμανίας έκανε αίτημα προς το ΔΕΕ για να δοθούν συγκεκριμένες απαντήσεις σχετικά με τα όρια του UGC περιβάλλοντος σχετικά με έννοιες όπως η βλάβη και η χρήση του περιεχομένου. Τον Σεπτέμβριο του 2018, το γερμανικό ομοσπονδιακό δικαστήριο (Bundesgerichtshof BGH) ανέστειλε τη διαδικασία σε μια ευρέως δημοσιευμένη υπόθεση σχετικά με την ευθύνη του YouTube για παραβίαση του δικαιώματος πνευματικής ιδιοκτησίας περιεχομένου από χρήστη και ανέφερε μια σειρά ερωτήσεων σχετικά με την ερμηνεία πολλών διατάξεων περί πνευματικής ιδιοκτησίας της ΕΕ στο ΔΕΕ για την έκδοση προδικαστικής απόφασης. Λίγες μέρες αργότερα, το BGH ανέστειλε επίσης διαδικασίες σε πέντε άλλες σημαντικές υποθέσεις σχετικά με την ευθύνη της υπηρεσίας φιλοξενίας αρχείων uploaded.net για αρχεία χρηστών που περιείχαν περιεχόμενο που παραβιάζει πνευματικά δικαιώματα και υπέβαλε εκ νέου τις ίδιες ερωτήσεις στο ΔΕΕ.

Οι προηγούμενες αποφάσεις του ΔΕΕ έχουν εξετάσει τόσο την εφαρμογή της αρχής του «ασφαλούς λιμένα» που προβλέπεται στην οδηγία για το ηλεκτρονικό εμπόριο της ΕΕ, η οποία προστατεύει τους παρόχους από την ευθύνη για φιλοξενημένο παράνομο περιεχόμενο τρίτων, του οποίου δεν διαθέτουν πραγματικές γνώσεις και, χωριστά, την έκταση της παραβίασης του δικαιώματος πνευματικής ιδιοκτησίας με τη φιλοξενία περιεχομένου τρίτου μέρους βάσει πνευματικής ιδιοκτησίας ή τη σύνδεση με αυτό¹³⁵¹³⁶. Ωστόσο, εξακολουθεί να είναι ασαφές υπό ποιες συνθήκες οι πάροχοι των διάφορων ηλεκτρονικών πλατφορμών που αποθηκεύουν και διανέμουν περιεχόμενο που παράγεται από χρήστες, μπορούν να βασίζονται στο προνόμιο του ασφαλούς λιμένα που ισχύει για

---

¹³⁵ Βλ. υποθέσεις C-324/09 eBay/L’Oreal; C-360/10– Netlog/SABAM; και C-70/10 Scarlet/SABAM.

¹³⁶ Βλ. υποθέσεις C-160/15 – GS Media/Sanoma; C-527/15 – Filmspeler; και C-610/15 – The Pirate Bay.

τη φιλοξενία παρόχων προκειμένου να αποφύγουν την ευθύνη ή αν πρέπει όχι μόνο να καταργήσουν το παραβιάζον όταν αποκτήσουν γνώση αυτού του περιεχομένου, αλλά και να αποζημιώσουν τους δικαιούχους τέτοιου περιεχομένου για παραβίαση πνευματικών δικαιωμάτων.

Τα ερωτήματα που υπέβαλε το BGH στο ΔΕΕ αποσκοπούν στην αποσαφήνιση αυτών των αβεβαιοτήτων συνδυάζοντας τις διαφορετικές απαιτήσεις που καθορίστηκαν από τις προηγούμενες αποφάσεις του ΔΕΕ για (i) την επιβεβαίωση άμεσης παραβίασης πνευματικών δικαιωμάτων από τους παρόχους διαδικτυακών πλατφορμών βάσει της οδηγίας περί πνευματικής ιδιοκτησίας της ΕΕ και (ii) την εφαρμογή του προνομίου του ασφαλούς λιμένα καθώς και τις νομικές συνέπειες μιας τέτοιας άρνησης (όπως είναι η έκταση της ευθύνης για αποζημίωση). Το ΔΕΚ θα πρέπει να εξετάσει τις διαφορές μεταξύ των επιχειρηματικών μοντέλων του YouTube και του uploaded.net. Υπάρχει γενικότερη επιθυμία να διαλευκανθούν από το Δικαστήριο ζητήματα όπως:

- σε ποιο βαθμό οι πάροχοι διαδικτυακών υπηρεσιών μπορούν να ασχοληθούν με το περιεχόμενο του χρήστη που φιλοξενείται από αυτούς;
- ποιες δραστηριότητες θα προκαλέσουν την ευθύνη για παραβίαση πνευματικών δικαιωμάτων ανεξάρτητα από την πραγματική γνώση μιας συγκεκριμένης παράβασης ·
- αν πρέπει να παρακολουθούν ενεργά το περιεχόμενο που έχουν μεταφορτωθεί από χρήστες για παραβιάσεις πνευματικών δικαιωμάτων (π.χ. χρησιμοποιώντας προηγμένης τεχνολογίας φιλτραρίσματα) για να αποφευχθούν οι αξιώσεις αποζημίωσης από τους κατόχους δικαιωμάτων.

Επιπλέον, είναι λογικό ότι οι υποθέσεις αυτές θα επηρεάσουν την αναθεώρηση του άρθρου 13 της οδηγίας για τα δικαιώματα πνευματικής ιδιοκτησίας της ΕΕ που πιθανότατα θα υιοθετηθεί από τα νομοθετικά όργανα της ΕΕ σύντομα σχετικά με το τι είναι έργο και τι προστατεύεται στο UGC περιβάλλον. Οι τρέχουσες διαπραγματεύσεις τριμερούς διαλόγου μεταξύ των θεσμικών οργάνων της ΕΕ δείχνουν ότι, στο πλαίσιο αυτού του νέου άρθρου 13, θα είναι άμεσα υπεύθυνοι για παραβιάσεις πνευματικών δικαιωμάτων από περιεχόμενο που ανεβάζει στην πλατφόρμα οι χρήστες τους και δεν θα

τους χορηγηθεί ασφαλές λιμάνι στο πλαίσιο της οδηγίας της ΕΕ για το ηλεκτρονικό εμπόριο¹³⁷. Οι πάροχοι θα πρέπει στη συνέχεια να διασφαλίσουν ότι το περιεχόμενο για το οποίο δεν έχουν λάβει άδεια από τους αντίστοιχους δικαιούχους για χρήση στις πλατφόρμες τους δεν μπορεί να εμφανίζεται στην πλατφόρμα τους. Αυτό σημαίνει ότι οι πάροχοι θα πρέπει να παρακολουθούν όλα τα αρχεία περιεχομένου όταν μεταφορτώνονται στην πλατφόρμα τους, καθιστώντας την τεχνολογία φίλτρων υποχρεωτική για την πλειονότητα των πλατφορμών.

4.2 Νομοθετικές δράσεις της ΕΕ

Πάντως δεν έχει μείνει μόνο στη θεωρητική αντιμετώπιση του ζητήματος η ΕΕ. Πέραν των οδηγιών του 2019 που αναφέρθηκαν σε προηγούμενες παραγράφους, έχουν γίνει τα τελευταία χρόνια και άλλες νομοθετικές προσπάθειες που αφορούν το περιεχόμενο στο διαδίκτυο και έχουν ιδιαίτερη εφαρμογή στον τομέα του UGC. Αυτές θα είναι και οι τελευταίες πληροφορίες που δίνονται στο κύριο σώμα αυτής της εργασίας, προτού περάσουμε στα κρίσιμα συμπεράσματα.

4.2.1 Ψήφισμα του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου της 27ης Φεβρουαρίου 2014 σχετικά με τα τέλη για αντίγραφα ιδιωτικής χρήσης (2013/2114(INI))¹³⁸

Το ψήφισμα αυτό θεωρείται από πολλούς ως ιδιαίτερα ισορροπημένο, καθώς στόχος του είναι η στάθμιση των δικαιωμάτων του δημιουργού και του κοινού. Τόσο ο δημιουργός θεωρείται άξιος προστασίας για την πνευματική του ιδιοκτησία, όσο και το κοινό θεωρείται ότι έχει δικαίωμα να έχει πρόσβαση σε καλλιτεχνικά δημιουργήματα και πολιτιστικά έργα, ενώ δεν είναι και δυνατόν να διώκεται για την ιδιωτική χρήση αυτού του περιεχομένου – δηλαδή, τη μη εμπορική χρήση εκείνη που δεν αποφέρει σε αυτόν οικονομικό όφελος. Γι' αυτό και ενθαρρύνθηκαν τα κράτη μέλη να ενημερώσουν αποτελεσματικά δημιουργούς και κοινό για τα τέλη αυτά. Παράλληλα, οι διαδικασίες είσπραξης των τελών αυτών έχει τεθεί ως στόχος να απλοποιηθούν και να εναρμονιστούν

---

¹³⁷ Reda, J., 2019. EU copyright reform: Our fight was not in vain. Διαθέσιμο στον ιστότοπο: <https://juliareda.eu/en/>

¹³⁸ ΟΠΙ, 2014. Ψήφισμα του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου της 27ης Φεβρουαρίου 2014 σχετικά με τα τέλη για αντίγραφα ιδιωτικής χρήσης (2013/2114(INI)), Διαθέσιμο στο http://www.opi.gr/images/library/nomothesia/evrwpaiiki/psifismata/27_02_2014.pdf.

για όλη την ενιαία αγορά. Η συλλογική διαχείριση προωθείται, καθώς θεωρείται ένας πολύ καλός τρόπος να εγγυηθεί η ύπαρξη διαφάνειας στη συλλογή των τελών. Η αντιγραφή από ένα μέσο σε άλλο για ιδιωτική χρήση κρίνεται ότι επιτρέπεται (π.χ. κάποιος γράφει τις παλιές βιντεοκασέτες που διαθέτει για να τις έχει σε DVD, ή – πιο σχετικά με το UGC – κατεβάζει ένα βίντεο που του αρέσει πολύ για να μπορεί να το ξαναδεί αργότερα ή να το δείξει σε ένα φίλο). Παράλληλα, γίνεται δεκτό ότι *“Πρέπει να ερευνηθούν οι επιπτώσεις των υπηρεσιών υπολογιστικού νέφους στο υπάρχον σύστημα αντιγράφων και πώς συνδέονται ή πρέπει να συνδέονται με τους μηχανισμούς αποζημίωσης.”*

4.2.2 Πρόταση Ψηφίσματος σχετικά με την εφαρμογή της οδηγίας 2001/29/EK του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 22ας Μαΐου 2001, για την εναρμόνιση ορισμένων πτυχών του δικαιώματος του δημιουργού και συγγενικών δικαιωμάτων στην κοινωνία της πληροφορίας (2014/2256 (INI))¹³⁹

Όπως έχει ήδη γίνει εμφανές, η ενασχόληση της ΕΕ με το ζήτημα του περιεχομένου που εξετάζουμε ήταν έντονη ήδη από την αρχή της δεκαετίας. Η πρόταση ψηφίσματος πρότεινε ορισμένες αλλαγές στην εφαρμογή της Οδηγίας του 2001. Επιτράπηκε η χρήση περιεχομένου άλλων για σκοπούς εκπαιδευτικούς, παρωδίας, μίμησης ή σάτιρας, ενώ παράλληλα επιτράπηκε η φωτογράφιση και λήψη βίντεο σε περιοχές που παλιά απαγορευόταν (π.χ. στον πύργο του Άιφελ). Σε αυτό το ψήφισμα γίνεται πιο σταθερή και η θέση των δημιουργών, στους οποίους γίνεται πλέον δεκτό ότι πρέπει να παρέχεται μεγαλύτερη νομική εξασφάλιση. Παράλληλα, επιχειρείται η βελτίωση της θέσης του δημιουργού σε σχέση με τα άλλα υποκείμενα δικαίου που έρχονται σε επαφή με αυτόν - με άλλα λόγια, η πιο ευνοϊκή αντιμετώπισή του. Φαίνεται για ακόμη μια φορά η ανάγκη για εναρμόνιση των ρυθμίσεων στην ενιαία αγορά, ενώ υιοθετούνται και κάποια μέτρα πιο φιλικά προς το κοινό. Πιο συγκεκριμένα, προτάθηκε η πνευματική ιδιοκτησία να διαρκεί 50 έτη μετά τον θάνατο του δημιουργού αντί για 70, ώστε να γίνονται περισσότερα έργα διαθέσιμα στο κοινό, ενώ προστατεύονται μέσω της προτεινόμενης

---

¹³⁹Reda, J., 2019. Copyright Evaluation Report, διαθέσιμο στον ιστότοπο https://pub.juliareda.eu/copyright_evaluation_report.pdf.

ρύθμισης και τα public domains, καθώς και οι ηλεκτρονικές δανειστικές βιβλιοθήκες και ταινιοθήκες. Όπως φάνηκε και από τη σχετική αιτιολογική έκθεση, πάγιο είναι το αίτημα της εναρμόνισης των νομοθεσιών τουλάχιστον στο εσωτερικό της ΕΕ, καθώς αυτό θα οδηγήσει σε μεγαλύτερη ασφάλεια δικαίου και τελικά πιο εύκολη διακίνηση πληροφοριών και ιδεών στο εσωτερικό της Ένωσης, με καλύτερες προοπτικές για τους δημιουργούς των έργων.

Αφού έχει ολοκληρωθεί αυτή η ανασκόπηση, κλείνει ο κύριος κορμός της εργασίας σχετικά με το UGC, γι' αυτό και περνάμε στα συμπεράσματα αυτής της εργασίας.

5 Επίλογος

5.1 Σύνοψη και συμπεράσματα

Η νομοθετική αντιμετώπιση του UGC είναι, όπως είδαμε και κατά τη διάρκεια της συγγραφής, ένα ζήτημα εξαιρετικά πολύπλοκο. Είναι ένα θέμα το οποίο έχει εφαρμογές όχι μόνο στον νομικό κόσμο, αλλά και σε εντελώς διαφορετικούς τομείς όπως το μάρκετινγκ, γι' αυτό και καλεί άμεσα για επίλυση. Στα συμπεράσματά μας θα επικεντρωθούμε στον βαθμό προστασίας που υπάρχει σήμερα, τις μελλοντικές προοπτικές και την αποτελεσματικότητα των νομικών βημάτων που έχουν ήδη ληφθεί. Στο τέλος αυτών, θα αναφερθούμε στην ανασκόπηση της ερευνητικής προσπάθειας και τις προτάσεις για μελλοντική έρευνα που είθισται να υπάρχουν σε κάθε μεταπτυχιακή εργασία.

Αρχικά, το θέμα του τι προστατεύεται είναι ιδιαίτερα κρίσιμο. Επιλέγουμε να προστατεύσουμε περισσότερο τον δημιουργό, το κοινό ή τον όποιο επιχειρηματία εκμεταλλεύεται το έργο; Σε αυτό το ερώτημα το κάθε δικαίκο σύστημα απαντά διαφορετικά ήδη από την προ- διαδικτύου εποχή. Η ηπειρωτική ευρωπαϊκή παράδοση δίνει στον δημιουργό προτεραιότητα, ενώ η αγγλοσαξονική δείχνει να θεωρεί την εκμετάλλευση και την ελεύθερη πρόσβαση πιο σημαντικά στοιχεία. Στον τομέα του UGC, είναι δύσκολο να νοηθεί συμβατική εκμετάλλευση του έργου, καθώς κατά κανόνα ο δημιουργός δημοσιεύει το έργο του και το καθιστά διαθέσιμο στους χρήστες μιας πλατφόρμας χωρίς αυτό να σχετίζεται άμεσα και κατά αιτιώδη συνάφεια με κάποιο

οικονομικό όφελος. Η αμερικανική νομοθετική επιλογή δείχνει να ευνοεί περισσότερο την ελευθερία διακίνησης του περιεχομένου, καθώς - όπως σωστά έχει διατυπωθεί και ως κριτική για το σύστημα fair use- μέσω αυτού έχει γίνει αρκετά εύκολη η παραβίαση του δικαιώματος των δημιουργών πάνω στο περιεχόμενό τους. Ο καθένας που μπορεί να αλλάξει κάπως, να σχολιάσει ή να χρησιμοποιήσει με φαινομενικά σύμφωνο προς τον κανονισμό τρόπο το περιεχόμενο δεν αντιμετωπίζει κυρώσεις. Με άλλα λόγια, αν υποθεθεί ότι παίρνουμε το βίντεο ενός άλλου και το μετατρέπουμε σε ασπρόμαυρο από έγχρωμο, μπορούμε να το ανεβάσουμε σε μια πλατφόρμα χωρίς καμία επίπτωση¹⁴⁰. Ως προς αυτό πιο φιλικές στον δημιουργό φαίνονται οι ρυθμίσεις της ΕΕ. Δεν υποστηρίζουμε σε καμία περίπτωση ότι δεν υπάρχει περιθώριο στην ΕΕ για μια νομοθετική στάση που να παρομοιάζει το fair use - άλλωστε η χρήση για παρωδία, εκπαιδευτικούς λόγους, μίμηση ή σάτιρα γίνεται δεκτή. Πάντως σύμφωνα με τις μέχρι τώρα νομοθετικές επιλογές της, η ΕΕ σίγουρα θα πρέπει σε αυτό το κομμάτι να δημιουργήσει δικλείδες ασφαλείας για τους δημιουργούς - ιδιαίτερος σε εφαρμογές όπου το περιεχόμενο γίνεται διαθέσιμο σε άλλους χρήστες με προϋπόθεση την καταβολή συνδρομής, όπως το Patreon. Τέλος, υπάρχουν πράγματα που ίσως καλό είναι να γίνει δεκτό ότι δε χρήζουν προστασίας. Ένα meme ή μια αστεία εικόνα δεν μπορούν, κατά τη γνώμη μας, να υποστηρίξουν τέτοια αντιμετώπιση, καθώς αρχικά ελλείπει το στοιχείο της πρωτοτυπίας (ιδίως τα memes παράγονται ανά χιλιάδες) και αφετέρου θα ήταν εντελώς καταχρηστικό να αναγνωριστεί πνευματική ιδιοκτησία σε κάποιον που απλώς γράφει μια αστεία λεζάντα.

Όσον αφορά στην υπάρχουσα νομοθεσία, θα ήταν εύκολο να δούμε μόνο τα κενά σημεία, αλλά εξετάζοντας κριτικά τις διατάξεις που έχουν ψηφιστεί, κυρίως σε ενωσιακό επίπεδο, μπορούμε ξεκάθαρα να δούμε μια ορθή βάση και ένα σκεπτικό που μπορεί να επιλύσει τα προβλήματα σε βάθος χρόνου. Όπως σωστά παρατηρεί το BGH, υπάρχουν σοβαρές ελλείψεις και η νομολογία του ΔΕΕ είναι κάθε άλλο παρά αρκετή για να αποτελέσει καθοδηγητικό παράγοντα για την αντιμετώπιση παρόμοιων υποθέσεων.

---

¹⁴⁰ Όσο κι αν μπορεί να δείχνει παράδοξο, αποτελεί πάγια τακτική στο Youtube και άλλων παρόμοιων πλατφόρμων!

Πάντως η οδηγία του 2001 σε συνδυασμό με την οδηγία του Απριλίου 2019 περιέχει αρκετά θετικές εξελίξεις στον τομέα του UGC. Η αμερικανική πρακτική του fair use, παρά την κριτική που της ασκείται, δεν είναι πρακτικά ένα τόσο κακό σύστημα, καθώς σε επίπεδο δράσης έχει συντελέσει στην παύση της προσβολής των δικαιωμάτων πολλών δημιουργών. Είναι ένα μάλλον καλό σύστημα, το οποίο όμως θα πρέπει στο μέλλον να εμπλουτιστεί για να αποφεύγεται η εύρεση διαφόρων κενών του νόμου από εταιρείες, ειδησεογραφικά πρακτορεία και άλλους φορείς οι οποίοι έχουν ως πάγια τακτική να εκμεταλλεύονται το περιεχόμενο που δημιουργούν άλλοι δίνοντας κανένα ή κάποιο εντελώς ασήμαντο αντάλλαγμα. Αξιόλογη είναι και η πρόβλεψη του safe harbor, την οποία κάνει εν πολλοίς δεκτή και το ΔΕΕ. Η ασφάλεια των χρηστών, τόσο αναφορικά με τα προσωπικά δεδομένα όσο και με άλλους κινδύνους που ελλοχεύουν στο διαδίκτυο, είναι αναμφίβολα κάτι στο οποίο καλό είναι να δίνεται προτεραιότητα.

Ποια είναι η επόμενη μέρα στο UGC; Είναι πραγματικά δύσκολο κανείς να υποθέσει ή να κάνει οποιαδήποτε πρόβλεψη, ακριβώς επειδή μιλάμε για έναν τομέα που τρέχει πολύ πιο γρήγορα από τις βραδυκίνητες νομοθετικές διαδικασίες που τον αφορούν. Πάντως, είναι σίγουρα ασφαλές να πούμε ότι μια διαβούλευση σε διεθνές επίπεδο θα μπορούσε να είναι εξαιρετικά βοηθητική, ώστε αν είναι δυνατόν αυτό να επιτευχθούν πιο εναρμονισμένες ρυθμίσεις και να μην αντιμετωπίζεται ένα φαινόμενο carousel με συνεχείς παραβιάσεις σε κράτη στα οποία δεν υπάρχει τόσο αυστηρή νομοθεσία¹⁴¹. Κάτι τέτοιο επιχειρήθηκε κατά τις διαπραγματεύσεις της διατλαντικής συμφωνίας TTIP, η οποία όμως δεν ευδοχώθηκε σε συνολικό επίπεδο. Είναι δύσκολο να γεφυρωθούν οι διαφορές των δύο αυτών νομικών κόσμων, αλλά κάτι τέτοιο θα ήταν ένα εξαιρετικό βήμα για την ειρήνευση του εννόμου αγαθού της πνευματικής ιδιοκτησίας σε συνολικό επίπεδο.

---

¹⁴¹ Τον όρο “δανειζόμαστε” από τον αντίστοιχο όρο που αφορά τις απάτες ΦΠΑ, όπου γίνεται ακριβώς το ίδιο πράγμα - μια εταιρεία εκμεταλλεύεται τις διαφορές των δικαιοκτών συστημάτων ως προς τη φορολογία για να κερδοσκοπεί. Η αέναη αυτή διαδικασία δημιουργεί ένα “carousel” παραβιάσεων, το οποίο λόγω των διαφορετικών νομοθεσιών είναι δύσκολο να αντιμετωπιστεί έγκαιρα.

5.2 Μελλοντικές επεκτάσεις / προτάσεις για μελλοντική έρευνα

Όπως συνηθίζεται το τελευταίο μέρος είναι αφιερωμένο στην ανασκόπηση του συντάκτη και στις προτάσεις για επόμενες έρευνες. Αυτή η ερευνητική προσπάθεια ήταν αρκετά κοπιώδης, αλλά φτάνοντας στο τέλος, παραμένει μια ικανοποίηση για μια ιδιαίτερα εκτεταμένη έρευνα και μια πιο καλή κατανόηση του νομικού κόσμου και του δικαίου πνευματικής ιδιοκτησίας.

Είναι σίγουρο ότι το UGC δε θα σταματήσει να εξελίσσεται και να δίνει αρκετές προκλήσεις στον νομικό κόσμο. Γι' αυτό και η παρακολούθηση του θέματος θεωρούμε ότι θα έχει εξαιρετικό ερευνητικό ενδιαφέρον για πολλούς τομείς που επηρεάζονται από το περιεχόμενο τέτοιου τύπου. Επίσης, εξαιρετικό ενδιαφέρον παρουσιάζει και ο τρόπος που οι οδηγίες του 2019 θα ενσωματωθούν στα εθνικά δίκαια των κρατών – μελών της ΕΕ ενώ παράλληλα θα παρουσιάσει μεγάλο ενδιαφέρον και ο τρόπος με τον οποίο θα εφαρμοστούν στην πράξη αυτές και τα αποτελέσματα που θα παράξουν. Ζητούμενο είναι, σε κάθε περίπτωση, η εξασφάλιση των πνευματικών δικαιωμάτων των δημιουργών αλλά και η εξασφάλιση της ελευθερίας που μπορεί να έχει ο χρήστης στο διαδίκτυο. Θα είχε εξαιρετικό ενδιαφέρον σε λίγα χρόνια από τώρα να ασχοληθεί κανείς εκ νέου με τη νομική αντιμετώπιση του θέματος και να συγκριθούν οι τωρινές ρυθμίσεις με τις μελλοντικές. Ιδιαίτερο ερευνητικό ενδιαφέρον έχει και η εφαρμογή του UGC στον τομέα του μάρκετινγκ παράλληλα με τη νομική της αντιμετώπιση. Σε πιο ερευνητικό επίπεδο, θα μπορούσε κανείς να εκπονήσει ένα ερωτηματολόγιο σχετικά με την κατάρτιση των σύγχρονων νομικών για το UGC και άλλα θέματα πνευματικής ιδιοκτησίας που αφορούν το διαδίκτυο. Αυτή η μελέτη θα μπορούσε να έχει ιδιαίτερο ενδιαφέρον τόσο σε ελληνικό όσο και σε ενωσιακό επίπεδο.

Βιβλιογραφία

Ελληνική Βιβλιογραφία – Αρθρογραφία

- Γεωργιάδης, Απ., *Γενικές Αρχές Αστικού Δικαίου*, Δίκαιο και Οικονομία Π.Ν. Σάκκουλας, 2012, 523-529.
- Καλλινίκου, Δ., *Πνευματική Ιδιοκτησία και συγγενικά δικαιώματα*, Δίκαιο και Οικονομία, Π.Ν. Σάκκουλας, 2008, 202-207.
- Καλλινίκου, Δ., Παπαδόπουλος, Μ., Καπελλάκου, Γ., Τοράκη, Κ., Καμαριωτάκης, Β., Λούτζιο, Ά. (2008) *Μελέτη των πνευματικών δικαιωμάτων του έργου που παράγεται και διακινείται στο ΤΕΕ. Διαθέσιμο και ηλεκτρονική στον ιστότοπο: <http://library.tee.gr/digital/m2386.pdf>* (Ανακτήθηκε στις 27 Αυγ 2019).
- Καράκωστας, Ι. (2009) *Δίκαιο και ίντερνετ. Νομικά ζητήματα του διαδικτύου*, Αθήνα: Σάκκουλα
- Κοριατοπούλου – Αγγελή, Π., *Λεξικό πνευματικής ιδιοκτησίας: Λημματογραφημένη ερμηνεία*, Εκδόσεις Σάκκουλα, 2008, 1-2, 300-304.
- Κοριατοπούλου – Αγγελή, Π., *Οι συμβατικοί περιορισμοί στην εκμετάλλευση του δικαιώματος πνευματικής ιδιοκτησίας*, Εκδόσεις Αντ.Ν. Σάκκουλα, 1994, 3-9.
- Κοτσίρης, Λ., *Δίκαιο Πνευματικής Ιδιοκτησίας*, Εκδόσεις Σάκκουλα, 2017, 214-227.
- Κοτσίρης, Λ. - Σταματούδη Ε., *Νόμος για Πνευματική Ιδιοκτησία, Ερμηνεία κατ'άρθρο*, Εκδόσεις Σάκκουλα, 2012.
- Κουμάντος, Γ., *Πνευματική Ιδιοκτησία*, Αντ. Ν. Σάκκουλας, 2002.
- Μαρίνος, Μ-Θ., *Πνευματική Ιδιοκτησία*, Αντ. Ν. Σάκκουλας, 2004,
- Νικολόπουλος, Ι., *Η μεταβίβαση του περιουσιακού δικαιώματος της πνευματικής ιδιοκτησίας*, Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα, 2005.

Ξενόγλωσση Βιβλιογραφία – Αρθρογραφία

- Bank of England, 2008. *Inflation Report* [pdf] Available at: <<http://www.bankofengland.co.uk/publications/inflationreport/ir08nov.pdf>> [Accessed 20 April 2009].
- Baron, D. P., 2008. *Business and the organisation*. Chester: Pearson.

- Berzon, A. (2007) Scenes from a Tightrope, *Red Herring*, 2nd April 2007.
- Brown, J., 2005. Evaluating surveys of transparent governance. In: UNDESA (United Nations Department of Economic and Social Affairs), *6th Global forum on reinventing government: towards participatory and transparent governance*. Seoul, Republic of Korea 24-27 May 2005. New York: United Nations.
- Carlisle, G. et Skerri, J. (2007) Web 2.0 and User-Generated Content: legal challenges in the new frontier, *Journal of Information, Law and Technology*.
- Easton, C. (2013) ‘Conceptualising the rights and responsibilities of internet intermediaries in relation to user-generated content: an analysis of European Union law’, *Int. J. Technology Policy and Law*, Vol. 1, No. 3.
- Elmer-Dewitt, P. (1993) ‘First nation in cyberspace’, *Time*. Ανακτήθηκε την 26-08-2019 από:
<http://www.time.com/time/magazine/article/0,9171,979768,00.html#ixzz2S6cOiDyP>
- Fishman, R., 2005. *The rise and fall of suburbia*. [e-book] Chester: Castle Press. Available through: Anglia Ruskin University Library website <http://libweb.anglia.ac.uk> [Accessed 5 June 2005].
- Frosio, G.F. (2017) “From Horizontal to Vertical: An Intermediary Liability Earthquake in Europe”, *Oxford Journal of Intellectual Property and Practice* 12 , 565-575.
- Geist, M. (2013) Fairness found: how Canada quietly shifted from fair dealing to fair use. In: Geist, M. (ed.) *The Copyright Pentalogy: How the Supreme Court of Canada Shook the Foundations of Canadian Copyright Law*. Ottawa, ON, Canada: University of Ottawa Press.
- Hemmungs Wirtén E. et Maria Ryman, M. (2009) Mashing-up Culture: The Rise of Usergenerated Content. *Proceedings from the COUNTER workshop Mashing-up Culture*. Uppsala University, May 13-14.
- Jouland, M. (2016) *Draft Opinion of the Committee on Culture and Education for the Committee on Legal Affairs on the Proposal for a Directive of the European Parliament and of the Council on Copyright in the Digital Single Market (COM(2016)0593 – C8-0383/2016–2016/0280(COD))*. Brussels. Ανακτήθηκε στις 26 Αυγ 2019 από: http://www.europarl.europa.eu/doceo/document/CULT-PA-595591_EN.pdf?redirect.

- Katz, A. (2013) Fair use 2.0: the rebirth of fair dealing in Canada. In: Geist M (ed.) *The Copyright Pentalogy: How the Supreme Court of Canada Shook the Foundations of Canadian Copyright Law*. Ottawa, ON, Canada: University of Ottawa Press
- Malgieri, G. (2018) ‘User-provided personal content’ in the EU: digital currency between data protection and intellectual property, *International Review of Law, Computer & Technology*, 32:1.
- Majovski, K. (2013) “Data Expiration, Let the User Decide: Proposed Legislation for Online User-Generated Content.” *University of San Francisco Law Review* 47: 807.
- McKenzie, P.J., Burkell, J., Wong, L., Whippey, C., Troscow, S.E et McNally, M. (2012) User-generated online content 1: Overview , current state context, *First Monday*. Διαθέσιμο και ηλεκτρονικά στην ιστοθέση: <https://firstmonday.org/article/view/3912/3266#author>. (Ανακτήθηκε στις 27 Αυγ 2019).
- NHS Evidence, 2003. *National Library of Guidelines*. [online] Available at: <<http://www.library.nhs.uk/guidelinesFinder>> [Accessed 10 October 2009].
- Perry, C., 2001. What health care assistants know about clean hands. *Nursing Times*, 97(22), pp.63-64.
- Petkova, B. and Hacker, Ph. (2016) “Reining in the Big Promise of Big Data: Transparency, Inequality, and New Regulatory Frontiers.” *Lecturer and Other Affiliate Scholarship Series*. Paper 13.
- Richmond, J., 2005. *Customer expectations in the world of electronic banking: a case study of the Bank of Britain*. Ph. D. Anglia Ruskin University.
- Samson, C., 1970. Problems of information studies in history. In: S. Stone, ed. 1980. *Humanities information research*. Sheffield: CRUS, pp.44-68.
- Senftleben, M. (2019) *Bermuda Triangle – Licensing, Filtering and Privileging User-Generated Content Under the New Directive on Copyright in the Digital Single Market.*, σελ. 1. Ανακτήθηκε στις 26 Αυγ 2019 από τον ιστότοπο: <https://ssrn.com/abstract=3367219>
- Silverman, D.F. and Propp, K.K. eds., 1990. *The active interview*. Beverly Hills, CA: Sage.

- Strowel, Al., Tulkens F., et Voorhoof , D. (2006), *Droit d’auteur et liberté d’expression*, Brussels: Editions Larcier.
- Van Alsenoy, B., Ballet J., Kuczerawy A. and Dumortier, J. (2009) “Social Networks and Web 2.0: Are Users Also Bound by Data Protection Regulations?” *Identity in the Information Society* 2 (1): 65–79.

Διαδικτυακοί Ιστότοποι

- <https://www.law.cornell.edu/uscode/text/47/230> (Ανακτήθηκε στις 26 Αυγ 2019)
- http://www.opi.gr/images/yliko/vasikos_odigos.pdf (Ανακτήθηκε στις 26 Αυγ 2019)
- <https://www.statisticbrain.com/youtube-statistics/> (Ανακτήθηκε στις 26 Αυγ 2019).
- <https://www.youtube.com/intl/el-GB/yt/about/press/> (Ανακτήθηκε στις 26 Αυγ 2019)